Úradný vestník
Európskej únie

SK
Séria C

C/2026/4094

31.7.2026

OZNÁMENIE KOMISIE

Usmerňovací dokument o všeobecnom systéme ochrany druhov vtákov – článok 5 a článok 9 smernice o vtákoch

(C/2026/4094)

Obsah

Strana

1. ÚVOD 2
2. ROZSAH PÔSOBNOSTI A CIELE SMERNICE O VTÁKOCH 5
   - 2.1. Rozsah pôsobnosti 5
   - 2.2. Ciele 6
3. ČLÁNOK 5 SMERNICE O VTÁKOCH 8
   - 3.1. Znenie článku 5 8
   - 3.2. Všeobecné úvahy 8
   - 3.3. Pojem„úmysel“podľa článku 5 smernice o vtákoch 10
   - 3.4. Prijatie preventívnych opatrení na zabránenie úmyselnej škode 11
   - 3.5. Osobitné zákazy podľa článku 5 12
   - 3.6. Vykonávanie článku 5 15
     - 3.6.1. Potreba komplexného a účinného právneho rámca 15
     - 3.6.2. Začlenenie požiadaviek stanovených v článku 5 do postupov udeľovania povolení 16
     - 3.6.3. Príklady činností, ktoré môžu patriť do rozsahu pôsobnosti článku 5, a možných preventívnych opatrení 17
4. ČLÁNOK 9 SMERNICE O VTÁKOCH 32
   - 4.1. Znenie článku 9 32
   - 4.2. Všeobecné úvahy 33
   - 4.3. Podmienky uplatňovania výnimiek podľa článku 9 35
   - 4.4. Úloha článku 9 pri zabezpečovaní dosiahnutia cieľov smernice o vtákoch 45
   - 4.5. Článok 9 ods. 3 a 4 46

Príloha I: Uplatňovanie výnimiek podľa článku 9 smernice o vtákoch v súvislosti s berniklou bielolícou 47

Príloha II: Uplatňovanie výnimiek podľa článku 9 smernice o vtákoch v súvislosti s kormoránom veľkým 55

1. **ÚVOD**

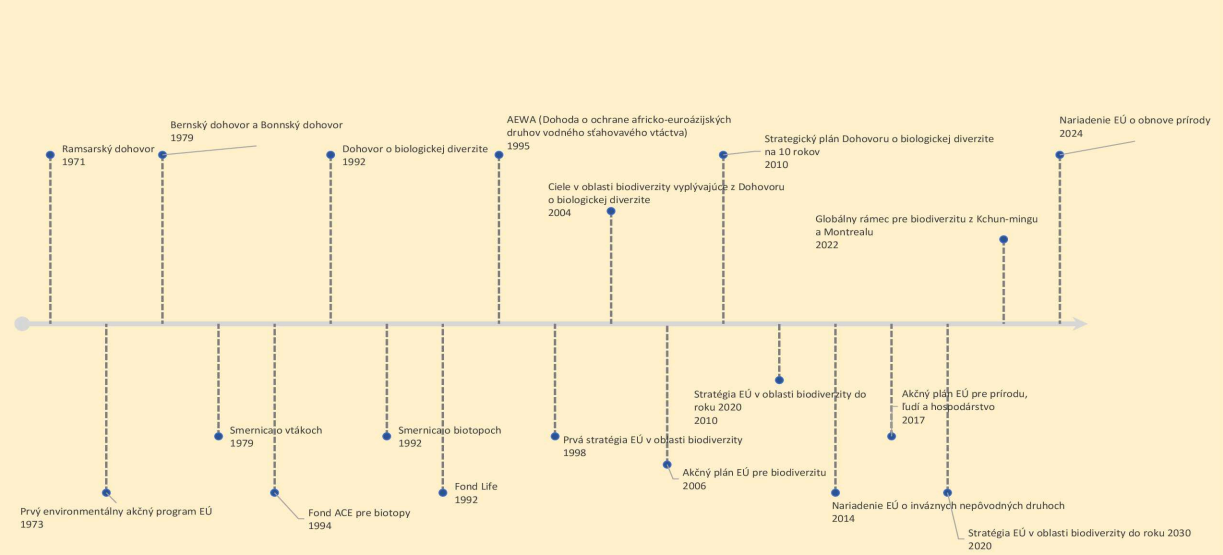
Smernica 2009/147/ES o ochrane voľne žijúceho vtáctva (ďalej len„smernica o vtákoch“) ([1])je kľúčovým pilierom environmentálnej politiky EÚ. Je potvrdením záväzku EÚ chrániť celosvetovú biodiverzitu, ktorým sa naďalej zabezpečuje ochrana druhov vtákov v celej Európe.

Smernica o vtákoch, prijatá v roku 1979, bola politickou reakciou na silné protesty verejnosti proti dramatickému úbytku vtáctva. Keďže vtáky migrujú a nepoznajú hranice štátov, bolo jasné, že úsilie o ich ochranu bude účinnejšie, ak sa bude koordinovať na úrovni EÚ. Vtáky sú okrem toho významným zástupným ukazovateľom stavu biodiverzity a zdravia životného prostredia. Smernica o vtákoch preto priniesla nový rozmer ochrany voľne žijúcich živočíchov a rastlín založený na ochrane a riadení biotopov, ako aj druhov, pretože bolo čoraz jasnejšie, že na ochranu druhu je potrebné chrániť aj jeho biotop.

Hoci stále existujú výzvy, ktoré treba prekonať, aby sa zabezpečili dlhodobo zdravé populácie vtákov, smernicou o vtákoch sa v 27 členských štátoch EÚ naďalej stanovuje štandard pre ochranu vtáctva.

Obrázok 1

Časová os kľúčových iniciatív EÚ a medzinárodných iniciatív týkajúcich sa prírody a biodiverzity

UPOZORNENIE

Toto výkladové usmernenie si kladie za cieľ objasniť ustanovenia článku 5 a článku 9 smernice o vtákoch, no zahŕňa aj platnú judikatúru Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len„Súdny dvor EÚ“). Usmernenie nie je právne záväzné a nevznikajú ním nové právne povinnosti. Skôr sa v ňom uvádza viacero objasnení s úmyslom podporiť členské štáty pri vypracúvaní vnútroštátnych vykonávacích opatrení, ktoré sú najvhodnejšie pre ich konkrétne okolnosti.

Týmto nie je dotknutá ďalšia judikatúra Súdneho dvora EÚ, výsledok prebiehajúceho stresového testu smernice o vtákoch a smernice o biotopoch ani balík návrhov na zjednodušenie administratívnej záťaže, ktorý predložila Európska komisia ([2]). Komisia v rámci tohto balíka konkrétne navrhla niektoré ustanovenia, ktorýmiby sa

([1]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/ES z 30. novembra 2009o ochrane voľne žijúceho vtáctva (kodifikované znenie) (Ú. v. EÚ L 20, 26.1.2010, s. 7, ELI:http://data.europa.eu/eli/dir/2009/147/2019-06-26).

([2]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade a Výboru regiónov – Zjednodušenie pre udržateľnú konkurencieschopnosť [COM(2025) 980 final].

zabezpečilo, aby sa požiadavky na ochranu druhov uvedené v článku 5 smernice o vtákoch nevykladali príliš reštriktívnym alebo zaťažujúcim spôsobom, a to bez toho, aby bolo ohrozené dosiahnutie cieľov smernice ([3]). V nadväznosti na výsledok legislatívneho procesu môže byť potrebná revízia tohto usmernenia.

Všeobecný rámec smernice o vtákoch

Smernicou o vtákoch sa chránia všetky druhy voľne žijúceho vtáctva prirodzene sa vyskytujúceho na európskom území členských štátov, na ktoré sa uplatňuje zmluva (článok 1) ([4]).

Vzhľadom na význam rovnováhy medzi nevyhnutnou potrebou chrániť naše životné prostredie, a to aj prostredníctvom ochrany druhov vtákov, a inými životne dôležitými záujmami sa v článku 2 smernice o vtákoch vyžaduje, aby členské štáty prijali opatrenia potrebné na zachovanie populácie všetkých druhov, na ktoré sa vzťahuje článok 1, na úrovni, ktorá zodpovedá najmä ekologickým, vedeckým a kultúrnym požiadavkám, berúc do úvahy aj hospodárske a rekreačné požiadavky, alebo na prispôsobenie populácie tejto úrovni.

Smernicou o vtákoch sa tento cieľ dosahuje predovšetkým prostredníctvom dvoch základných pilierov:

1. ochrana biotopov druhov vtákov (ochrana na úrovni lokality) a

2. zavedenie všeobecného systému ochrany všetkých druhov s určitými zákazmi (ochrana druhov).

Prvý pilier sa týka režimu ochrany na úrovni lokality, ktorý sa uvádza v smernici o vtákoch a je podporený jej článkami 3 a 4. V článku 3 sa od členských štátov požaduje, aby prijali opatrenia nevyhnutné na ochranu, zachovanie a obnovu dostatočnej rôznorodosti a rozlohy biotopov pre všetky druhy vtákov uvedené v článku 1. Podľa článku 4 sa majú klasifikovať osobitne chránené územia v záujme ochrany najvhodnejších území pre druhy uvedené v prílohe I k smernici a pravidelne sa vyskytujúce sťahovavé druhy. Lokalita sa po klasifikácii stáva súčasťou sústavy Natura 2000 a vzťahuje sa na ňu ochranný režim stanovený v článku 4 ods. 1 a 2 smernice o vtákoch a v článku 6 ods. 2, 3 a 4 smernice 92/43/EHS ([5])(smernica o biotopoch) na základe článku 7 uvedenej smernice ([6]). Od členských štátov sa požaduje, aby pre každé osobitne chránené územie definovali ciele ochrany špecifické pre danú lokalitu a stanovili a zaviedli potrebné ochranné opatrenia ([7]). A napokon plány alebo projekty, ktoré majú vplyv na osobitne chránené územia, môžu byť schválené len vtedy, ak nemajú významný negatívny vplyv na integritu lokality. Podľa článku 6 ods. 4 smernice o biotopoch sa však plán alebo projekt, ktorý by mal významný vplyv na osobitne chránené územie, môže napriek tomu realizovať z dôvodov vyššieho verejného záujmu vrátane záujmov sociálnej a ekonomickej povahy, ak neexistujú alternatívne riešenia a ak sa prijmú kompenzačné opatrenia na zabezpečenie súdržnosti siete osobitne chránených území.

([3]) Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o urýchlení environmentálnych hodnotení [COM(2025) 984 final]. Konkrétne v článku 8 návrhu nariadenia o urýchlení environmentálnych hodnotení sa navrhuje, že ak boli v plánoch a projektoch prijaté vhodné a primerané zmierňujúce opatrenia na zabránenie usmrcovaniu a rušeniu s cieľom zabrániť významným nepriaznivým vplyvom na populáciu dotknutých druhov, a to aj napriek možným negatívnym vplyvom na jednotlivé exempláre týchto druhov, potom sa takéto usmrcovanie alebo rušenie nepovažuje za úmyselné v zmysle článku 5 smernice o vtákoch. V čase uverejnenia tohto usmerňovacieho dokumentu ešte nebol tento návrh nariadenia prijatý. Pri plnom rešpektovaní spoluzákonodarcov, ktorí sú výlučne zodpovední za prijímanie právnych predpisov EÚ, rozoberanie tohto návrhu presahuje rámec tohto usmernenia. V nadväznosti na výsledok legislatívnych rokovaní o tomto nariadení preto môže byť potrebná revízia tohto usmernenia. To isté sa týka aj balíka opatrení pre európske elektrizačné sústavy, ktorý v čase uverejnenia tohto usmernenia ešte takisto nebol prijatý,https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/ip_25_2945.

([4]) Pozri spojené veci C-473/19 a C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, bod 36. Komisia vypracovala zoznam voľne žijúcich druhov vtákov, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti smernice (zoznam vtákov):https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/f3bdeb3b-55c0-47a1-8482-e9a91b126b69/details.

([5]) Smernica Rady 92/43/EHS z 21. mája 1992o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Ú. v. ES L 206, 22.7.1992, s. 7, ELI:http://data.europa.eu/eli/dir/1992/43/2025-07-14).

([6]) Podľa článku 7 smernice o biotopoch sa na osobitne chránené územia vzťahujú požiadavky týkajúce sa riadenia na úrovni lokality stanovené v článku 6 ods. 2 až 4 smernice o biotopoch. Viac informácií o týchto ustanoveniach sa uvádza v dokumente Správa lokalít sústavy Natura 2000: Ustanovenia článku 6 smernice 92/43/EHS o biotopoch,https://data.europa.eu/doi/10.2779/02245.

([7]) Požiadavka definovať ciele ochrany a zaviesť ochranné opatrenia na osobitne chránených územiach bola potvrdená vo veci C-66/23, Elliniki Ornithologiki Etaireia, bodoch 46 a 56.

V rámci druhého piliera sa vytvára všeobecný systém ochrany druhov vtákov uvedených v článku 1 smernice o vtákoch. Na rozdiel od požiadaviek na ochranu na úrovni lokality sa tento systém vzťahuje na všetky prirodzene sa vyskytujúce voľne žijúce druhy vtákov na európskom území členských štátov, na ktoré sa vzťahuje zmluva.

Tento pilier sa riadi článkami 5 až 9 smernice o vtákoch. V článku 5 sa požaduje vytvorenie všeobecného systému ochrany druhov vtákov uvedených v článku 1 a uvádzajú sa konkrétne zákazy, ktoré sa v tejto súvislosti uplatňujú. V článku 6 sa zakazuje predaj, preprava s cieľom predaja, držba a chov s cieľom predaja a ponúkanie na predaj živých alebo mŕtvych vtákov alebo derivátov z týchto vtákov, s výhradou výnimiek stanovených v článku 6 ods. 2 a 3 v prípade druhov uvedených v prílohe III k smernici. V článku 7 sa stanovujú podmienky lovu druhov vtákov uvedených v prílohe II k smernici ([8]). V článku 8 ods. 1 sa zakazuje používanie všetkých prostriedkov, zariadení alebo metód používaných na masový alebo neselektívny odchyt alebo usmrcovanie vtákov alebo metód, ktoré by mohli spôsobiť vymiznutie druhov v danej oblasti. V prílohe IV písm. a) sú uvedené niektoré takéto praktiky, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti článku 8. V článku 8 ods. 2 sa zakazuje lov z dopravných prostriedkov za podmienok, ktoré sú uvedené v prílohe IV písm. b). Článkom 9 sa napokon zabezpečuje, aby boli ochranné obmedzenia vyplývajúce z článkov 5 až 8 vyvážené inými dôležitými záujmami, a to vymedzením okolností, za ktorých je možné udeliť výnimku z týchto požiadaviek.

Vykonávanie smernice o vtákoch podlieha zásade predchádzania škodám a prevencie uvedenej v článku 191 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), na základe ktorej sa uplatňuje vyšší štandard ochrany v prípadoch vedeckej neistoty, pokiaľ ide o riziko pre daný druh.

Keďže právny nástroj je smernica, členské štáty musia transponovať jej ustanovenia do svojich vnútroštátnych právnych systémov, čo im umožní zohľadniť vnútroštátne špecifiká. Podľa Súdneho dvora EÚ sa smernica musí transponovať jasne a presne, verne s nespochybniteľnou právnou záväznosťou, so špecifickosťou, presnosťou a jasnosťou potrebnou na splnenie požiadavky právnej istoty ([9]). Okrem toho, že sú členské štáty povinné správne transponovať ustanovenia smernice do vnútroštátneho práva, sa od nich vyžaduje aj to, aby zabezpečili, že zavedený systém ochrany sa bude účinne uplatňovať v praxi. Príslušné orgány preto zohrávajú kľúčovú úlohu pri zvyšovaní informovanosti o ustanoveniach o ochrane, stanovovaní požiadaviek, vytváraní stimulov, monitorovaní súladu a zabezpečovaní úplného a účinného presadzovania ([10]). Je na príslušných orgánoch členských štátov, aby zabezpečili, že ľudské činnosti sa môžu vykonávať citlivým spôsobom, ktorý je v súlade s potrebou ochrany druhov vtákov v EÚ. Smernica o vtákoch poskytuje aj flexibilitu, najmä prostredníctvom ustanovení o výnimkách, ktoré umožňujú členským štátom vyvážiť ochranu životného prostredia s dôležitými sociálno-ekonomickými záujmami.

Rozsah pôsobnosti usmernení

Cieľom tohto usmerňovacieho dokumentu je podporiť členské štáty pri správnom vykonávaní článku 5 a článku 9 smernice o vtákoch. Tieto usmernenia iba vyjadrujú názory Komisie a nie sú právne záväzné. Autoritatívny výklad práva EÚ môže poskytnúť len Súdny dvor EÚ. V prípade, že Súdny dvor EÚ vydal rozhodnutie týkajúce sa ustanovenia smernice o vtákoch, Komisia v týchto usmerneniach vychádza z daného rozhodnutia a zároveň zdôrazňuje možnosti flexibility, ktoré majú členské štáty k dispozícii pri uplatňovaní ustanovení s ohľadom na všeobecné ciele smernice.

Článok 7, v ktorom sa stanovujú podmienky lovu druhov vtákov uvedených v prílohe II v rámci celkových cieľov ochrany stanovených v smernici, sa už rozoberal v predchádzajúcom usmerňovacom dokumente Komisie. Tento usmerňovací dokument preto dopĺňa*Metodickú príručku o love podľa smernice o vtáctve* ([11])a mal by sa vykladať v spojení s ňou.

([8]) Pozri usmernenia o love podľa smernice o vtákoch:https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_sk.

([9]) Pozri vec C-363/85, Komisia/Taliansko, bod 6; vec C-361/88, Komisia/Nemecko; vec C-159/99, Komisia/Taliansko, bod 32; vec C-415/01, Komisia/Belgicko, bod 21; vec C-58/02, Komisia/Španielsko; vec C-6/04, Komisia/Spojené kráľovstvo, body 21, 25 a 26; vec C-508/04, Komisia/Rakúsko, bod 80 a vec C-290/18, Komisia/Portugalsko (Vymedzenie a ochrana osobitne chránených území), bod 35.

([10]) Okrem toho podľa článku 3 ods. 2 písm. n) smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1203 z 11. apríla 2024o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby protiprávne a úmyselné usmrtenie, zničenie, odchyt, držba, predaj alebo ponúkanie na predaj exemplára alebo exemplárov druhov uvedených v článku 1 smernice o vtákoch predstavovalo trestný čin, s výnimkou prípadov, keď sa takéto konanie týka zanedbateľného množstva takýchto exemplárov.

([11]) Pozri usmernenia o love podľa smernice o vtákoch:https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_sk.

Tieto usmernenia sa nevzťahujú na ustanovenia článkov 6 až 8 smernice o vtákoch ani na ustanovenia článku 4 o ochrane na úrovni lokality. Podrobné informácie o požiadavkách na správu osobitne chránených území, ktoré sú obsiahnuté v článku 6 ods. 2 až 4 smernice o biotopoch, sa uvádzajú v usmerneniach Komisie s názvom*Správa lokalít sústavy Natura 2000: Ustanovenia článku 6 smernice 92/43/EHS o biotopoch* ([12]).

Prečo sú tieto usmernenia potrebné?

Vzhľadom na rastúce globálne hospodárske a bezpečnostné výzvy je dôležité zabezpečiť, aby smernica o vtákoch naďalej uľahčovala konkurencieschopné a udržateľné hospodárstvo a zároveň chránila naše prírodné dedičstvo.

Cieľom tohto dokumentu je poskytnúť usmernenia pre výklad a vykonávanie všeobecného systému ochrany podľa smernice o vtákoch a zároveň pomôcť znížiť administratívne zaťaženie. Objasňujú sa v ňom minimálne požiadavky a vysvetľuje sa, ako možno správne uplatňovať požiadavky na ochranu druhov, a zároveň sa zjednodušuje plnenie tejto úlohy pre príslušné orgány a hospodárske subjekty.

V záujme zabezpečenia spoločného uplatňovania ustanovení je cieľom týchto usmernení takisto vysvetliť možnosti flexibility, ktoré majú členské štáty k dispozícii v súvislosti s požiadavkami smernice a judikatúrou Súdneho dvora EÚ. Zámerom je umožniť verejným orgánom, ako aj využívateľom krajiny a mora pokračovať vo svojej činnosti s istotou, že im nehrozí porušenie požiadaviek smernice.

Tieto usmernenia sú určené najmä národným, regionálnym a miestnym orgánom v členských štátoch, ale budú slúžiť aj ako referencia pre organizácie a iné zainteresované strany, ktoré sa podieľajú na vykonávaní smernice o vtákoch. Ich cieľom je objasniť a racionalizovať vykonávanie smernice tým, že poskytnú jasné a praktické usmernenia založené na skúsenostiach v rôznych členských štátoch a na poznatkoch získaných pri výklade smernice Súdnym dvorom EÚ.

Príloha I k týmto usmerneniam obsahuje usmernenia týkajúce sa bernikly bielolícej (*Branta leucopsis*), druhu, ktorého populácia sa výrazne zvýšila, čo v niektorých prípadoch viedlo k značným škodám s vplyvom na hospodárske činnosti. V predchádzajúcom usmerňovacom dokumente s názvom*Great Cormorant – Applying derogations under Article 9 of the Birds Directive 2009/147/EC*(Kormorán veľký – Uplatňovanie výnimiek podľa článku 9 smernice 2009/147/ES o vtákoch) ([13])sa vysvetlilo uplatňovanie článku 9 v konkrétnom kontexte zabraňovania závažným škodám na určitých hospodárskych činnostiach súvisiacich s kormoránom veľkým (*Phalacrocorax carbo*). Vzhľadom na relevantnosť témy, potrebu aktualizovať uvedený dokument v súvislosti s vnútroštátnymi výzvami vyplývajúcimi zo zvýšenej početnosti tohto druhu v niektorých častiach EÚ a potrebu nájsť riešenia konfliktov týkajúcich sa kormorána veľkého a rybárstva sa v prílohe II k týmto usmerneniam uvádza aktualizovaná verzia. Cieľom týchto dvoch príloh je vysvetliť úroveň flexibility, ktorú majú členské štáty k dispozícii, aby zabránili závažným škodám v poľnohospodárstve a rybárstve spôsobeným týmito dvomi druhmi, a to aj prostredníctvom praktických príkladov.

2. **ROZSAH PÔSOBNOSTI A CIELE SMERNICE O VTÁKOCH**

2.1. **Rozsah pôsobnosti**

1. V článku 1 smernice o vtákoch sa vymedzuje rozsah jej ochrany.

„*Článok 1*

1. Táto smernica sa vzťahuje na ochranu všetkých druhov voľne žijúceho vtáctva prirodzene sa vyskytujúceho na európskom území členských štátov, na ktoré sa uplatňuje zmluva. Zahŕňa ochranu, starostlivosť a kontrolu týchto druhov a stanovuje pravidlá ich využívania.

2. Uplatňuje sa na vtáky, ich vajcia, hniezda a ich biotopy.“

([12]) Správa lokalít sústavy Natura 2000 – Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (europa.eu).
([13]) https://op.europa.eu/sk/publication-detail/-/publication/eb3840b0-937d-4f0b-b616-107fe9825801.

2. Smernica o vtákoch sa podľa článku 1 teda vzťahuje na ochranu všetkých druhov voľne žijúceho vtáctva prirodzene sa vyskytujúceho na európskom území členských štátov, na ktoré sa uplatňuje zmluva ([14]). Komisia vypracovala zoznam druhov vtákov, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti smernice, vrátane náhodne sa vyskytujúcich druhov ([15]).

3. Súdny dvor EÚ rozhodol, že v smernici o vtákoch sa od členských štátov požaduje, aby chránili voľne žijúce vtáky prirodzene sa vyskytujúce v EÚ, aj keď sa prirodzený biotop príslušného druhu nevyskytuje na území dotknutého členského štátu ([16]). Smernica o vtákoch sa vzťahuje na druhy, ktoré boli introdukované v členskom štáte, ak sú pôvodné v iných častiach EÚ. Rozsah pôsobnosti smernice sa však nevzťahuje na introdukované druhy, ktoré nie sú pôvodné v žiadnom členskom štáte EÚ, pokiaľ nie sú výslovne uvedené v jednej z príloh k smernici (napr. morka divá,*Meleagris gallopavo*).

4. Súdny dvor EÚ potvrdil, že smernica sa nevzťahuje na exempláre vtákov narodených a odchovaných v zajatí, pretože rozšírenie ochranného režimu nad rámec populácií vtákov prítomných v ich prirodzenom prostredí by neslúžilo environmentálnemu cieľu, ktorý je základom smernice ([17]). Smernica sa však vzťahuje na jedince voľne žijúcich druhov, ktoré boli domestikované alebo narodené a odchované v zajatí a vypustené do voľnej prírody a ktoré už nemožno jasne odlíšiť od voľne žijúcich jedincov. Je to potrebné na zabezpečenie ochrany voľne žijúcich jedincov, ktoré by mohli byť omylom vystavené poškodeniu zakázanému smernicou ([18]).

2.2. **Ciele**

5. V článku 2 smernice sa vyžaduje, aby sa prijali opatrenia týkajúce sa vtákov uvedených v článku 1.

„*Článok 2*

Členské štáty prijmú opatrenia potrebné na zachovanie populácie druhov uvedených v článku 1 na úrovni, ktorá zodpovedá najmä ekologickým, vedeckým a kultúrnym požiadavkám, berúc do úvahy aj hospodárske a rekreačné požiadavky, alebo na prispôsobenie populácie týchto druhov tejto úrovni.“

6. Hoci smernica o vtákoch neobsahuje žiadne konkrétne ustanovenie, v ktorom by sa vymedzovali jej ciele, Súdny dvor EÚ formuloval jej účel takto:

„[…] cieľ smernice o vtákoch spočíva, ako vyplýva z jej článku 1 v spojení s jej odôvodneniami 3, 5, 7 a 8, v ochrane, starostlivosti a kontrole všetkých druhov voľne žijúceho vtáctva prirodzene sa vyskytujúceho na európskom území členských štátov, na ktoré sa vzťahujú Zmluvy, s cieľom zabezpečiť ich ochranu ako dedičstva európskych národov, čo znamená dlhodobú ochranu prostredníctvom zachovania alebo obnovy ich dostatočnej rozmanitosti a rozlohy ich biotopov. Vzhľadom na tento cieľ táto smernica ukladá členským štátom podľa jej článku 2 v spojení s jej odôvodnením 10, aby prijali všetky potrebné opatrenia na zachovanie populácie týchto druhov vtáctva na úrovni, ktorá zodpovedá najmä ekologickým, vedeckým a kultúrnym požiadavkám, berúc do úvahy aj hospodárske a rekreačné požiadavky, alebo na prispôsobenie populácie týchto druhov vtáctva tejto úrovni, aby ju bolo možné kvalifikovať ako vyhovujúcu“ ([19]).

([14]) Pozri spojené veci C-473/19 a C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, bod 36.

([15]) https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/f3bdeb3b-55c0-47a1-8482-e9a91b126b69/details.

([16]) Vec C-149/94, Vergy, bod 18.

([17]) Vec C-149/94, Vergy, body 12 – 15.

([18]) V prípade holuba divého (*Columba livia*) zdomácnené jedince v mnohých mestských oblastiach dlhodobo unikali z chovných zariadení a tvoria divo žijúce populácie, ktoré sa krížili s voľne žijúcimi populáciami. Zatiaľ čo jedince odchované v zajatí nepatria do rozsahu pôsobnosti smernice, divo žijúce holuby patria do rozsahu pôsobnosti smernice o vtákoch, pokiaľ sa nedá jasne preukázať, že sú odchované v zajatí a že sa dajú odlíšiť od voľne žijúcej populácie. Ak sa toto rozlíšenie na úrovni jedincov nedá vykonať, čo je v reálnych scenároch riadenia bežný prípad, ochranný režim smernice o vtákoch sa uplatňuje v plnej miere. Na kontrolu populácií divo žijúcich holubov v mestách sa používajú rôzne stratégie riadenia vrátane zákazu kŕmenia, regulácie zdrojov potravy a vody, používania vizuálnych a akustických plašiacich prostriedkov, inštalácie fyzických bariér, ako sú siete a hroty na zabránenie nocovaniu a hniezdeniu, výmeny plodných vajec za atrapy vajec v holubníkoch pod dohľadom, odstraňovania hniezd, sterilizácie, distribúcie antikoncepčného krmiva a odchytu a odstraňovania alebo premiestňovania jedincov. Ak zvolené možnosti riadenia predstavujú riziko porušenia zákazov stanovených v článku 5 smernice o vtákoch, musia sa vydať primerané výnimky podľa ustanovení článku 9.

([19]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, bod 51, pozri aj bod 54 tohto rozsudku. Pozri aj vec C-131/24, VIRUS a i., bod 40.

7. Ako sa uvádza v článku 1, cieľom smernice o vtákoch je ochrana všetkých druhov voľne žijúcich vtákov prirodzene sa vyskytujúcich na území EÚ. Znenie článku 2 kladie osobitný dôraz na potrebu zachovať uvedené druhy na úrovni, ktorá zodpovedá ekologickým, vedeckým a kultúrnym požiadavkám, berúc do úvahy hospodárske a rekreačné požiadavky. Odkaz na tieto požiadavky v článku 2 odráža vplyv, ktorý môžu mať na úrovne populácií druhov chránených na základe smernice o vtákoch. Z hľadiska ochrany týchto druhov je preto potrebné chápať„uspokojivú úroveň"v kontexte týchto rôznych požiadaviek a spôsobov, akými môžu ovplyvniť úrovne populácií vtákov ([20]). Odkaz na potrebu zohľadniť hospodárske a rekreačné požiadavky takisto odráža skutočnosť, že hospodárske aj rekreačné činnosti závisia od ochrany vtákov a sú ňou ovplyvnené. Preto je potrebné zabezpečiť, aby sa pri vykonávaní všetkých ustanovení smernice zohľadňovali ekologické, vedecké a kultúrne, ako aj hospodárske a rekreačné požiadavky.

8. Súdny dvor EÚ v súlade s tým potvrdil, že v článku 2 sa zohľadňuje na jednej strane potreba účinnej ochrany vtákov a na druhej strane požiadavky týkajúce sa verejného zdravia a bezpečnosti, hospodárstva, ekológie, vedy, poľnohospodárstva a rekreácie ([21]). Súdny dvor EÚ však takisto potvrdil, že článok 2 nepredstavuje samostatnú výnimku zo všeobecného systému ochrany ustanoveného smernicou o vtákoch ([22]).

9. Uvedené ekologické, vedecké, kultúrne, hospodárske a rekreačné požiadavky preto nemajú vplyv na požiadavky stanovené v smernici o vtákoch vrátane článku 5 a pri uplatňovaní jej zákazov sa nezohľadňujú ([23]). Možnosti výnimiek podľa článku 9 odrážajú uvedené požiadavky, ktorých cieľom je vyvážiť rôzne politické priority týkajúce sa vykonávania smernice. Okrem toho môžu byť pri posudzovaní primeranosti potenciálnych výnimiek v kontexte preskúmania uspokojivých alternatív relevantné hospodárske a rekreačné požiadavky.

10. Hospodárske a rekreačné požiadavky sa môžu brať do úvahy aj vtedy, ak tieto činnosti môžu tvoriť súčasť vplyvov pôsobiacich na druhy. Rovnako platí, že v prípade uspokojivej úrovne, ktorú treba dosiahnuť a zachovať, sa preto musia zohľadňovať aj tlaky na druhy, ktoré vznikajú v dôsledku hospodárskych alebo rekreačných činností.

11. Všeobecné ciele smernice o vtákoch sa nesmú zamieňať s rozsahom pôsobnosti článku 5, ktorý prispieva k dosiahnutiu cieľov smernice prostredníctvom všeobecného systému ochrany, ktorý sa rozoberá v kapitole 3 ([24]).

12. Komisia sa domnieva, že ak sa má zabezpečiť jednotný výklad smernice o vtákoch a smernice o biotopoch a dosiahnuť účinné vykonávanie„uspokojivé úrovne"možno chápať ako úroveň, pri ktorej sa dosiahne priaznivý stav ochrany ([25]).

([20]) Pozri analogicky vec C-629/23, Eesti Suurkiskjad, bod 68.
([21]) Vec C-262/85, Komisia/Taliansko, bod 8.
([22]) Vec 247/85, Komisia/Belgicko, bod 8; vec C-262/85, Komisia/Taliansko, bod 8.
([23]) Pozri analogicky v súvislosti s článkom 4 ods. 4 smernice o vtákoch vec C-57/89, Komisia/Nemecko, bod 22.
([24]) Článok 5 sa uplatňuje bez ohľadu na stav druhu alebo vplyv, ktorý by činnosť mala na príslušný druh. Ďalšie informácie sa uvádzajú v kapitole 3.
([25]) Komisia už predtým zdôraznila túto súvislosť v Metodickej príručke o love podľa smernice o vtáctve, s. 20. Takýto výklad sa odvodzuje z úlohy, ktorú smernica o vtákoch zohráva pri zabezpečovaní plnenia medzinárodných záväzkov EÚ vyplývajúcich z Dohovoru o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov, a najmä z Dohody o ochrane africko-euroázijských druhov vodného sťahovavého vtáctva (AEWA), Memoranda o porozumení o ochrane sťahovavých druhov vtákov v Afrike a Ázii (Memorandum o porozumení o dravcoch) a Akčného plánu pre africko-euroázijské sťahovavé suchozemské vtáky (AEMLAP), pričom v každom z týchto nástrojov sa vyžaduje ochrana druhov vtákov a ich cieľom je zachovanie alebo dosiahnutie priaznivého stavu ochrany.

3. **ČLÁNOK 5 SMERNICE O VTÁKOCH**

3.1. **Znenie článku 5**

„Bez toho, aby boli dotknuté články 7 a 9, členské štáty prijmú opatrenia nevyhnutné na vytvorenie všeobecného systému ochrany všetkých druhov vtáctva uvedených v článku 1, zakazujúce najmä:

a) úmyselné usmrcovanie alebo odchyt akýmkoľvek spôsobom;

b) úmyselné ničenie alebo poškodzovanie ich hniezd a vajec alebo odstraňovanie ich hniezd;

c) zber vajec vo voľnej prírode a držbu týchto vajec, a to aj prázdnych;

d) úmyselné rušenie týchto vtákov, hlavne počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat, pokiaľ by rušenie bolo značné vzhľadom na ciele tejto smernice;

e) držbu a chov tých druhov vtákov, ktorých lov alebo odchyt je zakázaný.“

3.2. **Všeobecné úvahy**

13. V článku 5 smernice o vtákoch sa požaduje vytvorenie všeobecného systému ochrany pre všetky druhy prirodzene sa vyskytujúcich voľne žijúcich vtákov, ktoré sú uvedené v článku 1. V článku 5 sú v písmenách a) až e) vymenované zákazy na účely ochrany uvedených druhov.

14. V rámci riadneho uplatňovania článku 5 sa od členských štátov požaduje, aby vytvorili komplexný a účinný právny rámec na ochranu vtákov, ktorý povedie k zavedeniu konkrétnych a osobitných ochranných opatrení, ktorými sa musí zabezpečiť dodržiavanie zákazov stanovených v článku 5 ([26]). V článku 5 sa preto požaduje nielen prijatie komplexného legislatívneho rámca, ale aj zavedenie konkrétnych a osobitných ochranných opatrení ([27]).

15. Smernica o vtákoch poskytuje členským štátom flexibilitu pri vytváraní tohto všeobecného systému ochrany, a to aj pokiaľ ide o metódy a legislatívne nástroje, ktoré možno použiť na vykonávanie zákazov. To môže zahŕňať prijatie osobitných zákonov, predpisov alebo správnych opatrení s cieľom účinne zakázať spôsobenie škôd uvedených v článku 5. Na uvedenú diskrečnú právomoc sa vzťahujú obmedzenia špecifikované v článku 5, ako sa podrobne uvádza ďalej ([28]), a povinnosť zabezpečiť, aby uvedené opatrenia viedli ku skutočnému zamedzeniu škôd vymenovaných v článku 5 ([29]). Okrem toho by vytvorenie a uplatňovanie všeobecného systému ochrany malo vychádzať z cieľa uvedeného v článku 2 smernice, a to zachovať populácie vtákov na úrovni, ktorá zodpovedá najmä ekologickým, vedeckým a kultúrnym požiadavkám, berúc do úvahy aj hospodárske a rekreačné požiadavky, alebo prispôsobiť populácie týchto druhov tejto úrovni.

16. V súlade s článkom 1 sa zákazy uvedené v článku 5 vzťahujú na všetky druhy voľne žijúceho vtáctva prirodzene sa vyskytujúceho na európskom území členských štátov, na ktoré sa uplatňuje zmluva. Ako rozhodol Súdny dvor EÚ, „z jasného a jednoznačného znenia článku 5 smernice o ochrane vtáctva […] vyplýva, že uplatnenie zákazov uvedených v tomto ustanovení nie je vôbec vyhradené pre druhy vymenované v prílohe I tejto smernice, alebo ktoré sú na určitej úrovni ohrozené, alebo trpia dlhodobým poklesom populácie“ ([30]).. V dôsledku toho platí, že aj keď je populácia bežného druhu stabilná a je pravdepodobné, že stabilnou zostane aj v dohľadnej budúcnosti, členské štáty nemôžu takéto druhy vylúčiť z rozsahu pôsobnosti zákazov požadovaných v článku 5 ([31]). Súdny dvor

([26]) Spojené veci C-473/19 a C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, bod 35.
([27]) Pozri analogicky spojené veci C-473/19 a C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, bod 75.
([28]) Pozri analogicky vec C-518/04, Komisia/Grécko, bod 16.
([29]) Spojené veci C-473/19 a C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, bod 75.
([30]) Spojené veci C-473/19 a C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, bod 36.
([31]) Vec C-441/17, Komisia/Poľsko, body 262 – 263.

EÚ takisto rozhodol, že akékoľvek zohľadnenie vplyvu činnosti na úroveň populácie alebo stav ochrany druhu nebude relevantné na účely uplatnenia článku 5 s výnimkou zákazu podľa odseku 5 písm. d) (pozri oddiel 3.4) ([32]). V prípade článku 5 písm. d) sú úvahy, ako napríklad abundancia alebo stav ochrany druhu, relevantné len pri určovaní toho, či je rušenie značné vzhľadom na cieľ smernice o vtákoch, ale nepovoľujú vylúčiť druh z rozsahu pôsobnosti článku 5 písm. d).

17. Zákazy uvedené v článku 5 sa vzťahujú aj na druhy vymenované v prílohe II k smernici o vtákoch. Hoci sa v článku 7 povoľuje lov týchto druhov, ktorý zahŕňa usmrcovanie alebo odchyt jedincov počas vymedzených období a v rámci určitých obmedzení stanovených v článku 7 ([33]), činnosti mimo obdobia lovu a činnosti, ktoré by boli v rozpore s článkom 5, ako napríklad úmyselné ničenie hniezd alebo vajec, zostávajú v prípade druhov uvedených v prílohe II zakázané. Rozsah pôsobnosti článku 7 je obmedzený na lov, čo znamená, že iné činnosti, ktoré môžu spôsobiť škody, sú v prípade druhov uvedených v prílohe II stále zakázané. Usmernenia Komisie o udržateľnom love ([34]) poskytujú ďalšie usmernenia k povinnostiam stanoveným v článku 7.

18. Na základe judikatúry Súdneho dvora EÚ je zrejmé, že zákazy podľa článku 5 sa musia uplatňovať bez časového obmedzenia ([35]). V rámci konkrétnych opatrení a pravidiel, ktorými sa tieto zákazy vykonávajú, sa však môžu zohľadňovať sezónne faktory, ak sú riadne odôvodnené, a tieto opatrenia a pravidlá sa môžu uplatňovať len počas určitých období, napríklad počas obdobia hniezdenia. Pokiaľ ide o článok 5 písm. d), členské štáty musia venovať osobitnú pozornosť citlivým fázam životného cyklu druhov vtákov, ako sú obdobia hniezdenia alebo výchovy mláďat. Hoci je možné takéto sezónne faktory zohľadniť, druhy vtákov nemožno zo všeobecného systému ochrany, ktorý sa požaduje podľa článku 5, vylúčiť, a to ani dočasne ([36]). Ako sa vysvetľuje ďalej, uplatňovaním preventívnych opatrení na potenciálne škodlivé činnosti sa môže zabezpečiť, že sa zabráni tomu, aby boli pri hospodárskych činnostiach spôsobené zakázané škody uvedené v článku 5 a aby sa tieto hospodárske činnosti uviedli do súladu s týmto ustanovením.

19. Komplexná a účinná ochrana voľne žijúcich vtákov si vyžaduje aj komplexnú ochranu z hľadiska geografickej pôsobnosti. To znamená, že článok 5 sa vzťahuje na celú geografickú pôsobnosť smernice o vtákoch, ako sa vymedzuje v jej článku 1, bez ohľadu na to, kde sa vtáky môžu zdržiavať alebo cez ktoré územie prelietavajú, alebo či sa územie nachádza vo vnútri alebo mimo sústavy Natura 2000. Akékoľvek vnútroštátne právne predpisy obmedzujúce ochranu voľne žijúcich vtákov na určitú oblasť (napr. oblasť prírodného dedičstva) sú preto nezlučiteľné so smernicou o vtákoch ([37]). Členské štáty však pri vykonávaní zákazov uvedených v článku 5 môžu prihliadnuť na geografické kritériá relevantné pre každý druh, pričom zároveň zohľadnia ciele uvedené v článku 2.

Podpora praktického vykonávania 1: Flexibilita pri vytváraní právneho rámca pre všeobecný systém ochrany

Členské štáty majú pri transpozícii ustanovení smernice o vtákoch do svojich vnútroštátnych právnych predpisov značnú flexibilitu a zachovávajú pritom jasný legislatívny rámec a vykonávajú účinné preventívne opatrenia na zabezpečenie plnenia cieľov smernice o vtákoch. To by mohlo zahŕňať zavedenie nových alebo prijatie osobitných zákonov, nariadení alebo správnych opatrení buď na národnej, alebo na regionálnej úrovni, ktoré by boli prispôsobené ich jedinečným systémom správy a riadenia. Preventívne opatrenia možno takisto začleniť do odvetvových právnych predpisov upravujúcich hospodárske činnosti, ako je energetika, lesné hospodárstvo alebo poľnohospodárstvo, a v prípade potreby ich prispôsobiť konkrétnym regionálnym alebo miestnym podmienkam. Okrem toho môžu členské štáty uľahčiť vykonávanie právneho rámca tým, že hospodárskym subjektom ponúknu podporu prostredníctvom poradenských služieb, cielených systémov financovania a iniciatív na zvýšenie informovanosti.

([32]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, body 53 – 54 a vec C-131/24, VIRUS a i., bod 43.

([33]) Súdny dvor EÚ vo veci C-157/89, Komisia/Taliansko, v bode 14 poukázal na potrebu zabezpečiť„úplný systém ochrany počas období, v ktorých je prežitie voľne žijúcich vtákov mimoriadne ohrozené“.

([34]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_sk.

([35]) Vec C-252/85, Komisia/Francúzsko, bod 9, hoci sa tento rozsudok týkal článku 5 písm. b) a c), možno ho uplatniť na článok 5 ako celok, keďže znením sa neobmedzuje rozsah pôsobnosti žiadneho zo zákazov, ktoré sú v ňom uvedené.

([36]) Vec C-507/04, Komisia/Rakúsko, bod 114.

([37]) Vec C-252/85, Komisia/Francúzsko, bod 15.

3.3. **Pojem„úmysel“podľa článku 5 smernice o vtákoch**

20. Predtým ako prejdeme ku konkrétnym ustanoveniam článku 5, je dôležité objasniť pojem„úmysel“, ktorý je kľúčovým faktorom pri výklade a vykonávaní zákazov podľa článku 5 písm. a), b) a d):

a) úmyselné usmrcovanie alebo odchyt akýmkoľvek spôsobom;

b) úmyselné ničenie alebo poškodzovanie ich hniezd a vajec alebo odstraňovanie ich hniezd a

d) úmyselné rušenie týchto vtákov, hlavne počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat, pokiaľ by rušenie bolo značné vzhľadom na ciele tejto smernice.

21. Zákazy uvedené v písmenách c) a e) sa pritom uplatňujú bez ohľadu na úmysel pôvodcu činu.

22. V súvislosti s pojmom„úmysel“existuje ustálená judikatúra Súdneho dvora EÚ. Podľa Súdneho dvora EÚ zahŕňa pojem„úmysel“činnosti, ktorých predmetom je odchyt, usmrcovanie alebo rušenie vtákov alebo ničenie/poškodzovanie ich hniezd, ako aj činnosti, ktoré zjavne nemajú takýto účel, ale zahŕňajú prijatie možnosti takéhoto odchytu, usmrcovania, rušenia, ničenia alebo poškodzovania ([38]). Preto, ak pôvodca činu prijme možnosť, že jeho konanie bude mať za následok zakázanú škodu, ale napriek tomu v konaní pokračuje, vzťahujú sa na toto konanie zákazy uvedené v článku 5, aj keď takáto škoda nebola jeho zámerom ([39]). Pokiaľ však ide o druhy uvedené v prílohe II, existuje výnimka, pretože jedince týchto druhov možno loviť, t. j. usmrtiť alebo odchytiť počas vymedzených období a v rámci určitých obmedzení stanovených v článku 7.

23. Na preukázanie informovanosti, aby bolo možné určiť, či išlo o úmysel, musia byť prítomné dve kumulatívne podmienky: i) informovanosť o výskyte vtákov a ii) vedomosť o tom, že posudzovaná činnosť môže týmto vtákom spôsobiť zakázaný druh škody. Obidva prvky sa musia zvažovať vzhľadom na dostupné informácie a ich šírenie.

24. S cieľom podporiť hospodárske subjekty vykonávajúce činnosti, ktoré môžu viesť k zakázaným škodám, by členské štáty mali zvýšiť ich informovanosť o dostupných preventívnych opatreniach.

25. Po prvé, informovanosť o výskyte vtákov zahŕňa situácie, keď boli vtáky alebo ich hniezda pozorované v oblasti, ktorá bude ovplyvnená príslušnou činnosťou, alebo keď existujú vedecké údaje a zdokumentované pozorovania týkajúce sa výskytu vtákov v takejto oblasti. Súdny dvor EÚ rozhodol, že to môže zahŕňať aj okolnosti, keď sa ich výskyt dá odôvodnene očakávať na základe ekologických faktorov, napríklad druh a vek lesa alebo trávne porasty typické pre určité druhy vtákov ([40]).

26. Samotná informovanosť o výskyte vtákov nestačí, musí existovať aj primerané riziko, že predmetná činnosť môže viesť k zakázanej škode pre prítomné vtáky. V tejto súvislosti je dôležité zohľadniť potreby a citlivosť druhu, pričom sa berie do úvahy, kde druh hniezdi, aké má hniezdne zvyky, aké oblasti využíva na hľadanie potravy alebo lov a ďalšie aspekty špecifické pre druh. Tieto poznatky môžu vychádzať z informácií v akčných plánoch pre druhy, v plánoch riadenia lokalít sústavy Natura 2000 alebo plánoch lesného hospodárstva, ako aj z akýchkoľvek iných relevantných vedeckých údajov a výskumov týkajúcich sa príslušných druhoch.

([38]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, bod 49 a vec C-131/24, VIRUS a i., bod 39.

([39]) Pozri vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, body 47 – 48, v ktorých Súdny dvor potvrdil, že pojem„úmysel“sa musí vykladať konzistentne medzi článkom 5 smernice o vtákoch a článkom 12 smernice o biotopoch. Súdny dvor preto aplikoval dlhodobú judikatúru uplatňovanú na pojem„úmysel“podľa článku 12 smernice o biotopoch na paralelný pojem podľa článku 5 smernice o vtákoch.

([40]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, bod 61.

27. Určenie rizika je preto založené na interakcii medzi vplyvmi príslušnej činnosti a potrebami a citlivosťou dotknutých druhov. Môže ísť napríklad o výrub stromov v období hniezdenia na miestach, o ktorých je známe, že tam hniezdi lesné vtáctvo, alebo o určité poľnohospodárske postupy, ktoré ovplyvňujú niektoré druhy vtákov hniezdiacich na zemi a ktoré môžu viesť k usmrteniu vtákov, zničeniu ich hniezd alebo značnému rušeniu. Výsledkom nie je zákaz ťažby dreva a kosenia, ale zabezpečenie zlučiteľnosti týchto postupov s ochranou vtáctva.

28. Rovnako platí, že ak sa činnosť plánuje mimo obdobia hniezdenia druhov vtákov alebo ak sa napríklad prijmú iné preventívne opatrenia (preventívne opatrenia sa rozoberajú ďalej v texte), môže ísť o činnosť, ktorá nepatrí do rozsahu úmyselnej škody. Takéto plánovanie by mohlo vychádzať z obdobia roka, keď sa očakáva, že v oblasti, ktorá je predmetom činnosti, nebudú jedince vtákov prítomné. Ďalšou možnosťou je určiť špecifické zóny, v ktorých sa vtáky nevyskytujú v rámci širšej lokality alebo biotopu. Takéto úvahy sú do veľkej miery špecifické pre určitú situáciu, a preto sa musia posudzovať individuálne.

29. Vo všetkých prípadoch je úloha národných orgánov zásadná. Národné orgány by sa pri regulácii hospodárskych činností mali opierať o vedecké údaje o geografickom a časovom výskyte vtákov. Mali by využívať všetky vhodné prostriedky na aktívne šírenie informácií o výskyte vtákov a o všetkých existujúcich pravidlách ich ochrany, ako aj o dostupných preventívnych opatreniach. Vzhľadom na článok 2 by národné orgány mali tieto informácie sprístupniť aj príslušným zainteresovaným stranám, aby ich hospodárske alebo rekreačné činnosti mohli prebiehať pri súčasnom dodržiavaní požiadaviek na ochranu vtákov.

30. Keďže zákazy uvedené v článku 5 s výnimkou zákazu v písmene d) sa uplatňujú bez ohľadu na ich skutočný vplyv na dotknuté druhy, prijatie možnosti spôsobenia škody nemožno určiť na základe úrovne populácie dotknutých druhov alebo vplyvu na ňu ([41]).

3.4. **Prijatie preventívnych opatrení na zabránenie úmyselnej škode**

31. Ako je vysvetlené ďalej, prijatie účinných preventívnych opatrení v reakcii na potenciálne škodlivé činnosti môže viesť k vylúčeniu úmyselnej škody, zakázanej podľa článku 5 písm. a), b) alebo d), ak sú splnené konkrétne podmienky. Tento prístup môže poskytnúť jasný rámec pre hospodárske subjekty a národné orgány a môže sa vďaka nemu znížiť potreba uplatňovania výnimiek, a tým aj obmedziť administratívne zaťaženie.

32. Ak je pravdepodobné, že pri činnosti dôjde k porušeniu zákazov stanovených v článku 5 písm. a), b) alebo d), príslušné národné orgány môžu určiť preventívne opatrenia, ktoré môžu (hospodárske alebo iné) subjekty zaviesť počas fázy plánovania a/alebo realizácie, aby sa daná činnosť mohla uskutočniť a zároveň sa v čo najväčšej miere zabránilo škodám pre prítomné druhy vtákov. Takéto preventívne opatrenia musia byť konkrétne a špecifické, musia sa v rámci nich zohľadňovať relevantné informácie o dotknutých druhoch a musia byť navrhnuté tak, aby sa v čo najväčšej možnej miere predišlo akýmkoľvek zakázaným vplyvom, ktoré príslušná činnosť môže mať, s cieľom zabezpečiť skutočné dodržiavanie zákazov uvedených v článku 5 ([42]). Ak sú činnosti založené na preventívnom prístupe ([43])a je do veľkej miery isté, že škoda bude vylúčená, následné zostávajúce vplyvy možno považovať za náhodné, a nie úmyselné. Výhoda tohto prístupu spočíva v tom, že umožňuje pokračovať v činnosti bez toho, aby bolo potrebné udeliť výnimku podľa článku 9 smernice o vtákoch.

33. Ak takejto škode nie je možné zabrániť, bude namiesto toho potrebné uplatniť ustanovenie o výnimke uvedené v článku 9 (pozri nasledujúcu kapitolu).

([41]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, body 49 – 54.

([42]) Pozri vec C-441/17, Komisia/Poľsko, bod 259, v ktorom Súdny dvor EÚ konštatoval, že rozhodnutie národných orgánov povoľujúce výrub stromov, o ktorých bolo známe, že sú dôležitými biotopmi viacerých druhov vtákov, je v rozpore s článkom 5 písm. b) a d) čiastočne z dôvodu, že neboli zavedené konkrétne a špecifické ochranné opatrenia, ktoré by vylúčili zakázanú škodu a ktorými by sa zabezpečilo dodržiavanie ich požiadaviek.

([43]) Pozri analogicky spojené veci C-473/19 a C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, bod 77.

34. Tieto preventívne opatrenia možno zohľadniť pri posudzovaní toho, či pri projekte alebo činnosti dochádza k porušeniu zákazov uvedených v článku 5 ([44]). Súdny dvor EÚ potvrdil, že nie je nevyhnutné posudzovať vplyvy projektu nezávisle od sprievodných opatrení, ktoré sa navrhujú na zabránenie týmto vplyvom alebo – v prípade článku 5 písm. d) – na obmedzenie týchto vplyvov na veľmi nízku úroveň. Relevantné sú len účinky, ktorým budú vtáky vystavené z dôvodu realizácie projektu ([45]).

35. Pokiaľ ide o určenie takýchto preventívnych opatrení a ich začlenenie do návrhu a realizácie projektov alebo činností, príslušné orgány sú povinné založiť posudzovanie účinnosti preventívnych opatrení na„najspoľahlivejších dostupných vedeckých údajoch a najnovších výsledkoch medzinárodného výskumu“ ([46]). Pre prevádzkovateľov a príslušné orgány by však nemalo byť neprimerane ťažké preukázať, že by k zakázanej škode nedošlo ([47]). Súdny dvor EÚ rozhodol, že neexistuje povinnosť vyžadovať dôkaz o účinnosti preventívnych opatrení prostredníctvom vedeckej dokumentácie potvrdzujúcej úspešné vykonávanie takýchto opatrení, keďže takáto dokumentácia nie je vždy k dispozícii ([48]). Pri zvažovaní použitia preventívnych opatrení, napríklad v súvislosti s povoľovacím postupom, možno ich účinnosť preukázať odôvodneným posúdením súdneho znalca ([49])a v závislosti od vnútroštátnych právnych predpisov možno použiť aj iné podobné nástroje.

36. Po zavedení preventívnych opatrení je potrebné monitorovať ich účinnosť, aby sa zabezpečilo, že sa uvedené opatrenia vykonávajú a skutočne sa nimi zabezpečuje súlad s článkom 5 tým, že zabraňujú spôsobovaniu škody vtákom a/alebo poškodzovaniu ich hniezd a vajec. V prípade potreby možno zaviesť mechanizmus na reakciu v prípade, keď sa zistí spôsobenie zakázanej škody, aby sa zabezpečil súlad s článkom 5. Bez týchto mechanizmov monitorovania a reakcie by nebolo možné zabezpečiť, aby sa prostredníctvom preventívnych opatrení skutočne zabezpečilo dodržiavanie predpisov. Ak sa zistí škoda, môže byť potrebné vykonať úpravy s cieľom riešiť akúkoľvek ďalšiu škodu, ktorá sa vyskytne, aby sa zabezpečil súlad s článkom 5 a aby sa mohlo pokračovať v danej činnosti.

Podpora praktického vykonávania 2: Zníženie administratívneho zaťaženia a zabezpečenie právnej istoty prostredníctvom integrovaných preventívnych opatrení

Národné orgány môžu uľahčiť hospodárske alebo rekreačné činnosti, ktoré môžu predstavovať riziko porušenia článku 5 smernice o vtákoch, tým, že stanovia osobitné preventívne opatrenia určené na účinné predchádzanie škodám spôsobeným vtákom. Ak sa uplatňuje účinný preventívny prístup, akékoľvek zostávajúce vplyvy by sa nemali považovať za úmyselné, čo umožní pokračovať v činnosti bez toho, aby bolo potrebné udeliť výnimku podľa článku 9. To môže zjednodušiť vykonávanie a výrazne znížiť administratívne zaťaženie a náklady pre orgány a podniky a zároveň poskytnúť právnu istotu prevádzkovateľom. Tento prístup by sa mal realizovať prostredníctvom úzkej spolupráce medzi príslušnými národnými orgánmi a hospodárskymi odvetviami, a to aj prostredníctvom poradenstva pre prevádzkovateľov zameraného na to, ako splniť požiadavky uvedené v článku 5 (pozri kapitoly 3.3 a 3.5).

3.5. **Osobitné zákazy podľa článku 5**

37. V každom zo zákazov uvedených v článku 5 sa identifikujú škody, ktoré musia členské štáty zakázať. Súdny dvor EÚ potvrdil, že v súvislosti s písmenami a) a b) nie je akékoľvek preskúmanie vplyvu ľudskej činnosti na úroveň populácie dotknutých druhov vtákov relevantné na účely uvedených ustanovení ([50]). Tento výklad možno rozšíriť na písmená c) a e) na základe analógie,keďže sa v týchto zákazoch takisto neuvádza, že škoda musí mať značný vplyv na

([44]) Pozri analogicky vec C-131/24, VIRUS a i., bod 44. Tento prípad sa týkal len zákazu podľa článku 5 písm. d), ale jeho výklad je užitočný aj pokiaľ ide o článok 5 písm. a) a b).
([45]) Pozri analogicky vec C-131/24, VIRUS a i., bod 45.
([46]) Pozri analogicky vec C-131/24, VIRUS a i., bod 57.
([47]) Pozri analogicky vec C-131/24, VIRUS a i., body 50 – 53, v ktorých Súdny dvor odkazuje na zásadu efektivity.
([48]) Pozri analogicky vec C-131/24, VIRUS a i., bod 57.
([49]) Pozri analogicky vec C-131/24, VIRUS a i., body 51 a 57 – 58.
([50]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, bod 54.

populáciu druhu, alebo na základe odkazovania na ciele smernice o vtákoch. Súdny dvor EÚ tvrdil, že dôsledky činnosti na úroveň populácie druhu sa zohľadnia len do tej miery, do akej sú relevantné pre posúdenie primeranosti výnimky požadovanej podľa článku 9 ([51])(pozri kapitolu 4). Na druhej strane preskúmanie vplyvu ľudskej činnosti na úroveň populácie dotknutých druhov vtákov bude relevantné na účely článku 5 písm. d) ([52]).

Článok 5 písm. a) úmyselné usmrcovanie alebo odchyt akýmkoľvek spôsobom

38. Článok 5 písm. a) sa vzťahuje na všetky fázy života druhov vtákov. Vyplýva to zo skutočnosti, že v znení uvedeného ustanovenia chýba akákoľvek takáto kvalifikácia.

39. Usmrcovanie alebo odchyt na účely lovu sa môže uskutočniť v prípade určitých druhov uvedených v prílohe II k smernici a v rámci obmedzení stanovených v článku 7. Podľa článku 7 sa druhy uvedené v prílohe II môžu loviť za predpokladu, že sa lov nevykonáva v období hniezdenia ani v čase rôznych fáz súvisiacich s rozmnožovaním týchto druhov a že nie je v rozpore s úsilím na ochranu v oblasti rozšírenia týchto druhov. V prípade sťahovavých vtákov uvedených v prílohe II sa zákaz lovu vzťahuje na obdobie návratu týchto druhov na hniezdiská. Objasnenia ustanovení týkajúcich sa lovu druhov uvedených v prílohe II sa uvádzajú v *Metodickej príručke o love podľa smernice o vtáctve* ([53]).

Článok 5 písm. b) úmyselné ničenie alebo poškodzovanie ich hniezd a vajec alebo odstraňovanie ich hniezd

40. Cieľom ochrany hniezd ([54])a vajec je zabezpečiť úspešné rozmnožovanie druhov vtákov. Niektoré druhy sa každý rok vracajú do toho istého hniezda, zatiaľ čo iné si postavia nové hniezdo. Súdny dvor EÚ v dôsledku toho tvrdil, že v článku 5 písm. b) sa vyžaduje nepretržitá ochrana hniezd, pričom poznamenal, že„nepretržitá ochrana biotopov vtákov je nevyhnutná, pretože mnohé druhy každý rok opätovne využívajú hniezda postavené v predchádzajúcich rokoch“ ([55]). Avšak v prípade druhov, ktoré zvyčajne nevyužívajú svoje hniezda znova z roka na rok a ich hniezda zvyčajne nebudú opätovne využité inými druhmi, nebude potrebné zabezpečiť ochranu uvedených hniezd po ich opustení.

Článok 5 písm. c) zber vajec vo voľnej prírode a držba týchto vajec, a to aj prázdnych

41. Zber vtáčích vajec vo voľnej prírode je značnou hrozbou pre ochranu vtákov, pretože prerušuje prirodzený cyklus hniezdenia a bráni vtákom v úspešnej výchove mláďat. Ide o obzvlášť závažnú hrozbu v prípade vzácnych a ohrozených druhov alebo druhov, po ktorých je vysoký dopyt v rámci nezákonného obchodovania s voľne žijúcimi druhmi. V prípade populácií niektorých druhov, ako napríklad sokola rároha (*Falco cherrug*), spôsobilo vyberanie vajec z hniezd prudké poklesy populácie. Zákaz držby vajec, a to aj prázdnych, teda prispieva k minimalizácii dopytu po ich získavaní, zbere a obchodovaní s nimi. Súdny dvor EÚ rozhodol, že tento zákaz sa musí uplatňovať aj bez časového obmedzenia, čo znamená, že sa musí zabezpečiť nepretržitá ochrana vajec voľne žijúcich vtákov ([56]).

Článok 5 písm. d) úmyselné rušenie vtákov, hlavne počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat, pokiaľ by rušenie bolo značné vzhľadom na ciele smernice

42. V článku 5 písm. d) sa zakazuje rušenie vtákov, ktoré by bolo značné z hľadiska dosahovania cieľov smernice o vtákoch. Článok 5 písm. d) sa preto okrem podmienky„úmyslu“uplatňuje len vtedy, ak by rušenie„malo značnývplyv na cieľ zachovať populáciu dotknutých druhov vtákov na uspokojivej úrovni alebo prispôsobiť

([51]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, body 54 – 56.
([52]) Vec C-131/24, VIRUS a i., bod 43.
([53]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_sk.
([54]) Hniezdo je duté miesto alebo stavba, ktorú si vták vytvorí alebo vyberie na znášanie vajec, inkubáciu a úkryt svojich potomkov.
([55]) Vec C-252/85, Komisia/Francúzsko, bod 9.
([56]) Vec C-252/85, Komisia/Francúzsko, bod 9.

populáciu týchto druhov tejto úrovni“ ([57]). Hoci sa tento zákaz uplatňuje bez prísnych časových obmedzení, týka sa najmä rušenia v období hniezdenia a výchovy mláďat, keďže ide o najcitlivejšie fázy pre prežitie druhov vtákov, a teda aj pre dosiahnutie cieľov smernice.

43. Súdny dvor EÚ potvrdil, že tento zákaz sa vzťahuje len na rušenie, ktoré má značný vplyv na zachovanie populácií druhov na uspokojivej úrovni, a nie na jedince uvedených druhov. Inak je to iba v prípade, ak by„populácia daného druhu voľne žijúceho vtáctva – z hľadiska počtu jedincov – bola natoľko znížená, že rušenie jednotlivých jedincov tohto druhu by mohlo ohroziť jeho zachovanie“ ([58]).

44. Príslušné orgány preto musia starostlivo posúdiť, akú úroveň rušenia možno považovať za značnú, pričom musia zohľadniť charakteristiky a citlivosť druhu a jeho požiadavky, ako aj príslušné činnosti. Zákaz podľa článku 5 písm. d) sa bude musieť uplatňovať prísnejšie vo vzťahu k vzácnym a/alebo zraniteľným druhom, ako aj k druhom, ktorých stav je napríklad nepriaznivý. V prípade druhov, ktorých populácie sú nad uspokojivou úrovňou, by sa mohlo povoliť väčšie rušenie.

45. Medzi faktory, ktoré treba zohľadniť v súvislosti s určením toho, či je rušenie značné, patrí trvanie rušenia (dočasné alebo trvalé), jeho intenzita (rozsah, úroveň hluku, stupeň zmeny okolia), frekvencia, povrch a blízkosť dotknutých vtákov. Na presné určenie toho, či je rušenie značné, je preto potrebné zvážiť aj kumulatívny účinok rušenia s ohľadom na ostatné činnosti, ktoré sa v oblasti vyskytujú.

46. Ako sa uvádza v článku 5 písm. d), rušenie počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat je obzvlášť relevantné, ale obavy by mali vzbudzovať aj iné citlivé životné fázy, ktoré by mohli ohroziť prežitie (napríklad rušenie na dôležitých miestach kŕmenia a zimovania).

47. Pri posudzovaní toho, či je rušenie značné vzhľadom na cieľ zachovať populácie na uspokojivej úrovni alebo ich na takúto úroveň obnoviť, je možné zohľadniť všetky preventívne opatrenia (pozri oddiel 3.3), ktoré skutočne zabraňujú tomu, aby projekt alebo iná činnosť rušili vtáky, alebo obmedzujú rušenie takým spôsobom, aby nemalo značný vplyv ([59]). Preukázanie toho, že takéto rušenie nebude mať značné účinky na ciele tejto smernice, nesmie byť „nadmerne sťažené“ ([60]).

Článok 5 písm. e) držba a chov tých druhov vtákov, ktorých lov alebo odchyt je zakázaný

48. Tento zákaz sa vzťahuje na všetky životné fázy živého alebo mŕtveho jedinca a na všetky jeho časti. Nevzťahuje sa na lovné druhy vtákov uvedené v prílohe II (s výhradou obmedzení stanovených v článku 7) ani na vtáky, na ktoré sa smernica nevzťahuje (pozri oddiel 2.1), a na vtáky, ktoré sa inak legálne odchytávajú vo voľnej prírode na základe zákonnej výnimky podľa článku 9.

49. Chované jedince musí byť možné identifikovať pomocou oficiálneho systému registrácie zavedeného na národnej úrovni. To sa dá zabezpečiť pomocou oficiálneho systému krúžkovania ([61])alebo najlepšie pomocou mikročipových transpondérov alebo DNA odtlačkov, keďže ide o spoľahlivejšie metódy. V každom prípade minimálne uzavretý registrovaný krúžok správnej veľkosti umiestnený na nohe, ktorý nebol nijako porušený, je podmienka svedčiaca o tom, že vták bol prvých 10 dní života v držbe chovateľa, čo naznačuje, že sa pravdepodobne narodil v zajatí.

([57]) Vec C-784//23, Voore Mets a Lemeks Põlva, bod 62.
([58]) Vec C-131/24, VIRUS a i., bod 41.
([59]) Vec C-131/24, VIRUS a i., bod 44. V tomto prípade sa preventívne opatrenia týkali cestného projektu, ale to isté by platilo aj pre iné činnosti.
([60]) Vec C-131/24, VIRUS a i., bod 53.
([61]) Uzavretý krúžok správnej veľkosti umiestnený na nohe, ktorý nebol porušený, je minimálnou podmienkou na preukázanie toho, že vták bol v držbe chovateľa počas prvých 10 dní života vtáka, čo znamená, že sa pravdepodobne narodil v zajatí.

3.6. **Vykonávanie článku 5**

3.6.1. *Potreba komplexného a účinného právneho rámca*

50. Ako sa vysvetľuje v kapitole 1, ustanovenia smernice sa musia vykonávať s nespochybniteľnou právnou záväznosťou, so špecifickosťou, s presnosťou a so zrozumiteľnosťou, ktoré sú potrebné na uspokojenie požiadaviek právnej istoty. V článku 5 sa preto vyžaduje prijatie komplexného a účinného právneho rámca prostredníctvom vykonávania konkrétnych a osobitných ochranných opatrení, ktorými sa zabezpečí účinné dodržiavanie zákazov ([62]). Celkovo musia členské štáty zabezpečiť, aby sa činnosti vrátane opakujúcich sa činností vykonávali v súlade s ustanoveniami o ochrane druhov s cieľom účinne zabrániť zakázaným škodám. Všeobecný systém ochrany by mal zahŕňať pravidlá a postupy predpísané prevádzkovateľom, ale aj kampane na zvyšovanie informovanosti, propagáciu a v prípade potreby opatrenia na presadzovanie práva. To možno dosiahnuť rôznymi nástrojmi, ako sú nástroje plánovania, systémy predchádzajúceho súhlasu alebo osobitné pravidlá platné pre jednotlivcov alebo hospodárske subjekty v odvetviach, ktoré môžu mať vplyv na druhy vtákov.

51. Opatrenia by mali byť prispôsobené životnému cyklu konkrétnych druhov, pričom by sa malo zohľadniť ich obdobie hniezdenia, potravné biotopy, migračné trasy, miesta oddychu alebo hniezdenia. V prípade potreby možno opatrenia uplatniť na skupiny druhov, ktoré čelia rovnakým hrozbám a majú rovnaké vlastnosti. Na základe článku 2 môžu ciele ochrany a obnovy druhu odôvodňovať špecifickejšie alebo reštriktívnejšie opatrenia, aby sa vylúčili akékoľvek vplyvy činností zakázaných podľa článku 5.

52. Príslušné orgány v členských štátoch musia dotknutých využívateľov krajiny a mora a širšiu verejnosť jasne oboznámiť so zákazmi, ako aj s dostupnými informáciami o výskyte druhov a s dostupnými alebo predpísanými ochrannými opatreniami. Monitorovanie je nevyhnutné na určenie účinnosti opatrení. Mohlo by zahŕňať sledovanie pomocou GPS, pozorovanie hniezd a kolónií a v prípade rekreačných činností dohľad nad účastníkmi zo strany organizátorov. Rozsah a mieru takéhoto monitorovania (napr. na úrovni pozemkov/miest, krajiny, regiónu) by mali určiť príslušné národné orgány, aby sa zabezpečil účinný prehľad o dôsledkoch opatrení na vtáky v jednotlivých prípadoch.

53. Aj keď sa prijmú všetky preventívne opatrenia, nie je možné zaručiť, že sa odstránia všetky riziká. Členské štáty by mali zaviesť systém na posudzovanie účinnosti preventívnych opatrení a ich pravidelné preskúmavanie, ktorý by bol súčasťou všeobecného systému ochrany požadovaného podľa článku 5.

54. Tieto opatrenia, prijaté na vykonávanie smernice o vtákoch, by sa mali doplniť ďalšími vykonávacími alebo stimulačnými opatreniami, ako sú cielené informácie o požiadavkách na ochranu. Tieto opatrenia môžu zahŕňať usmernenia a brožúry určené špeciálne pre toto odvetvie, zvyšovanie informovanosti zainteresovaných strán a dôkladné monitorovanie výskytu vtákov a hniezd, pričom sa využijú podnety z občianskej vedy.

55. V osobitných prípadoch a pri splnení podmienok možno udeliť výnimku zo všeobecného systému ochrany (pozri kapitolu 4).

56. S cieľom vyhnúť sa potrebe udeliť výnimku, a teda znížiť administratívne zaťaženie, môžu členské štáty prijať preventívne opatrenia na zabezpečenie súladu s požiadavkami článku 5 smernice. Takéto preventívne opatrenia zohľadňujú špecifiká odvetví, ako to vyplýva z článku 2 smernice, a uľahčujú dodržiavanie predpisov.

57. Preventívne opatrenia (ako je vysvetlené v oddiele 3.3) sa môžu týkať typu, umiestnenia, návrhu a načasovania konkrétnej činnosti alebo projektu. Tieto opatrenia sa môžu týkať plánovania, výstavby a prevádzkových fáz projektu alebo činnosti. Napríklad inštalácia zábran pri ceste, ktoré zabránia tomu, aby vtáky prelietavali nad cestou a dochádzalo k ich zrážkam s autami, alebo stanovenie nižších rýchlostných limitov na diaľnici po jej vybudovaní, ak nemožno vylúčiť možnosť vzniku zakázanej škody. Tieto opatrenia musia byť plne funkčné počas celého trvania projektu alebo činnosti.

([62]) Vec C-441/17, *Komisia/Poľsko (lesná oblasť Bialowieza)*, bod 252.

3.6.2. *Začlenenie požiadaviek stanovených v článku 5 do postupov udeľovania povolení*

58. V článku 5 sa na dosiahnutie súladu nevyžadujú osobitné posúdenia vplyvu ani postupy udeľovania povolení. Keďže článok 5 je ustanovením v rámci smernice, členské štáty majú možnosť vybrať si najvhodnejší spôsob vykonávania požiadaviek, a to aj prostredníctvom ich začlenenia do existujúcich postupov udeľovania povolení alebo environmentálnych postupov. Je to v súlade so zásadou procesnej autonómie členských štátov ([63]).

59. V prípade plánovanej činnosti alebo projektu, ktoré si vyžadujú povolenie, ako je napríklad výstavba elektrického vedenia, veterných elektrární, diaľnic, baní alebo akvakultúry, môžu členské štáty do postupov schvaľovania alebo udeľovania povolení a do posudzovania vplyvov na životné prostredie, ktoré sú stanovené v článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch alebo v smernici o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (EIA) ([64])a v smernici o strategickom environmentálnom hodnotení (SEA) ([65]), začleniť ochranné opatrenia, aby sa zabezpečilo, že činnosti, ktoré si vyžadujú povolenie, nebudú škodlivé pre druhy vtákov. Toto je možné aj v prípade opakujúcich sa alebo prebiehajúcich činností, aby sa pri obnovovaní ich povolení zohľadnili požiadavky na ochranu druhov.

60. V tejto súvislosti by sa pravdepodobnosť, že daná činnosť povedie k škode zakázanej podľa článku 5, mohla posúdiť a vymedziť prostredníctvom existujúcich rozhodovacích procesov. Na tento účel môžu posúdenia vplyvov na životné prostredie alebo rozhodnutia o preverení vykonané podľa smernice EIA poskytnúť užitočný rámec na identifikáciu rizík pre druhy vtákov. Napríklad v článku 3 ods. 1 písm. b) smernice EIA sa od členských štátov požaduje, aby identifikovali, opísali a posúdili priame a nepriame významné vplyvy projektu okrem iných zložiek životného prostredia aj na biodiverzitu, s osobitným zameraním na druhy chránené podľa smernice o vtákoch. Uvedený opis pravdepodobných účinkov možno použiť na určenie toho, či je potrebné zaviesť preventívne opatrenia a prispôsobiť príslušný projekt tak, aby bol v súlade so zákazmi podľa článku 5. Podobne by sa uplatňovanie SEA na plány (napr. plány obhospodarovania lesov) mohlo použiť na určenie príslušných preventívnych opatrení a zabezpečenie súladu s požiadavkami článku 5.

61. Ak je pravdepodobné, že plán alebo projekt bude mať významný vplyv na lokality sústavy Natura 2000, či už samostatne, alebo v spojení s inými plánmi alebo projektmi, mal by podliehať primeranému odhadu podľa článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch (podrobnosti o všeobecnom rámci smernice o vtákoch sa uvádzajú v kapitole 1). To znamená, že posúdenie potenciálnej škody spôsobenej vtákom môže byť zahrnuté do hodnotení, ktoré sú v členskom štáte súčasťou rozhodovacích procesov na rôznych úrovniach. To umožňuje správne a včas identifikovať potenciálne vplyvy projektu na druhy vtákov, aby sa zabezpečil súlad s ustanoveniami článku 5 smernice o vtákoch ešte pred jeho realizáciou.

62. Niektoré členské štáty začlenili posúdenia vplyvov na druhy do existujúcich postupov udeľovania povolení ([66]), a to aj s cieľom znížiť administratívne zaťaženie. Iné členské štáty zaviedli osobitné postupy na splnenie požiadaviek článku 5 v prípadoch, keď sa neuplatňujú už uvedené environmentálne hodnotenia. Je takisto možné vydať štandardné preventívne opatrenia pre činnosti, o ktorých je známe, že vedú k usmrcovaniu alebo značnému rušeniu vtákov, v odvetvových právnych predpisoch, vydať odvetvové usmernenia alebo normy alebo vydať sezónne obmedzenia určitých činností. Pri výbere najlepšieho prístupu k vykonaniu požiadaviek článku 5 by členské štáty mali zvážiť aj potenciálnu administratívnu záťaž.

([63]) Pozri vec C-131/24, *VIRUS a i.*, body 50 – 53.

([64]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/92/EÚz 13. decembra 2011o posudzovaní vplyvov určitých verejných a súkromných projektov na životné prostredie (Ú. v. EÚ L 26, 28.1.2012, s. 1, ELI:http://data.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj), zmenenásmernicou Európskeho parlamentu a Rady 2014/52/EÚzo16. apríla 2014. Pozri aj*Guidance on the interpretation of definitions of project categories in Annex I and II of the EIA Directive*(Usmernenia k výkladu definícií kategórií projektov v prílohách I a II k smernici EIA) (https://op.europa.eu/sk/publication-detail/-/publication/e7f9c73c-86ba-11ef-a67d-01aa75ed71a1).

([65]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/42/ESz 27. júna 2001o posudzovaní účinkov určitých plánov a programov na životné prostredie (Ú. v. ES L 197, 21.7.2001, s. 30, ELI:http://data.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj).

([66]) Vo Francúzsku je v prípade lokalít sústavy Natura 2000 posudzovanie vplyvu projektu na druhy podobné postupu podľa článku 6 ods. 3 smernice o biotopoch. Každý projekt, ktorý môže mať značný vplyv na vtáctvo, podlieha primeranému posúdeniu jeho dôsledkov na ochranu vtáctva. Ak má projekt na druhy značný vplyv, orgán využíva výnimky.

3.6.3. *Príklady činností, ktoré môžu patriť do rozsahu pôsobnosti článku 5, a možných preventívnych opatrení*

Cestná a železničná doprava

63. Cestná alebo železničná doprava môže mať vplyv na druhy vtákov, pretože môže dôjsť k zrážkam vtákov s vozidlami a dopravnou infraštruktúrou alebo k značnému rušeniu hlukom z dopravy ([67]). Príslušné národné orgány sú zodpovedné za prijatie opatrení, ktoré sú potrebné na zabránenie vzniku zakázaných škôd v súvislosti s výstavbou a prevádzkou dopravnej infraštruktúry. Príslušné opatrenia môžu zahŕňať stanovenie trvalých alebo dočasných obmedzení rýchlosti, uzavretie cesty počas určitých období, inštaláciu zábran proti vtákom s opakujúcimi sa kresbami alebo siluetami dravých vtákov na transparentných protihlukových stenách a inštaláciu iných príslušných konštrukcií, napríklad na zabránenie znečisteniu odtokom alebo na zabránenie iným druhom rušenia.

Energia

64. Výroba energie a energetická infraštruktúra, najmä infraštruktúra založená na fosílnych palivách, môžu mať významný negatívny vplyv na druhy vtákov. Ak sa zohľadní najmä kumulatívny vplyv na klímu, emisie z elektrární na fosílne palivá usmrcujú na vyrobenú GWh viac než 30-krát viac vtákov ako veterné elektrárne ([68]). Vtáky môžu utrpieť ujmu pri nárazoch do komínov elektrární na fosílne palivá, veterných turbín, chladiacich štruktúr jadrových elektrární a prenosových a distribučných vedení. Pri ich plánovaní a pri jednotlivých projektoch bude preto potrebné začleniť vhodné preventívne opatrenia.

65. Veterná energia predstavuje najväčší podiel výroby energie z obnoviteľných zdrojov v EÚ a prispieva k boju proti zmene klímy, ktorá je hlavnou príčinou straty biodiverzity. Veterné elektrárne však môžu mať negatívny vplyv na populácie vtákov. Aj keď sú veterné turbíny zodpovedné za menej ako 0,1 % usmrtení vtákov spôsobených človekom, čo je oveľa menej než v prípade tradičných zariadení na výrobu energie alebo mrakodrapov ([69]), vzhľadom na ich význam sa potenciálne vplyvy podrobne skúmali v rámci EÚ aj mimo nej. Existuje mnoho národných usmerňovacích dokumentov o vplyvoch a možných zmierňujúcich opatreniach, ako aj usmernenia Komisie o zariadeniach na výrobu veternej energie a právnych predpisoch EÚ v oblasti ochrany prírody ([70]).

66. Jedným z hlavných rizík, ktoré predstavujú veterné turbíny, sú zrážky vtákov s listami rotora turbíny. Pri zvažovaní zmierňujúcich opatrení je potrebný hierarchický prístup. Po prvé, mali by sa zvážiť opatrenia, ktorých cieľom je predchádzať vplyvom, ako napríklad zabrániť tomu, aby k významným vplyvom vôbec došlo, počnúc strategickým výberom miesta pre veterné elektrárne s cieľom vyhnúť sa migračným trasám, hniezdiskám a potravným oblastiam. Ak to nie je možné, mali by sa zaviesť opatrenia zamerané na zníženie vplyvov.

Prípadová štúdia 1: Mapa citlivosti vtákov a netopierov na veterné parky vo Flámsku

Flámsko vytvorilo kombinovanú mapu citlivosti, ktorej cieľom je označiť oblasti, kde by umiestnenie veterných turbín mohlo predstavovať riziko pre vtáky alebo netopiere. Jej účelom je informovať a usmerňovať ďalšie posúdenia a strategické plánovanie na úrovni lokality. Je príkladom mapy citlivosti viacerých druhov a ukazuje, ako možno hodnotiť odlišné skupiny pomocou jediného nástroja. V mape je región rozčlenený do štyroch kategórií – s vysokým, so stredným a s možným rizikom, ako aj s nízkym rizikom/so žiadnymi údajmi. Hoci sú aspekty mapy charakteristické pre Flámsko, princípy by sa dali ľahko aplikovať aj inde.

([67]) Súdny dvor vo veci C-131/24, VIRUS a i., v bode 39 potvrdil, že projekty výstavby cesty môžu patriť do pôsobnosti článku 5 písm. d), aj keď uvedená činnosť nemala za cieľ poškodiť vtáctvo.
([68]) *5 things you should know about wind energy*(5 vecí, ktoré by ste mali vedieť o veternej energii) – Európska komisia.
([69]) *5 things you should know about wind energy*(5 vecí, ktoré by ste mali vedieť o veternej energii) – Európska komisia.
([70]) https://op.europa.eu/sk/publication-detail/-/publication/2b08de80-5ad4-11eb-b59f-01aa75ed71a1/language-sk.

Súčasťou nástroja je mapa zraniteľnosti vtákov založená na systéme GIS, ktorá pozostáva z deviatich tematických máp (napr. potravné oblasti a oblasti oddychu nehniezdiacej voľne žijúcej pernatej zveri, sezónne migračné trasy) a z mapy predpovede biotopov. Tieto vrstvy je najlepšie skúmať jednotlivo, ale možno ich aj prekryť, aby sa získal prehľad o všetkých potenciálnych aspektoch citlivosti. Naskladané vrstvy (ako syntéza mapy) sú zobrazené s kategóriami citlivosti reprezentovanými ako vysoké (3), stredné (2) a možné riziko (1), ako aj nízke riziko/žiadne údaje (0). Túto mapu je možné si podrobne prezerať vo webovej aplikácii, ktorá poskytuje aj ďalšie dôležité mapy, ako sú chránené prírodné rezervácie, oblasti sústavy Natura 2000 atď.

Mapy citlivosti a sprievodné usmernenia sa pri rozhodovaní o umiestnení turbín vo Flámsku používajú často. Navrhovatelia projektov a poradenské spoločnosti ich používajú na strategické plánovanie a ako východiskový bod pre podrobnejšie posúdenia projektu na úrovni lokality. Miestne a regionálne orgány ich používajú na rovnaký účel a na kontrolu toho, či navrhovatelia projektov a poradenské spoločnosti riadne zohľadnili dostupné informácie. Je nevyhnutné zdôrazniť, že v prípade vysokorizikových oblastí by malo byť miestne posúdenie podrobnejšie.

Webová aplikácia:https://geo.inbo.be/windturbines/index.html.

Viac informácií:

Flemish Risk Atlas Birds/Bats – Wind Turbines(Flámsky atlas rizík: vtáky/netopiere – veterné turbíny), https://www.vlaanderen.be/inbo/en-gb/data-applications/de-vlaamse-risicoatlas-vogelsvleermuizen-windturbines/.

67. Po aspekte vyhnutia sa môže dočasná úprava na požiadanie slúžiť ako dôležitá zmierňujúca stratégia na zníženie počtu prípadov zrážok vtákov s veternými turbínami, najmä pozdĺž hlavných migračných trás. To môže zahŕňať dočasné úpravy prevádzky zohľadňujúce sezónne a každodenné vzorce správania sa druhov, napríklad dočasné zastavenie listov rotora turbíny, keď sa v blízkosti veterných turbín zistí výskyt vtákov. Dočasná úprava na požiadanie, ktorá sa spočiatku spoliehala na ľudských pozorovateľov, je v súčasnosti čoraz viac automatizovaná a na sledovanie pohybu vtákov v reálnom čase sa používajú radary, kamery, vysielače GPS, geofencing a umelá inteligencia. Niektoré systémy kombinujú ľudskú aj technologickú detekciu, pričom konečné rozhodnutie o vypnutí prijímajú prevádzkovatelia.

68. Ak sa opatrenia na vyhnutie nepovažujú za vhodné alebo primerané, mali by sa zvážiť opatrenia na zníženie vplyvu. Tieto opatrenia môžu zahŕňať opatrenia na navrhovanie projektov, vďaka ktorým sa môže znížiť intenzita vplyvov (napr. vizuálne plašiace zariadenia na veterných turbínach na zvýšenie viditeľnosti pre vtáky môžu znížiť riziko zrážky, akustické odplašovače sa môžu použiť počas výstavby a prevádzky projektov na mori na zníženie podmorského hluku).

Prípadová štúdia 2: Vypínanie na požiadanie pomocou radaru, veterný park Barão de São João, Portugalsko

V 50-megawattovom veternom parku Barão São João spoločnosti E.ON, ktorý sa nachádza na migračnej trase, sa použil protokol zastavenia na požiadanie pomocou radaru (RASOD) na základe vopred definovaného súboru kritérií. Na monitorovanie letovej aktivity sťahovavých vtákov sa využíval monitorovací tím, ktorý vykonával pozorovania z pozorovacích bodov. Údaje z radaru v reálnom čase poskytli koordinátorovi monitorovacieho tímu kvalitnejšie informácie, na základe ktorých mohol iniciovať zastavenie prevádzky.

Skúsenosti monitorovacieho tímu časom pozitívne ovplyvnili účinnosť prístupu založeného na RASOD: priemerný čas potrebný na zastavenie prevádzky po vydaní príkazu sa v rokoch 2010 až 2014 skrátil o 91 % a priemerný ročný ekvivalent hodín zastavenia prevádzky sa znížil o 86 %. Listy rotora turbíny by sa mohli znehybniť približne do 15 sekúnd od iniciácie zastavenia prevádzky pomocou systému„kontrolného riadenia a zberu údajov“(SCADA), ktorý poskytuje prístup k jednotlivým veterným turbínam a veterným parkom v reálnom čase a umožňuje ich riadenie.

Okrem toho sa turbíny opäť spustili bez toho, aby bola potrebná ďalšia komunikácia s prevádzkovým personálom. Počas uplatňovania protokolu o zastavení neboli zaznamenané žiadne zrážky so sťahovavými plachtiacimi druhmi vtákov. V poslednom roku päťročnej štúdie celkové ekvivalentné obdobie zastavenia prevádzky zodpovedalo 0,2 % ročného dostupného ekvivalentného času a viac ako 40 % ekvivalentných období zastavenia prevádzky viedlo k zanedbateľným stratám energie z dôvodu nízkych rýchlostí vetra.

69. V smernici (EÚ) 2023/2413 (smernica o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení) ([71])sa pre inštalácie zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov, zariadení spoločného umiestnenia uskladňovania energie a pripojenia takýchto zariadení a zariadení uskladňovania energie do sústavy zaviedli príslušné ustanovenia na zavedenie zmierňujúcich opatrení v rámci„oblastí zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov“(článok 15c smernice o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení)„vyhradených oblastí infraštruktúry“(článok 15e smernice o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení), ako aj pre projekt výroby energie z obnoviteľných zdrojov mimo týchto oblastí (článok 16b smernice o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení).

70. V článku 15c ods. 1 písm. b) smernice o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení sa uvádza, že pri vypracúvaní plánov týkajúcich sa oblasti zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov sa stanovia vhodné pravidlá, pokiaľ ide o zmierňujúce opatrenia. Stanovuje sa v nej, že členské štáty musia v prípade potreby zabezpečiť, aby sa vhodné zmierňujúce opatrenia uplatňovali primerane a včas okrem iného s cieľom zabezpečiť súlad s článkom 5 smernice o vtákoch. Článok 15e ods. 2 smernice o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení obsahuje podobné ustanovenie týkajúce sa vypracúvania plánov na určenie vyhradených oblastí infraštruktúry pre infraštruktúru sústav a infraštruktúru na uskladňovanie, ktoré sú potrebné na integráciu energie z obnoviteľných zdrojov do elektrizačnej sústavy. Boli vypracované usmernenia ([72])a osobitná štúdia ([73]) týkajúce sa určovania oblastí zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov a usmernenia ([74])o vytváraní vyhradených oblastí infraštruktúry vrátane usmernení týkajúcich sa používania zmierňujúcich opatrení.

71. Kvalifikátor„primerané zmierňujúce opatrenia“znamená, že zmierňujúce opatrenia by mali byť zodpovedajúce a účinné pri zabezpečovaní súladu s článkom 5 smernice o vtákoch (napr. by mali zabraňovať usmrcovaniu a značnému rušeniu vtákov), ale zároveň úmerné. Ak sa napríklad preukáže, že použitie vizuálnych alebo akustických plašiacich prostriedkov je dostatočné na zabránenie zrážkam vtákov s veternými turbínami v konkrétnom veternom parku, nebude potrebné použiť iné zmierňujúce opatrenie, ako napríklad dočasné obmedzenie prevádzky, keď sa vtáky nachádzajú v blízkosti.

72. V článku 16b ods. 2 smernice (EÚ) 2023/2413 o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení sa uvádza, že pokiaľ ide o projekty umiestnené v oblastiach zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov„ak sa v rámci projektov výroby energie z obnoviteľných zdrojov prijali potrebné zmierňujúce opatrenia, akékoľvek usmrcovanie alebo rušenie druhov chránených podľa článku 12 ods. 1 smernice 92/43/EHS a článku 5 smernice 2009/147/ES sa nepovažuje za úmyselné“. V odôvodnení 37 smernice o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení sa ďalej objasňuje, že akékoľvek usmrcovanie alebo značné rušenie vtákov by sa nemalo považovať za úmyselné, ak sa v projekte výstavby a prevádzky zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov [patriacich do rozsahu pôsobnosti smernice o energii z obnoviteľných zdrojov v prepracovanom znení] stanovujú primerané zmierňujúce opatrenia s cieľom predchádzať takémuto usmrcovaniu, zabrániť rušeniu, posúdiť účinnosť takýchto opatrení prostredníctvom primeraného monitorovania a na základe zhromaždených informácií prijať ďalšie potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby nedošlo k žiadnemu významnému nepriaznivému vplyvu na populáciu príslušného druhu. Hoci sa v odôvodnení 37 nerozlišuje medzi projektmi nachádzajúcimi sa v oblastiach zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov a mimo nich, naznačuje sa, že takéto objasnenie by bolo uplatniteľné v obidvoch kontextoch ([75]).

73. Pokiaľ ide o používanie nových zmierňujúcich opatrení (bez toho, aby sa ich účinnosť rozsiahlo testovala), článok 15c ods. 1 a článok 16b ods. 2 smernice o energii z obnoviteľných zdrojov umožňujú ich používanie v pilotných projektoch pre zariadenia na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov nachádzajúce sa v oblastiach zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov aj mimo nich za predpokladu, že sa ich účinnosť monitoruje a v prípade, že sa nepreukážu ako účinné, okamžite sa prijmú nápravné opatrenia.

74. Je však nevyhnutné zabezpečiť monitorovanie účinnosti takýchto opatrení. Zo zhromaždených informácií vyplýva, že bude potrebné prijať ďalšie opatrenia, ako sa to požaduje v prípade, keď sa opatrenia nepreukážu ako účinné.

([71]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/2413z 18. októbra 2023, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2018/2001, nariadenie (EÚ) 2018/1999 a smernica 98/70/ES, pokiaľ ide o podporu energie z obnoviteľných zdrojov, a ktorou sa zrušuje smernica Rady (EÚ) 2015/652 (Ú. v. EÚ L, 2023/2413, 31.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj).

([72]) https://energy.ec.europa.eu/publications/guidance-designating-renewables-acceleration-areas_sk.

([73]) https://op.europa.eu/sk/publication-detail/-/publication/354ebc7c-496d-11ef-acbc-01aa75ed71a1/language-sk?WT.mc_id=Searchresult&WT.

([74]) https://commission.europa.eu/document/download/76fa5c90-909c-4bda-b655-edf564f5542e_en?filename=C_2025_4012_1_EN_annexe_acte_autonome_cp_part1_v2.pdf.

([75]) Článok 16b ods. 2 smernice 2023/2413 sa výslovne zaoberá projektmi, ktoré sa nachádzajú mimo oblastí zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov. Vzhľadom na to by sa na projekty nachádzajúce sa v oblastiach zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov, ktoré využívajú zjednodušené postupy udeľovania povolení, nemali vzťahovať prísnejšie pravidlá ochrany druhov ako na projekty, ktoré sa uplatňujú mimo oblastí zrýchlenia výroby energie z obnoviteľných zdrojov.

Zariadenia na prenos a distribúciu elektrickej energie

75. Elektrické vedenia môžu pre vtáky predstavovať viacero závažných rizík, predovšetkým prostredníctvom zrážky a zásahu elektrickým prúdom.

76. K zrážkam dochádza v prípade prenosových aj distribučných vedení, a to vtedy, keď si vtáky, najmä väčšie druhy, ako sú dravce alebo vodné vtáky, nevšimnú vedenie vo svojej dráhe letu, čo vedie k zraneniu alebo usmrteniu. Toto je obzvlášť problematické v oblastiach, v ktorých elektrické vedenia pretínajú migračné trasy, mokrade alebo otvorenú krajinu, kde sa vtáky pri orientácii spoliehajú na vizuálne podnety. Niektoré druhy sú zraniteľnejšie v dôsledku svojho letového správania, veľkosti alebo obmedzenej schopnosti manévrovať.

77. Zásah elektrickým prúdom je ďalšou veľkou hrozbou, ktorú predstavujú elektrické vedenia stredného a nízkeho napätia. Týka sa to najmä väčších vtákov, ktoré hradujú na stĺpoch alebo priečnych vodičoch, dotýkajú sa dvojfázových vodičov alebo jedného vodiča a uzemneného zariadenia súčasne, najmä keď majú perie vlhké, a tým vytvoria elektrický obvod. Najviac postihnuté sú dravce, bociany a iné veľké vtáky, pričom k úhynu najčastejšie dochádza v oblastiach, kde konštrukcia stĺpov alebo rozstupy medzi vodičmi nie sú dostatočné. Medzi skupiny druhov, ktoré sú obzvlášť často usmrtené elektrickým prúdom, patria bocianotvaré (Ciconiiformes), sokolotvaré (Falconiformes), jastrabotvaré (Accipitriformes), sovotvaré (Strigiformes) a vrabcotvaré (Passeriformes) ([76]).

78. Okrem priameho usmrtenia môžu elektrické vedenia viesť k sekundárnym ekologickým účinkom, ako je pokles populácie, zmeny druhového zloženia a zvýšená zraniteľnosť voči predátorom. Na zníženie týchto vplyvov sú nevyhnutné zmierňujúce opatrenia, ako sú odvádzače vtákov, izolované vodiče a strategické vedenie, ale na dosiahnutie rovnováhy medzi rozvojom energetickej infraštruktúry a ochranou vtákov je naďalej nevyhnutné starostlivé plánovanie a monitorovanie. Vedenia vysokého napätia okrem toho môžu fragmentovať biotopy a vytvárať bariéry, čím sa menia spôsoby pohybu vtákov a potenciálne sa obmedzuje prístup do kritických oblastí získavania potravy alebo hniezdisk.

79. Komisia na túto tému vypracovala osobitný usmerňovací dokument, ktorý má pomôcť členským štátom, zainteresovaným stranám a prevádzkovateľom podnikov riešiť tieto otázky v súlade s ustanoveniami právnych predpisov EÚ v oblasti ochrany prírody ([77]). Podobné usmernenia boli vypracované aj inde ([78]).

Prípadová štúdia 3: Projekt SafeLines4Birds

Ide o šesťročný projekt spolufinancovaný z programu EÚ LIFE, ktorého cieľom je znížiť neprirodzenú úmrtnosť vtákov spôsobenú elektrickými vedeniami vo Francúzsku, v Belgicku a Portugalsku. Tieto interakcie – zrážky, zásahy elektrickým prúdom a rušenie počas hniezdenia – predstavujú významné hrozby pre rôzne druhy vtákov vrátane bradáňa žltohlavého, supa tmavohnedého a dropa malého. Projekt sa zameriava na 13 druhov, ktoré sú obzvlášť zraniteľné v dôsledku svojej veľkosti, správania a rozšírenia.

Na tomto projekte spolupracuje rôznorodé konzorcium 15 partnerov vrátane prevádzkovateľov prenosových sústav (PPS), prevádzkovateľov distribučných sústav (PDS), environmentálnych mimovládnych organizácií a vedeckých expertov z Francúzska, Belgicka, Portugalska, Nemecka a zo Spojených štátov. Projekt SafeLines4Birds, ktorý inicioval francúzsky Národný výbor pre vtáčiu faunu, je príkladom zriedkavej a účinnej koordinácie medzi organizáciami na ochranu prírody a prevádzkovateľmi sietí. Táto spolupráca uľahčuje cielené a koordinované opatrenia na zmiernenie vplyvu elektrických vedení na vtáky.

([76]) https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0006320797001766.
([77]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XC0618(02).
([78]) Bernský dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovíšť, 2004. Odporúčanie č. 110 týkajúce sa minimalizácie nepriaznivých vplyvov nadzemných zariadení na prenos elektrickej energie (elektrických vedení) na vtáky;https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=847305&Site=COE; Dohovor OSN o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov (CMS), 2002. Uznesenie 7.4 týkajúce sa problematiky zásahov sťahovavého vtáctva elektrickým prúdom;http://www.cms.int/sites/default/files/document/RES_7_04_Electrocution_0_0.pdf.

Na riešenie problému úmrtnosti vtákov využíva projekt mnohostranný prístup. Kľúčom je vypracovanie mapy citlivosti a identifikácia najkritickejších oblastí a následné zavedenie opatrení na modernizáciu alebo pomoc pri budúcom plánovaní siete. Medzi hlavné zmierňujúce opatrenia, ktoré sa v rámci projektu zavedú, patrí inštalácia3 880 zariadení proti zrážkam na vysokorizikových miestach. Testovať sa budú aj inovatívne riešenia, ako napríklad systém na predchádzanie zrážkam s vtákmi (ACAS), ktorý využíva ultrafialové svetlo na zlepšenie viditeľnosti vodičov v noci, a zavedenie opatrení na predchádzanie zásahu elektrickým prúdom. Okrem toho je cieľom projektu SafeLines4Birds znížiť rušenie počas obdobia hniezdenia a zlepšiť a zdieľať poznatky v rámci celej Európy. Dlhodobým cieľom je zabezpečiť životaschopnosť cieľových druhov vtákov minimalizovaním ich interakcií s elektrickými vedeniami.

Viac informácií:

https://www.safelines4birds.eu/.

Rámček 1: Konferencia Wingspan

Konferencia*Wingspan 2024: Partnerships for a bird-friendly energy transition*(Wingspan 2024: partnerstvá pre energetickú transformáciu bezpečnú pre vtáky)sa konala v Bruseli v roku 2024 a bola úvodným ročníkom konferencieWingspan, ktorá sa bude konať každé dva roky v záujme energetickej transformácie s pozitívnym vplyvom na prírodu.

Na konferencii v roku 2024 boli predstavené partnerstvá medzi prevádzkovateľmi elektrických sietí, navrhovateľmi projektov a prevádzkovateľmi v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a environmentálnou občianskou spoločnosťou a podporilo sa prostredie priaznivé pre vznik nových partnerstiev. Išlo o prvú zo série dvojročných konferencií pre ochranárov, vedeckých pracovníkov, prevádzkovateľov sietí, navrhovateľov projektov v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov a zástupcov vlád, na ktorých si vymieňali stratégie a riešenia pre energetickú transformáciu s pozitívnym vplyvom na prírodu. Témy určené medzinárodnému publiku sa týkali najnovších vedeckých poznatkov, najmodernejších stratégií ochrany prírody a technologických inovácií zohľadňujúcich aspekty prírody.

Na podujatí sa online a osobne zúčastnilo 320 osôb a stretlo sa na ňom široké spektrum zainteresovaných strán – prevádzkovatelia sietí, mimovládne organizácie, navrhovatelia projektov v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov, akademickí pracovníci a orgány – z celého sveta, aby sa zaoberali naliehavou potrebou energetickej transformácie šetrnej k prírode. Súčasťou konferencie boli podnetné panelové diskusie, vedecké prezentácie, workshop, časť venovaná príspevkom a veľtrh prezentujúci zariadenia na ochranu vtáctva používané pozdĺž elektrických vedení a infraštruktúry pre veternú energiu.

Všetky konferenčné materiály sú k dispozícii tu:https://wingspan-conference.eu/wingspan-2024/.

Abstrakt:https://acrobat.adobe.com/id/urn:aaid:sc:EU:ccde2a24-f6a9-4347-bfd1-43daa5280358.

Ťažobný priemysel

80. Ťažba nerastných surovín má svojou povahou nevyhnutne vplyv na krajinu, v ktorej sa vykonáva. V prípade väčšiny baní a lomov je počas ťažby potrebné odstrániť povrchové prvky a vyhradiť priestor pre skladovacie haldy, odvaly a lagúny, ako aj pre súvisiacu infraštruktúru, budovy a prístupové cesty. V dôsledku takýchto činností môžu byť občas takisto zničené hniezda a vajcia, tieto činnosti môžu spôsobovať značné rušenie vtákov a viesť k strate alebo zhoršeniu stavu ich biotopov. V žiadnom prípade to však nie je systematické a riziká vplyvov sa musia posudzovať individuálne. Je potrebné priebežne monitorovať výskyt vtákov a podľa toho prijať vhodné opatrenia v mieste ťažby a jeho okolí. Komisia vypracovala v tejto oblasti osobitné usmernenia, ktoré majú pomôcť členským štátom, zainteresovaným stranám a prevádzkovateľom podnikov riešiť tieto otázky v súlade s ustanoveniami právnych predpisov EÚ v oblasti ochrany prírody ([79]).

([79]) Európska komisia: Generálne riaditeľstvo pre životné prostredie, Usmernenia Európskej komisie pre nové činnosti v oblasti ťažby neenergetických surovín v súlade s požiadavkami sústavy Natura 2000, Úrad pre publikácie, 2011,https://data.europa.eu/doi/10.2779/98870a Ťažba neenergetických surovín a sústava Natura 2000 – Súhrn – Usmerňovací dokument, Úrad pre publikácie, 2019,https://data.europa.eu/doi/10.2779/985239.

Prípadová štúdia 4: Projekt LIFE v lomoch

Projekt LIFE v lomoch vedie združenie Fédération de l'Industrie Extractive et Transformatrice de Belgique (FEDIEX) v spolupráci s Valónskym regiónom (Odbor pre ochranu prírody a lesov), Univerzitou v Liège – Gembloux Agro-Bio Tech, Oddelením pre biodiverzitu a krajinu, organizáciou Natagora asbl a parkom Parc naturel des Plaines de l'Escaut. Ukázalo sa, že aktívne lomy, ktoré majú za následok vznik útesov, piesočnatých svahov, holej pôdy, dočasných alebo trvalých vodných plôch a rôznorodého terénu, môžu byť útočiskom pre prekvapujúcu rozmanitosť druhov vrátane vtákov, ktoré uprednostňujú takéto otvorené alebo skalnaté/piesočnaté biotopy pred lesmi alebo poľnohospodárskou pôdou.

Prostredníctvom opatrení, ako je osvieženie zvislých útesov a pieskových brehov (piesčiny/voľné útesy), úprava dočasných rybníkov a trávnatých plôch a vytvorenie trvalých vodných telies alebo plávajúcich platforiem, sa v rámci projektu vytvorili miesta vhodné na hniezdenie vtákov a získavanie potravy. Medzi druhy, ktoré z toho majú úžitok, patria vtáky hniezdiace na útesoch alebo brehoch, ako napríklad brehuľa hnedá, včelárik zlatý a rybárik riečny. Vo vysoko urbanizovanej a stabilizovanej krajine zohrávajú lomy úlohu pri udržiavaní ich populácií. Zachovanie, zámerné vytváranie a udržiavanie vertikálnych stien a pieskových brehov poskytujú týmto vtákom hniezdiacim v norách ideálne prostredie. Bez zásahu sa vertikálne steny nakoniec zrútia a vegetácia sa rozšíri na tieto holé piesky, čím sa biotop stane nevhodným.

Namiesto čakania na zatvorenie lomov sa v rámci projektu LIFE v lomoch počas ťažby uplatňovalo„dynamické riadenie biodiverzity“, čo znamená, že vytváranie a udržiavanie biotopov vhodných pre vtáky prebiehalo súbežne s činnosťami v lome. To ukázalo, že je možné skĺbiť prebiehajúcu priemyselnú činnosť s ochranou populácií vtákov a iných voľne žijúcich živočíchov.

Biologické monitorovanie v sieti 27 zúčastnených aktívnych lomov potvrdilo, že cieľové druhy vrátane vtákov rýchlo osídlili novovytvorené biotopy, čo dokazuje, že opatrenia riadenia sa premietli do skutočných výsledkov v oblasti biodiverzity, nielen do teoretického potenciálu.

Projekt položil základy osvedčených postupov v oblasti riadenia biodiverzity, ktoré sa dajú uplatniť aj inde, pričom usmernenia, monitorovacie protokoly a dlhodobé záväzky (napr. udržiavanie kľúčových biotopov počas 15 rokov) ponúkajú prevádzkovateľom lomov vzor ako začleniť ochranu vtákov a voľne žijúcich živočíchov do svojej štandardnej činnosti.

Viac informácií:

https://www.lifeinquarries.eu/en/.

Bývanie a budovy

81. Budovy majú na vtáky vplyv viacerými spôsobmi. Používanie veľkých sklenených plôch na moderných budovách predstavuje riziko zrážky. Vtáky často nedokážu rozoznať reflexné alebo priehľadné sklo od otvorenej oblohy alebo vegetácie, preto doň vletia a zranenia sa alebo zahynú. Mnohí výrobcovia skiel v Európe v súčasnosti dodávajú„sklo bezpečné pre vtáky“, ktoré obsahuje viditeľné vzory (bodky, čiary) alebo povlaky, aby vtáky dokázali sklo vnímať. Možné je aj dodatočne upraviť existujúce sklenené povrchy pomocou fólií, ktoré môžu znížiť odrazivosť a pri správnom návrhu výrazne minimalizovať riziko zrážky. Riešením sú aj architektonické úpravy budov, ktoré zahŕňajú napríklad šikmé sklo, lamely a prerušenia odrazov, aby sklo pre vtáky nepredstavovalo ilúziu„priamej cesty“.

Prípadová štúdia 5: Projekt LIFE BooGI-BOP pomáha predchádzať zrážkam vtákov s budovami

Projekt LIFE BooGI-BOP (LIFE17 GIE/DE/000466) je financovaný z programu LIFE, v rámci ktorého sa zistilo, že zrážky vtákov s budovami so sklenenými fasádami predstavujú do značnej miery prehliadanú hrozbu pre biodiverzitu. Projekt BooGI-BOP v rámci svojej iniciatívy s názvom*Bird strike on buildings: what can companies do?* (Vtáky narážajú do budov: čo môžu spoločnosti urobiť?) poskytuje spoločnostiam a majiteľom lokalít informačný list a usmerňovací dokument, v ktorých sa uvádza, prečo vtáky lietajú do okien. Príčinou je napríklad odraz vegetácie alebo oblohy a dezorientácia v dôsledku vnútorného osvetlenia a vonkajšieho nočného osvetlenia. V usmerneniach sa zrážky vtákov s budovami uvádzajú ako súčasť širšieho projektovania priestorov zameraného na biodiverzitu a spoločnosti sa v nich nabádajú, aby začlenili predchádzanie zrážkam do posudzovania lokality, postupov verejného obstarávania a postupov správy zariadení.

Projekt BooGI-BOP v praxi podporuje spoločnosti tým, že im pomáha identifikovať rizikové zóny v ich priestoroch (napr. veľké neprerušované sklenené fasády, oblasti s vysokým nočným osvetlením, budovy susediace s vegetáciou/so zelenými koridormi) a následne uplatniť zmierňujúce opatrenia. Patrí medzi ne používanie zasklievacích úprav alebo fólií, ktoré sú bezpečné pre vtáky, aplikácia viditeľných vzorov na sklenené povrchy, zníženie alebo presmerovanie vnútorného/vonkajšieho osvetlenia s cieľom znížiť príťažlivosť a odraz a integrácia systémov osvetlenia mimo špičky alebo systémov citlivých na pohyb. Projekt ukázal, že takéto zásahy prispievajú k cieľom v oblasti biodiverzity, ako aj k udržateľnosti spoločnosti.

Viac informácií:

http://www.biodiversity-premises.eu/sk/eu-life-projekt.html,

https://www.biodiversity-premises.eu/files/Bilder/Documents/Publikationen/Fact%20Sheet%20Bird%20Strike.pdf.

82. Umelé osvetlenie budov narúša správanie vtákov viacerými spôsobmi. Vtáky migrujúce v noci často využívajú pri orientácii prirodzené svetelné signály – hviezdy, mesačný svit alebo horizont. Ak na nočnej oblohe dominujú jasné svetlá budov alebo mestskej infraštruktúry, môžu tieto vtáky dezorientovať. Vtáky môžu krúžiť okolo osvetlených stavieb, vybočiť z kurzu, spáliť životne dôležité zásoby energie, pristáť na nebezpečných miestach, naraziť do sklenených fasád alebo osvetlených povrchov alebo sa stať ľahkou korisťou.

Prípadová štúdia 6: Projekt LIFE Natura@night zameraný na svetelné znečistenie

Projekt LIFE Natura@night, ktorý vedie spoločnosť Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves v spolupráci so šiestimi obcami a s viacerými inštitúciami, sa realizuje na celom makaronézskom súostroví Azory, Madeira a Kanárske ostrovy s cieľom riešiť rastúci problém svetelného znečistenia. Na týchto ostrovoch v Atlantickom oceáne hniezdi 10 druhov morských vtákov, ktoré sú veľmi citlivé na umelé svetlo, a nachádzajú sa tu aj iné nočné živočíchy, napríklad netopiere. Rýchlym rozširovaním miest v posledných rokoch sa však výrazne zvýšilo množstvo umelého svetla. Údaje zozbierané pomocou siete fotometrov nainštalovaných na 14 ostrovoch v rámci predchádzajúceho projektu Interreg EELabs potvrdili, že svetelné znečistenie neustále narastá, a zdôraznili naliehavosť úsilia o jeho zmiernenie.

Svetelné znečistenie predstavuje osobitnú hrozbu pre mladé morské vtáky, najmä pre druhy, ako je napríklad víchrovník žltozobý (*Calonectris borealis*). Keď tieto vtáky koncom jesene vylietajú, orientujú sa pomocou mesiaca a hviezd, aby sa dostali k oceánu, kde zostanú niekoľko rokov, kým sa nevrátia hniezdiť. Umelé svetlo z ulíc, áut a budov ich môže dezorientovať, čo vedie k ich vyčerpaniu, zrážkam alebo uviaznutiu na zemi v mestách, kde sa stávajú obeťou predátorov, ako sú mačky a potkany. Toto sa stalo jednou z hlavných príčin úhynu morských vtákov v regióne.

V rámciprojektu LIFE Natura@nightsa mapuje rozsah svetelného znečistenia na ostrovoch a poznatky sa v spolupráci s viacerými obcami využívajú na vypracovanie menej škodlivých plánov verejného osvetlenia. Patrí sem aj výmena tradičných žiaroviek za nové LED žiarovky, ktoré sú oveľa účinnejšie, čím nielen pomáhajú vtákom, ale takisto prinášajú obciam značné ekonomické úspory. Napríklad obec Câmara de Lobos na Madeire dala nedávno nainštalovať 66 nových LED svetiel, ktoré minimalizujú emisie modrého svetla, o ktorom je známe, že má vplyv najmä na vtáky a hmyz. Cieľom projektu je do jeho ukončenia odstrániť z citlivých oblastí viac než 400 osvetľovacích jednotiek a zaviesť osvetlenie smerujúce nadol, aby sa znížilo presvetlenie oblohy.

Okrem morských vtákov je táto iniciatíva prospešná aj pre širšiu biodiverzitu a miestne komunity. Obmedzené umelé osvetlenie pomáha netopierom a hmyzu zachovať si prirodzené správanie a zlepšuje zdravie ľudí tým, že zmierňuje poruchy spánku a iné problémy spojené s nadmerným nočným osvetlením. Okrem toho sa do projektu zapájajú dobrovoľníci a ochranári, ktorí zachraňujú dezorientované morské vtáky; len v novembri 2023 bolo nájdených a bezpečne vrátených do oblastí mora viac než 800 vtákov uviaznutých na zemi.

Toto je príklad obojstranne výhodného riešenia, ktoré rieši vplyv umelého osvetlenia v noci na vtáky a iné živočíchy a zároveň znižuje náklady verejnosti.

Viac informácií:

https://naturaatnight.spea.pt/en/.

Prípadová štúdia 7: Stavebníctvo v Španielsku, projekt LIFE ZEPAURBAN

Jedným z cieľov tohto projektu bolo zabrániť zničeniu alebo rušeniu hniezdiacich kolónií sokola bielopazúrového (*Falco naumanni*) spôsobenému rekonštrukčnými prácami na budovách, na ktorých tieto vtáky hniezdia. Cieľom projektu bolo navrhnúť a vyrobiť umelé hniezdne búdky, ktoré sú bezpečnejšie, trvácnejšie a úspornejšie.

Jedno opatrenie sa týkalo vhodnosti hniezdneho substrátu v budovách spravovaných Generálnym riaditeľstvom pre knižnice, múzeá a kultúrne dedičstvo. Cieľom opatrení prijatých v meste Cáceres bolo skonsolidovať kolónie v troch budovách, v ktorých sokol bielopazúrový a iné vtáky spôsobovali v centre mesta padanie materiálu na zem.

V Kultúrnom centre San Jorge, v budove, ktorá hostí najväčší počet párov, bola zrekonštruovaná časť strechy, ktorú vtáky používali a poškodili. Práce zahŕňali vyčistenie krytu zo zakrivených keramických dlaždíc a hydroizoláciu, pričom sa dbalo na to, aby bol vtákom umožnený prístup. Na zmiernenie vplyvov na vtáky boli nainštalované podstrešné drevené klince a súvisiace vetracie dosky, ktoré vtákom umožnili prístup na strechy.

Viac informácií:

http://www.zepaurban.com/en.

Poľnohospodárstvo

83. Obrábanie pôdy alebo kosenie, preorávanie trávnych porastov a ornej pôdy, na ktorých sa nachádzajú hniezda, premena trávnych porastov alebo strihanie živých plotov na jar môžu mať vplyv na vtáky. Poľnohospodárstvo môže zahŕňať aj činnosti, ktoré môžu škodiť vtákom počas zimovania alebo období oddychu, ako napríklad intenzívny zber úrody v olivových hájoch v noci. Členské štáty by na zabezpečenie toho, aby takéto činnosti neviedli k škodám zakázaným podľa článku 5 smernice o vtákoch, mali určiť a prijať jasné a podrobné ochranné opatrenia na zabránenie vzniku akýchkoľvek zakázaných škôd spôsobených príslušným druhom a na ich zmiernenie. Príslušné orgány by mali uplatňovať osobitné ochranné opatrenia vo forme pravidiel alebo predpísaných postupov, ktoré by sa mali uplatňovať na úrovni poľnohospodárskych podnikov. To by mohlo zahŕňať územné plánovanie, miestne nariadenia o ochrane druhov vtákov, ktoré by prípadne dopĺňala príručka osvedčených postupov, miestne/národné akčné plány alebo siete dobrovoľníkov, ktorí sú ochotní monitorovať výskyt vtákov a ktorí môžu upozorniť poľnohospodárov a orgány (pozri prípadovú štúdiu 8). Pri prispôsobovaní poľnohospodárskych postupov sú dôležité aj finančné stimuly a podpora pre pôdohospodárov.

84. Z článku 5 smernice o vtákoch nevyplýva, že poľnohospodárske činnosti sa nemôžu vykonávať počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat vtákov žijúcich na poľnohospodárskej pôde. Takéto činnosti však musia byť prispôsobené tak, aby sa zabránilo škodám zakázaným podľa článku 5, a to na základe najlepších dostupných informácií, napríklad o výskyte vtákov alebo umiestnení ich hniezd. Členské štáty by mali určiť a prijať jasné a podrobné ochranné opatrenia na zabránenie akejkoľvek zakázanej škode spôsobenej danému druhu a na jej zmiernenie. Takéto opatrenia by sa mali aktívne podporovať prostredníctvom vydávania usmernení, odbornej prípravy alebo oznámení s cieľom zabezpečiť informovanosť o obmedzeniach a ich vykonávanie (pozri prípadovú štúdiu 8). Členské štáty takisto potrebujú systémy na kontrolu a presadzovanie týchto opatrení, ktoré sa opierajú o dôkladné monitorovanie výskytu vtákov a hniezd ([80]), pričom využívajú príspevky z oblasti občianskej vedy.

85. Opatrenia v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (SPP), okrem iného vrátane ekoschém, environmentálnych, klimatických a iných záväzkov týkajúcich sa hospodárenia a platieb špecifických pre určitú oblasť v prípade určitých povinných požiadaviek (ako sú platby v rámci sústavy Natura 2000), ako aj kondicionalita SPP ([81])by mohli pomôcť zabezpečiť súlad s článkom 5 smernice o vtákoch. Podobné opatrenia budú v rámci SPP k dispozícii aj po roku 2027. Jednou z noriem SPP týkajúcich sa dobrého poľnohospodárskeho a environmentálneho stavu pôdy (normy GAEC), ktorá je zameraná na biodiverzitu, je GAEC 8 ([82]). Od poľnohospodárov sa v nej požaduje, aby zachovali krajinné prvky, a zakazuje sa strihanie živých plotov a stromov počas obdobia reprodukcie vtáctva a v období hniezdenia, čím prispieva k dodržiavaniu článku 5 písm. b) a d) (pozri prípadovú štúdiu 9). Treba však poznamenať, že žiadne zmeny pravidiel kondicionality SPP, ako aj súvisiacich národných pravidiel nevedú k zmene povinností stanovených smernicou o vtákoch. S cieľom zabezpečiť súlad s článkom 5 môže byť potrebné, aby členské štáty doplnili takéto pravidlá ďalšími pravidlami a zároveň zabezpečili, aby sa všetky príslušné opatrenia vzťahovali na všetkých poľnohospodárov vrátane tých, ktorí nedostávajú podporu zo SPP.

Prípadová štúdia 8: Ochrana kane sivej dobrovoľníkmi vo Francúzsku

Región Normandia vo Francúzsku podporuje monitorovanie hniezd v obilných poliach s pomocou dobrovoľníkov. Keď ornitológovia, ktorí pôsobia ako dobrovoľníci, identifikujú hniezda, orgány informujú vlastníka pôdy o potrebe chrániť hniezda. Potom sa ornitológovia spolu s príslušnými orgánmi stretnú s poľnohospodárom, aby s ním prediskutovali ochranu druhov. Väčšina poľnohospodárov sa na tomto systéme ochrany druhov zúčastňuje bez problémov. Na jar 2021 dobrovoľníci a profesionálni ornitológovia v tomto regióne ochránili 67 ohrozených druhov, čo o viac než 50 % presahuje najvyšší počet za posledné štyri roky. V roku 2021 sa vďaka tejto operácii podarilo zabrániť zničeniu 41 hniezd kane sivej (*Circus cyaneus*), 12 hniezd ležiaka úhorového (*Burhinus oedicnemus*) a predovšetkým hniezdnych teritórií chriašťa najmenšieho (*Zapornia pusilla*) v ústí Seiny.

Viac informácií:

https://www.normandie.developpement-durable.gouv.fr/bilan-2021-de-la-mise-en-oeuvre-de-la-protection-a4619.html,

https://www.ouest-france.fr/normandie/caen-14000/dans-la-plaine-de-caen-les-busards-les-mieux-proteges-de-france-6906175.

([80]) Na monitorovanie vtáctva sa čoraz častejšie využívajú nové technológie, ktoré poskytujú údaje s vysokým rozlíšením v reálnom čase, čím sa znižuje potreba pracovne náročného manuálneho pozorovania v teréne.

([81]) Aby poľnohospodári dostali podporu príjmov z prostriedkov EÚ, musia dodržiavať súbor základných pravidiel. Vzájomný vzťah medzi týmito pravidlami a podporou poskytovanou poľnohospodárom sa nazýva kondicionalita. Od poľnohospodárov sa očakáva, že na získanie podpory v rámci SPP budú dodržiavať pravidlá vrátane dobrého poľnohospodárskeho a environmentálneho stavu (GAEC). Poľnohospodárom, ktorí porušia normy GAEC, sa zníži podpora EÚ a môžu im hroziť aj iné sankcie. Pozri nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/2115 z 2. decembra 2021, ktorým sa stanovujú pravidlá podpory strategických plánov, ktoré majú zostaviť členské štáty v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky (strategické plány SPP).

([82]) Príslušnou požiadavkou a normou GAEC 8 na vykonávanie článku 5 je„zachovanie krajinných prvkov“a „zákaz strihania živých plotov a stromov počas obdobia reprodukcie vtáctva a v období hniezdenia“.

Prípadová štúdia 9: Vykonávanie normy GAEC 8 v Belgicku, Luxembursku, Nemecku, Taliansku a Španielsku

Príklady vykonávania zákazov podľa článku 5 písm. b) a d) smernice o vtákoch prostredníctvom normy GAEC 8:

— Belgicko (Valónsko): orezávanie živých plotov a stromov je zakázané počas obdobia hniezdenia vtákov a výchovy mláďat, t. j. od 1. apríla do 31. júla.

— Belgicko (Flámsko): orezávanie živých plotov a stromov je zakázané počas obdobia hniezdenia (orientačne od 15. marca do 15. júna).

— Luxemburg: obmedzenia týkajúce sa orezávania a strihania živých plotov a stromov počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat: v súlade s článkom 17 ods. 6 a 7 zákona z 18. júla 2018je od 1. marca do 1. októbra zakázané strihať živé ploty, kroviny a lesné okraje. Výnimky zahŕňajú strihanie živých plotov v prípade nehnuteľností určených na bývanie alebo v parkoch a strihanie potrebné pre činnosti lesného hospodárstva. Je zakázané akékoľvek strihanie, ktoré poškodzuje živé ploty, kroviny alebo lesné okraje, najmä nevhodnými nástrojmi alebo metódami, ako sú napríklad cepové kosačky.

— Nemecko: zákaz strihania platí od 1. marca do 30. septembra v súlade so spolkovým zákonom o ochrane prírody a súvisiacim štátnym zákonom, v rámci podmienenosti sa vzťahuje na živé ploty a zalesnené pásy, stromy v radoch, poľné háje a jednotlivé stromy.

— Taliansko: zákaz orezávania stromov a kríkov platí na celoštátnej úrovni od 15. marca do 15. augusta, aby sa pokrylo obdobie hniezdenia a výchovy mláďat vtákov, pokiaľ nie je na regionálnej úrovni upravené inak.

— Španielsko: je zakázané vykonávať strihanie a orezávanie živých plotov a stromov počas obdobia hniezdenia a rozmnožovania vtákov (od marca do augusta), pokiaľ to výslovne nepovolí orgán pre ochranu životného prostredia. Živé ploty sú definované v časti„krajinné prvky“noriem GAEC.

86. Poľnohospodárske poradenské služby prispievajú aj osobitným poradenstvom s cieľom podporiť dodržiavanie požiadaviek na ochranu druhov podľa smernice o vtákoch. Poradcovia v poľnohospodárstve špecializujúci sa na vtáctvo žijúce na poľnohospodárskej pôde môžu poľnohospodárom poskytovať poradenskú podporu. Títo poradcovia môžu byť k dispozícii prostredníctvom poľnohospodárskych komôr, súkromných poradenských služieb, súkromných agentúr alebo mimovládnych organizácií. Ich úlohou je zvyšovať informovanosť poľnohospodárov o ich povinnostiach v súvislosti s ochranou druhov vyskytujúcich sa na ich pozemkoch. Môžu poskytovať online informácie, písomné informácie alebo priame poradenstvo na mieste. V aplikácii pre smartfóny sa napríklad môžu poskytovať informácie o tom, či je pozemok poľnohospodárskej pôdy zahrnutý do oblasti, ktorú využíva vtáctvo žijúce na poľnohospodárskej pôde.

Lesné hospodárstvo

87. Z článku 5 smernice o vtákoch nevyplýva, že sa činnosti lesného hospodárstva nemôžu vykonávať počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat. Preventívne opatrenia by sa mali začleniť do plánovania a postupov obhospodarovania lesov, aby sa predišlo škodám spôsobeným druhom vtákov, najmä pokiaľ ide o ťažbu dreva počas obdobia hniezdenia, pri ktorej je pravdepodobné, že bude mať vplyv na vtáky a ich hniezda. Preventívne opatrenia môžu zahŕňať priestorové a časové plánovanie operácií na základe rizika, napríklad podľa potreby ochranné pásma okolo citlivých prvkov alebo zachovanie kľúčových štruktúr biotopov. Súdny dvor EÚ objasnil, že ak sa plánuje ťažba dreva (bez ohľadu na to, či ide o holorub, alebo nie) v lese, o ktorom je známe, že sa v ňom nachádzajú vtáčie hniezda, bez ohľadu na stav ochrany druhu sa na ťažbu počas hniezdenia a výchovy mláďat vtákov vzťahujú zákazy podľa článku 5 písm. a) a b) smernice o vtákoch ([83]). Ak by ťažba dreva viedla k rušeniu, ktoré by malo významný vplyv na populácie vtákov z hľadiska cieľov smernice, vzťahuje sa na ňu aj článok 5 písm. d).

([83]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, body 49, 54 a 62.

88. Neznamená to úplný zákaz ťažby dreva, a to ani v období hniezdenia a výchovy mláďat vtákov, avšak činnosti sa musia prispôsobiť tak, aby sa predišlo zakázaným činnostiam uvedeným v článku 5, a to na základe najlepších dostupných informácií, napríklad o výskyte hniezdiacich vtákov v miestach hniezdenia alebo výchovy mláďat ([84]). Ak by sa operácie uskutočňovali počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat, bude pri plánovaní a vykonávaní týchto činností potrebné postupovať osobitne opatrne, aby k nim nedochádzalo v oblastiach s náznakmi aktívneho hniezdenia alebo výchovy mláďat (napr. známe alebo pravidelne využívané hniezdiská a zvlášť citlivé biotopy). Stromy, o ktorých je známe, že sú vhodné na hniezdenie, odumreté stromy, stromové biotopy a dutinové stromy by sa nemali vyrubovať, aby sa zabránilo zničeniu hniezd. V niektorých biotopoch, o ktorých sa vie, že majú vysokú hniezdnu hustotu alebo jej potenciál, môže byť vhodným opatrením aj obmedzenie prác lesného hospodárstva počas obdobia hniezdenia. V prípade niektorých druhov by sa mohli zvážiť aj ďalšie dodatočné opatrenia, ako napríklad vytvorenie tichých zón alebo zón so zákazom vstupu okolo hniezd, o ktorých sa vie, počas obdobia hniezdenia [najmä v prípade veľkých druhov, ako je bocian čierny (*Ciconia nigra*), alebo dravcov], ak existuje možnosť zničenia hniezd alebo značného rušenia. Napríklad na vykonávanie článku 5 písm. d) sa v Maďarsku už dlho uplatňuje obmedzenie ľudských činností v okolí hniezd určitých druhov dravcov, sov a bocianov čiernych, pričom sa používajú časové obmedzenia, aby sa zabránilo priamemu rušeniu počas obdobia hniezdenia ([85]). V prípade niektorých iných, menej citlivých druhov by krátkodobé rušenie počas obdobia hniezdenia nemuselo mať významný vplyv a neohrozilo by ich úspešnosť hniezdenia. Je na príslušných národných orgánoch, aby vzhľadom na konkrétne druhy a situáciu určili vhodné preventívne opatrenia.

89. Ak prevádzkovatelia naplánujú operácie mimo obdobia hniezdenia a výchovy mláďat a v prípade potreby uplatnia preventívne opatrenia špecifické pre danú lokalitu, zvyškové účinky zvyčajne nepredstavujú úmyselné a značné rušenie v zmysle článku 5 písm. d).

90. V rámci udržateľného obhospodarovania lesov, ktoré zahŕňa väčšinu súčasných postupov obhospodarovania lesov, by sa v prípade potreby mohli uplatňovať opatrenia, ako je ambiciózne retenčné lesné hospodárstvo, ponechávanie trvalých plôch, stromových biotopov a iných biologicky významných štruktúr. Usmernenia Komisie o sústave Natura 2000 a lesoch obsahujú aj skúsenosti a príklady osvedčených postupov z rôznych členských štátov pri obhospodarovaní lesov ([86])a poskytujú ďalšie poznatky o zosúladení lesného hospodárstva s ochranou prírody a vtákov.

91. Dôležité sú aj finančné stimuly a podpora pre lesníkov, aby sa zabezpečil súlad činností lesného hospodárstva s ochranou vtákov.

Prípadová štúdia 10: Najlepšie postupy na ochranu a riadenie populácií bociana čierneho v Poľsku

Lesnícke experimentálne pracovisko v meste Rogów a Výbor pre ochranu orlov s podporou poľského operačného programu Infraštruktúra a životné prostredie realizovali sériu opatrení, ktorých cieľom je zlepšiť ochranu bociana čierneho a jeho biotopov v 16 lokalitách sústavy Natura 2000 v celom Poľsku.

Do roku 2023 sa v rámci projektu podarilo ochrániť 600 až 700 hniezdisk, čím sa podporilo 55 % hniezdnej populácie v krajine. Stáli za tým regionálni riaditelia pre ochranu životného prostredia, ktorí určili ochranné pásma hniezd (každé s rozlohou približne2 800hektárov). V týchto pásmach sú obmedzené postupy obhospodarovania lesov a rušenie človekom počas obdobia hniezdenia aj mimo neho. Tým sa nielen zabráni rušeniu hniezdiacich vtákov, ale sa takisto zachovajú hniezda a okolitý biotop. V lokalitách sústavy Natura 2000 majú chránené zóny okolo hniezdisk celkovú rozlohu viac než600 000hektárov.

([84]) Samotné pozorovanie vtáka ešte nemusí nevyhnutne znamenať, že v danej oblasti hniezdi. Na potvrdenie toho, že vták hniezdi v danej oblasti, je potrebný dôkaz, ako napríklad nájdenie hniezda s vajíčkami alebo mláďatami, pozorovanie dospelých jedincov, ako nosia potravu pre mláďatá, pozorovanie mláďat, ktoré nedávno vyleteli z hniezda, alebo pozorovanie odvádzania pozornosti/predstierania zranenia. Aby bolo možné zvažovať pravdepodobné hniezdenie, mali by sa pozorovať prvky, ako je pár vo vhodnom biotope, dvorenie, teritoriálny spev, vtáky navštevujúce pravdepodobné hniezdisko alebo stavba hniezda.

([85]) DOI: 10.13140/RG.2.2.12902.47687,https://www.researchgate.net/publication/328737807_Suggested_methodology_for_temporal_and_long-term_spatial_restrictions_of_human_activities_around_the_nests_of_strictly_protected_raptors_owls_and_black_storks_Javaslat_a_fokozottan_vedett_ragadozomada.

([86]) *Natura 2000 and forests*(Natura 2000 a lesy). Časť III, Prípadové štúdie, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2015,https://data.europa.eu/doi/10.2779/65827.

Keďže bocian čierny je dobre známy svojou spojitosťou s lesmi, projekt zahŕňal aj vzdelávacie a propagačné aktivity zamerané na zainteresované strany zapojené do lesných oblastí sústavy Natura 2000.

Viac informácií:

https://cepl.sggw.edu.pl/bocianimy/.

Prípadová štúdia 11: Zabraňovanie rušeniu počas obdobia hniezdenia veľkých dravcov v hospodársky využívaných lesoch vo Fínsku

Ťažba dreva a iné činnosti obhospodarovania lesov počas obdobia hniezdenia vtákov môžu spôsobiť prerušenie hniezdenia. Rušenie počas obdobia hniezdenia môže mať významný vplyv na cieľ smernice o vtákoch, ktorým je zachovanie populácií vtákov na uspokojivej úrovni. Veľké dravce s prirodzene nízkym počtom jedincov a dlhým obdobím hniezdenia sú obzvlášť citlivé na rušenie človekom.

Informácie o hniezdach veľkých dravcov sa zhromažďujú v národnej databáze, ktorá sa neustále aktualizuje. Keď vlastník lesa zašle štátnej lesnej správe povinné vyhlásenie o zámere ťažiť drevo, tento orgán vykoná automatické priestorové porovnanie výskytu vtáčích hniezd, o ktorých sa vie, s navrhovanou oblasťou ťažby. Ak sa oblasť, v ktorej sa má ťažiť drevo, nachádza v blízkosti známeho hniezda, vlastníkovi pôdy a vlastníkovi práv na ťažbu dreva sa automaticky pošle oznámenie. Oznámenie sa týka zákazov podľa článku 5 a slúži ako konečné overenie, aby sa zabránilo neúmyselným škodlivým vplyvom na dravé vtáky počas obdobia hniezdenia. Informácie o hniezdach sa však najefektívnejšie využívajú vo fáze plánovania pred zaslaním vyhlásenia, keď sa ochrana vtákov môže najefektívnejšie začleniť do riadenia. Ak by plánované obhospodarovanie lesa ovplyvnilo hniezdisko veľkých dravcov, je možné ho celoročne chrániť vytvorením ochranného pásma okolo hniezda.

Národná databáza informácií o druhoch vo fínskom informačnom systéme o biodiverzite:

https://laji.fi/en.

Prípadová štúdia 12: Ochrana lesného vtáctva prostredníctvom stratégie na zachovanie starého a odumretého dreva v Bádensku-Württembersku

Stratégia Alt- und Totholzkonzep (AUT) bola vyvinutá s cieľom zachovať a zvýšiť biodiverzitu v lesoch Bádenska-Württemberska začlenením kľúčových štruktúr biotopov, ako je staré a odumreté drevo. Rieši potreby rôznych druhov lesných vtákov, najmä tých, ktoré sú z hľadiska hniezdenia, hľadania potravy a úkrytu závislé od starého a odumretého dreva. Koncepcia AUT sa od februára 2010 postupne zavádza vo všetkých štátnych lesoch Bádenska-Württemberska.

Ústredným prvkom koncepcie je vytvorenie skupín stromových biotopov (Habitatbaumgruppen) a lesných útočísk (Waldrefugien). Tieto vymedzené oblasti zostávajú nedotknuté činnosťami lesného hospodárstva, a tým môžu vďaka prírodným procesom vznikať rozmanité štrukturálne biotopy. To je prospešné najmä pre vtáky hniezdiace v dutinách, ako je napríklad ďateľ veľký (*Dendrocopos major*), ktorý na vydlabávanie hniezd potrebuje odumreté a rozkladajúce sa stromy, tesár čierny (*Dryocopus martius*), ktorý uprednostňuje dospelé stromy, a holub plúžik (*Columba oenas*), ktorý je pri hniezdení závislý od veľkých starých stromov s už existujúcimi otvormi.

Realizácia programu zahŕňa pravidelné monitorovanie, aby sa zabezpečila účinnosť prijatých opatrení. Zahŕňa výber a označovanie skupín stromových biotopov, ktoré sa potom mapujú na účely priebežného riadenia.

AUT je strategické opatrenie, ktoré integruje ekologické, právne a bezpečnostné aspekty s cieľom zlepšiť ochranu lesných biotopov. Zachovaním kritických štruktúr biotopov priamo podporuje potreby druhov lesných vtákov, čím zabezpečuje ich trvalý výskyt a ekologickú funkciu v lesoch Bádenska-Württemberska. AUT je priekopnícky prístup v oblasti obhospodarovania lesov zameraný na zachovanie biodiverzity.

Informácie o koncepcii AUT sú k dispozícii na tomto odkaze (v nemčine):

https://www.fva-bw.de/fileadmin/publikationen/sonstiges/aut_konzept_2017.pdf.

92. Štátne poradenské služby by mali vlastníkom lesných pozemkov poskytovať informácie o požiadavkách na ochranu vtákov. Tieto informácie by mali byť usmerňované a podporované centrálnymi online databázami špecifickými pre jednotlivé druhy, osobitnými usmerneniami o ochrane druhov v lesnom hospodárstve, kartografickými nástrojmi, brožúrami o určitých chránených druhoch alebo portálom online služieb s možnosťami informácií pre dialóg medzi orgánmi a úradmi lesného hospodárstva.

Prípadová štúdia 13: Platforma na mapovanie„Lesy, biodiverzita a krajina v regióne Pays de la Loire“

Centre National de la Propriété Forestière je verejný orgán vo Francúzsku, ktorý je zodpovedný za poskytovanie podpory a poradenstva súkromným vlastníkom lesov, propagáciu udržateľného obhospodarovania lesov, prípravu a schvaľovanie plánov obhospodarovania lesov, poskytovanie technických odborných znalostí, odbornej prípravy a poradenstva a za vykonávanie výskumu a inovácií prostredníctvom svojej dcérskej organizácie Institut pour le Développement Forestier (IDF).

Vyvinuli online platformu na mapovanie a dokumentovanie lesnej biodiverzity a lesných biotopov. Platforma zhromažďuje a zobrazuje inventáre, vrstvy„prírodných“údajov (vtáky, obojživelníky, staré stromy, odumreté drevo, mokrade atď.) a zóny ekologického záujmu alebo záujmu z hľadiska dedičstva (napr. lesy s vysokou hodnotou, mokrade a environmentálne citlivé oblasti). Lesní hospodári môžu vďaka sprístupneniu týchto informácií na mape jasne vidieť, kde sa nachádzajú dôležité biotopy, ako sú hniezdne zóny pre lesné vtáky, mokrade alebo oblasti s vysokou hodnotou z hľadiska ochrany. V uvedených zónach sa potom môžu vyhnúť škodlivým zásahom (napríklad ťažbe dreva) alebo plánovať ťažbu dreva a iné činnosti lesného hospodárstva tak, aby sa minimalizoval vplyv na citlivé druhy.

Platforma podporuje používanie nástroja posudzovania – Indice de Biodiversité Potentielle (IBP), ktorý hodnotí „schopnosť lesného porastu byť zdrojom biodiverzity“na základe súboru ekologických kritérií, ako sú: prítomnosť odumretého dreva, starnúce stromy, štrukturálna diverzita (vek stromov, podrast, stromové biotopy), kontinuita lesného porastu v čase atď. Všetky tieto kritériá sú dôležité pre vtáky (a iné živočíchy), pretože mnohé druhy vtákov sú z hľadiska hniezdenia, hľadania potravy a úkrytu závislé od starších stromov, dutín, rôznorodej štruktúry lesa, odumretého dreva a dlhodobo stabilného biotopu. Využívaním IBP pri plánovaní obhospodarovania lesa môžu lesní hospodári výslovne zohľadniť potenciál biodiverzity, a tak navrhnúť opatrenia, vďaka ktorým sa vlastnosti biotopov dôležitých pre vtáky zachovajú alebo zvýšia.

Tým, že sa v rámci tohto prístupu kombinujú priestorové údaje s dlhodobou perspektívou a participatívnym riadením, pomáha tento prístup začleniť ochranu prírody do bežných činností lesného hospodárstva namiesto toho, aby sa biodiverzita považovala za samostatnú, voliteľnú záležitosť. Platforma nie je len statická mapa: odkazuje na„príručky“(napríklad o „vtákoch a obhospodarovaní lesov“, o „odumretých a starnúcich stromoch“, o „lesných mokradiach a obojživelníkoch“atď.), ktoré lesným hospodárom radia, ako obhospodarovať biotopy spôsobom priaznivým pre biodiverzitu. To znamená, že lesné hospodárstvo môže zostať ekonomicky životaschopné a zároveň chrániť ekologické funkcie lesa vrátane ochrany populácií vtákov, zachovania komplexnosti biotopov a zabezpečenia kontinuity ekosystémov závislých od lesa.

Viac informácií:

https://bretagne-paysdelaloire.cnpf.fr/se-former-s-informer/les-fiches-et-guides-techniques/plateforme-cartographique-foret-biodiversite.

Rybolov

93. V rámci všeobecného systému ochrany podľa článku 5 sa vyžaduje aj regulácia rybolovných činností ([87]), ktoré by mohli viesť k zakázaným škodám. V tejto súvislosti je jedným z hlavných vplyvov na vtáky, a najmä na morské vtáky, vedľajší úlovok. Medzi ďalšie tlaky môžu patriť svetlá a hluk z rybárskych plavidiel, ktoré značne rušia pobrežné kolónie vtákov, alebo značné rušenie prostredníctvom plašenia vtákov v okolí vnútrozemských rybárskych oblastí. Preto je potrebné, aby členské štáty prijali a zaviedli účinné preventívne opatrenia (pozri prípadovú štúdiu 14). To možno dosiahnuť prostredníctvom nástrojov plánovania, ako sú rybárske riadiace plány, licencie na rybolov, ktoré stanovujú osobitné požiadavky a obmedzenia pre určité druhy vysokorizikového rybárskeho výstroja, a priestorová a časová regulácia rybolovnej činnosti alebo operácií rybárskych plavidiel.

94. Aby sa zabezpečila primeraná ochrana, opatrenia by mali vychádzať z dobrých znalostí rizík, ktoré pre vtáky predstavujú určité druhy rybárskeho výstroja. Systematické monitorovanie vedľajších úlovkov je preto nevyhnutným predpokladom na vykonávanie účinných preventívnych opatrení. Takéto monitorovanie sa môže opierať o údaje zozbierané členskými štátmi v rámci zberu údajov o rybárstve, pokiaľ poskytujú spoľahlivé posúdenie rizika vedľajšieho úlovku, ktoré umožní zaviesť a vykonávať preventívne opatrenia. Viac informácií o tejto téme sa uvádza v oddiele 2-76/77 Usmerňovacieho dokumentu o prísnej ochrane živočíšnych druhov európskeho významu podľa smernice o biotopoch, ktorý je relevantný aj pre vtáctvo ([88]).

95. Keďže ochrana morských biologických zdrojov patrí do výlučnej právomoci Európskej únie v rámci spoločnej rybárskej politiky, potrebné opatrenia sa musia zaviesť prostredníctvom tohto politického rámca ([89]). Viac informácií o tejto téme sa uvádza v oddiele 2-29 už uvedeného usmerňovacieho dokumentu, ako aj v Usmernení k sústave Natura 2000 a rybolovu ([90]).

Prípadová štúdia 14: Rybári a morské vtáky: spojenci pri ochrane mora

Tento príklad ilustruje osvedčené postupy, pokiaľ ide o opakujúce sa rybolovné činnosti. Mimovládna organizácia na ochranu prírody Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves (SPEA), financovaná z programu EÚ LIFE a Európskeho námorného a rybárskeho fondu, v úzkej spolupráci s rybárskou komunitou identifikovala najproblematickejší rybársky výstroj a druhy morských vtákov, ktoré boli najviac náchylné stať sa náhodným úlovkom. Na základe toho vyvinuli a vyskúšali rôzne zmierňujúce opatrenia. Jedno z opatrení, označené ako„plašiaca maketa dravca“, sa ukázalo ako mimoriadne účinné. Ide o zariadenie simulujúce prítomnosť dravca, ktoré je pripevnené k rybárskym plavidlám a vietor a pohyb člna ho udržiavajú v pohybe.

Po testovaní na mori boli výsledky jednoznačné: plašiaca maketa dravca udržiavala morské vtáky vo vzdialenosti, čím sa znižovala pravdepodobnosť ich ulovenia. Zistilo sa, že toto zariadenie je obzvlášť účinné v prípade víchrovníka baleárskeho (*Puffinus mauretanicus*). Rybári pomohli doladiť zariadenie, ktoré má podľa ich zistení mnoho ďalších výhod. Výroba zariadenia je lacná a jednoduchá, zariadenie sa ľahko zmontuje a opravuje, nezasahovalo do dynamiky rybolovu, šetrilo čas, ktorý by sa bol inak strávil odstraňovaním vtákov z rybárskeho výstroja, a znižovalo poškodenie sietí. Plašiacu maketu dravca teraz používajú všetci rybári, ktorí boli zapojení do testovania, a v súčasnosti prebieha nový projekt spolupráce s cieľom rozšíriť jej používanie na ďalšie rybárske plavidlá.

Viac informácií:

https://spea.pt/projetos/medaves-pesca/.

([87]) Vec C-507/04, Komisia/Rakúsko, bod 121.

([88]) https://op.europa.eu/sk/publication-detail/-/publication/dab5274d-5891-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-sk.

([89]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1380/2013z 11. decembra 2013o spoločnej rybárskej politike (Ú. v. EÚ L 354, 28.12.2013, s. 22, ELI:http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1380/oj) a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1241z 20. júna 2019o zachovaní rybolovných zdrojov a ochrane morských ekosystémov prostredníctvom technických opatrení (Ú. v. EÚ L 198, 25.7.2019, s. 105, ELI:http://data.europa.eu/eli/reg/2019/1241/oj).

([90]) Európska komisia: Generálne riaditeľstvo pre životné prostredie, Usmernenie k sústave Natura 2000 a rybolovu – Uplatňovanie článku 6 smernice o biotopoch a článku 4 smernice o vtáctve na morské rybolovné činnosti – oznámenie Komisie, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2025,https://data.europa.eu/doi/10.2779/1449747.

Lov

96. Pri poľovníckych činnostiach môže dochádzať aj k usmrteniu a značnému rušeniu vtákov alebo k iným zakázaným škodám podľa článku 5 smernice o vtákoch, ak majú tieto poľovnícke činnosti vplyv na druhy vtákov, ktoré nie sú lovné, alebo nie sú v súlade s požiadavkami článku 7 ([91]). Preto by sa mali prijať opatrenia na reguláciu lovu nielen na zabezpečenie udržateľného využívania cieľových druhov uvedených v prílohe II k smernici, ale aj na ochranu iných vtákov, ktoré nie sú cieľom lovu, ale napriek tomu sú ním ovplyvnené. Sem by mali patriť otázky súvisiace so situáciami, keď poľovníci nesprávne identifikujú podobné druhy. Používanie olovenej munície, ktorá môže viesť k otrave olovom, bolo v roku 2021 zakázané v mokradiach na základe nariadenia Komisie (EÚ) 2021/57 o registrácii, hodnotení, autorizácii a obmedzovaní chemikálií ([92]).

Letectvo

97. Letectvo ovplyvňuje vtáky tromi špecifickými spôsobmi. Po prvé, vtáky môžu byť značne rušené lietadlami, keď lietajú v nízkych výškach nad ich biotopmi alebo v blízkosti ich hniezd v období hniezdenia. Po druhé, lietadlá sa môžu zraziť s vtákmi, najmä počas vzletu a pristávania a počas výcviku s vojenskými lietadlami v nízkych hladinách. Po tretie, vtáky môžu byť priťahované letiskami, ktoré môžu poskytovať vhodné biotopy na hniezdenie, odpočinok alebo hľadanie potravy. Vtáky sa môžu na letiská uchýliť najmä preto, aby sa ukryli pred intenzívnym poľnohospodárstvom v ich blízkosti. Z tohto dôvodu by sa v spolupráci s orgánmi pre bezpečnosť letov mali prijať opatrenia na minimalizáciu vplyvu leteckej dopravy na vtáky, a ak je to možné, aj na jeho predchádzanie.

98. Letiská v Európe už zaviedli rôzne opatrenia na zníženie rizika nárazov vtákov, ktoré predstavujú veľký bezpečnostný problém. Správa biotopov je jednou z najbežnejších stratégií, ktorá zahŕňa starostlivú údržbu vegetácie, hospodárenie so stojatou vodou a odstraňovanie zdrojov potravy, ktoré lákajú vtáky. Letiská znižujú atraktivitu okolitého prostredia pre vtáky úpravou výšky trávy, výrubom ovocných stromov a zakrývaním rybníkov.

99. Okrem týchto opatrení sa v citlivých zónach používajú aj fyzické odradzujúce prostriedky, ako sú siete a hroty, ktoré zabraňujú vtákom pristávať alebo hradovať. Letiská sa čoraz viac spoliehajú na technológie, ako sú radarové systémy a monitorovacie kamery, ktoré monitorujú pohyb vtákov v reálnom čase a umožňujú rýchlu reakciu v prípade zistenia kŕdľov. Od európskych letísk sa vyžaduje, aby zachovávali plány riadenia nebezpečenstva spojeného s voľne žijúcimi živočíchmi, ktorými sa zabezpečuje, aby vyškolený personál posudzoval riziká, vykonával zmierňujúce opatrenia a hlásil zrážky s voľne žijúcimi zvieratami. Tieto stratégie spoločne vytvárajú komplexný prístup, ktorý minimalizuje zrážky s vtákmi a zachováva bezpečnosť letectva.

Rekreácia

100. Rekreačné činnosti, ako sú turistika, windsurfing a kitesurfing, motoristické športy, hudobné festivaly, horolezectvo, kajakárstvo, člnkovanie, pozorovanie vtákov, venčenie psov bez vôdzky a lietanie s dronmi, môžu vtáky značne rušiť alebo poškodzovať ich hniezda. Národné orgány sú zodpovedné za prijatie dostatočných preventívnych opatrení na zabezpečenie dodržiavania zákazov uvedených v článku 5 v súvislosti s rekreačnými činnosťami. Takéto opatrenia môžu zahŕňať vytvorenie tichých oblastí, oplotenie, uzavretie alebo obmedzenie činností, najmä počas obdobia hniezdenia, alebo zavedenie systémov povoľovania na obmedzenie škodlivých činností. To je potrebné doplniť zvyšovaním informovanosti pomocou informačných tabúľ, informovaním miestnych podnikov a šírením letákov a v prípade potreby riadnym presadzovaním opatrení (pozri prípadovú štúdiu 15). Ďalšie relevantné informácie týkajúce sa rekreačných činností sú uvedené v *usmerňovacom dokumente o sústave Natura 2000 a cestovnom ruchu*, ktorý je k dispozícii na webovom sídle Komisie.

([91]) Pozri usmernenia o love podľa smernice o vtákoch:https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_sk.

([92]) Nariadenie Komisie (EÚ) 2021/57z 25. januára 2021, ktorým sa mení príloha XVII k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 o registrácii, hodnotení, autorizácii a obmedzovaní chemikálií (REACH), pokiaľ ide o olovo v strelive používanom v mokradiach alebo v ich okolí (Ú. v. EÚ L 24, 26.1.2021, s. 19, ELI:http://data.europa.eu/eli/reg/2021/57/oj).

Prípadová štúdia 15: Ekologické tipy pre more a pobrežie

V Bretónsku vo Francúzsku sa v lete 2019 (od 15. júna do 15. septembra) začala kampaň na zvýšenie environmentálneho povedomia zameraná na člnkárov, manažérov prístavnej infraštruktúry, turistov a rekreačných rybárov. Kampaň si kládla za cieľ pomôcť týmto skupinám minimalizovať ich vplyv na životné prostredie; zahŕňala činnosti spojené s pozorovaním vtákov. Partnerstvo s pomocou zainteresovaných strán pripravilo informačné balíky na šesť tém, brožúru dostupnú vo francúzštine a v angličtine, plagát, sériu krátkych videí a informačnú webovú stránku. Boli vymenovaní dvaja veľvyslanci, ktorí pomáhali šíriť správu.

Do konca kampane sprostredkovatelia poskytli informácie 600 ľuďom, uskutočnili 338 individuálnych prieskumov, zapojili 32 vodáckych združení, šírili informačné balíky a iné materiály na 60 distribučných miestach a zúčastnili sa na 28 námorných podujatiach. Významnou aktivitou bola kampaň„*Attention, on marche sur des œufs!*“, ktorá prebiehala na všetkých plážach v oblasti s cieľom zabrániť ľuďom šliapať po vajciach a ničiť hniezda.

Viac informácií:

https://www.protegeonslamer.bzh/biodiversite/.

4. **ČLÁNOK 9 SMERNICE O VTÁKOCH**

4.1. **Znenie článku 9**

„1. Členské štáty môžu udeliť výnimku z ustanovení článkov 5 až 8, ak neexistuje iné uspokojivé riešenie, z nasledujúcich dôvodov:

a) — v záujme verejného zdravia a bezpečnosti,

— v záujme leteckej bezpečnosti,

— aby sa zabránilo závažným škodám na úrode, hospodárskych zvieratách, lesoch, chove rýb a vodnom hospodárstve,

— na ochranu rastlinstva a živočíšstva;

b) s cieľom výskumu a vzdelávania, obnovy populácie, navrátenia druhov do ich biotopov a na držbu a chov nevyhnutný na tieto účely;

c) aby sa za prísne kontrolovaných podmienok a na základe výberu povolil odchyt, držba, chov alebo iné rozumné využívanie určitých vtákov v malom rozsahu.

2. Výnimky uvedené v odseku 1 musia špecifikovať:

a) druhy, ktoré sú predmetom výnimiek;

b) prostriedky, zariadenia alebo metódy povolené na odchyt alebo usmrcovanie;

c) podmienky rizika a okolnosti času a miesta, za ktorých je možné takéto výnimky udeliť;

d) orgán oprávnený vyhlásiť, že sa požadované podmienky uplatnia, a rozhodovať, aké prostriedky, zariadenia alebo metódy môžu byť použité, s akými obmedzeniami a kým;

e) kontroly, ktoré sa vykonajú.

3. Členské štáty zašlú každoročne Komisii správu o vykonávaní odsekov 1 a 2.

4. Na základe dostupných informácií, najmä informácií oznámených v zmysle odseku 3, Komisia vždy zaistí, že dôsledky výnimiek uvedených v odseku 1 nebudú v rozpore s touto smernicou. Na tento účel prijme primerané kroky."

4.2. **Všeobecné úvahy**

101. V článku 9 smernice o vtákoch sa stanovuje možnosť udeliť výnimku zo zákazov uvedených v článku 5 za výnimočných okolností a za určitých podmienok. Toto ustanovenie odráža potrebu určitej miery flexibility a starostlivého vyváženia potreby dosiahnuť ciele smernice v oblasti ochrany prírody a dôležitosti, ktorú možno pripisovať dôvodom uvedeným v článku 9. Keďže výnimky sú svojou povahou výnimočné, príslušné orgány členských štátov musia pred ich vydaním zabezpečiť, aby boli splnené všetky požiadavky stanovené v článku 9.

102. Hoci je rozsah pôsobnosti týchto usmernení obmedzený na články 5 a 9, treba poznamenať, že článok 9 umožňuje aj udeľovanie výnimiek v súvislosti s článkami 6, 7 a 8 smernice

103. Výnimky z požiadaviek článkov 5 až 8 smernice sa môžu udeliť len v rámci článku 9 smernice o vtákoch. Súdny dvor EÚ už v minulosti potvrdil, že článok 2 smernice, v ktorom sa od členských štátov požaduje, aby prijali opatrenia na zachovanie populácie všetkých druhov vtákov na úrovni, ktorá zodpovedá ekologickým, vedeckým a kultúrnym požiadavkám, a zároveň zohľadnili hospodárske a rekreačné požiadavky, nepredstavuje samostatnú výnimku z článku 5 ([93]). Súdny dvor EÚ objasnil, že systém výnimiek stanovený v článku 9„treba vykladať doslovne a […] pri každej jednej výnimke [zaťažiť] orgán, ktorý o nej rozhoduje, dôkazným bremenom o existencii požadovaných podmienok" ([94]).

104. Je preto na členských štátoch, aby navrhli svoj regulačný rámec tak, aby sa zabezpečilo uplatňovanie ustanovení o výnimkách v súlade so zásadou právnej istoty ([95]). Súdny dvor EÚ rozhodol, že v príslušnej vnútroštátnej právnej úprave sa musia jasne a presne stanoviť kritériá udelenia výnimky a od príslušných orgánov sa musí požadovať, aby tieto kritériá zohľadňovali ([96]). Súdny dvor EÚ takisto tvrdil, že pokiaľ ide o výnimočné opatrenia, ako sú výnimky, je potrebné zabezpečiť, aby sa akýkoľvek zásah, ktorý sa týka chránených druhov, mohol povoliť len na základe rozhodnutí obsahujúcich presné a zodpovedajúce odôvodnenie odkazujúce na dôvody, podmienky a požiadavky stanovené v článku 9 ([97]).

105. Úplná a presná transpozícia článku 9 je predpokladom riadneho vykonávania jeho ustanovení. Z tohto dôvodu sa dodržiavanie požiadaviek článku 9 na základe administratívnych postupov nemôže považovať za riadne dodržiavanie ([98]). Súdny dvor EÚ uviedol, že„kritériá, na základe ktorých môžu členské štáty povoliť výnimky zo zákazov stanovených v smernici, sa musia prebrať do osobitných vnútroštátnych ustanovení, pretože presná transpozícia je zvlášť dôležitá v prípade, keď je správa spoločného dedičstva zverená členským štátom na ich príslušných územiach" ([99]). Ustanovenia článku 9 smernice o vtákoch sa líšia od ustanovení podobného režimu výnimiek podľa článku 16 smernice o biotopoch. Členské štáty by preto pri transpozícii ustanovení týchto dvoch smerníc do vnútroštátneho právneho rámca mali jasne rozlišovať medzi rôznymi ustanoveniami o výnimkách.

([93]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, bod 8.
([94]) Vec C-557/15, Komisia/Malta, bod 47; vec C-76/08, Komisia/Malta, bod 48; vec C-217/19, Komisia/Fínsko (jarný lov samcov kajky morskej), bod 66.
([95]) Vec C-557/15, Komisia/Malta, bod 47.
([96]) Vec C-557/15, Komisia/Malta, bod 47.
([97]) Pozri vec C-557/15, Komisia/Malta, bod 47; pozri aj vec C-217/19, Komisia/Fínsko (jarný lov samcov kajky morskej), bod 66.
([98]) Vec C-339/87, Komisia/Holandsko, bod 29.
([99]) Vec C-339/87, Komisia/Holandsko, bod 36.

106. Článok 9 obsahuje tri podmienky, ktoré musia byť splnené, ak chce členský štát udeliť výnimku z ustanovení článkov 5 až 8. Súdny dvor EÚ následne potvrdil, že„v prvom rade musí členský štát obmedziť rozsah výnimky na prípady, keď neexistuje iné uspokojivé riešenie; v druhom rade musí byť výnimka odôvodnená aspoň jedným z dôvodov stanovených v článku 9 ods. 1 písm. a), b) a c); v treťom rade musí výnimka zodpovedať presným formálnym kritériám vymenovaným v článku 9 ods. 2, ktorých predmetom je obmedzenie výnimiek na najnižšiu možnú mieru, pričom musí byť umožnená ich kontrola zo strany Komisie“ ([100]).

107. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora EÚ„výnimky na základe článku 9 smernice možno udeliť, len ak existuje záruka, že sa populácia dotknutých druhov udržuje na uspokojivej úrovni“ ([101]). Príslušné orgány zodpovedné za vydávanie výnimiek musia zabezpečiť, aby boli tieto tri podmienky splnené a aby výnimky neohrozovali dosiahnutie celkových cieľov smernice o vtákoch, aby sa populácie druhov udržali na uspokojivej úrovni alebo aby sa k nej približovali. Preto je potrebné monitorovať využívanie výnimiek a ich dôsledky pre príslušné druhy vtákov (a v relevantných prípadoch aj pre iné druhy).

108. V tejto súvislosti musí byť rozsah každej výnimky vymedzený jasnými a presnými podmienkami, ktoré sa vzťahujú na konkrétnu situáciu ([102])a ktoré riešia konkrétny problém. Výnimky preto musia byť dostatočne presne vymedzené, čo znamená, že podľa Súdneho dvora EÚ sa nemôžu vydávať na základe všeobecných podmienok alebo s neurčitým trvaním ([103]). Geografická pôsobnosť výnimky by mala byť vymedzená čo najjasnejšie. Mala by sa preukázať existencia príčinnej súvislosti medzi problémom, ktorý sa má riešiť, a činnosťou, ktorá si vyžaduje výnimku ([104]). Rozsah výnimky preto musí byť prísne obmedzený na to, čo je potrebné na dosiahnutie legitímneho cieľa predmetnej výnimky, a musí byť preukázaná jasná súvislosť so sledovaným cieľom ([105]). To sa zabezpečí zahrnutím informácií požadovaných podľa článku 9 ods. 2 do rozhodnutia o výnimke.

109. V každej licencii alebo inom nástroji, ktorým sa udeľuje výnimka, by sa preto malo úplne a výslovne odkazovať na podmienky, ktoré musí výnimka spĺňať. To takisto príslušným orgánom vrátane sudcov umožňuje dohliadať na udelené výnimky ([106]).

110. Výnimky sa udeľujú bez konzultácie s Komisiou, čo znamená, že schvaľovací postup prebieha výlučne na národnej úrovni. Po udelení uvedených výnimiek sa tieto výnimky musia zahrnúť do správy každoročnej zasielanej Komisii v súlade s článkom 9 ods. 3 smernice ([107]). Podľa článku 9 ods. 4 je potom Komisia povinná zabezpečiť, aby dôsledky uvedených výnimiek neboli v rozpore so smernicou. Komisia je povinná prijať na tento účel primerané kroky.

([100]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, bod 7.
([101]) Pozri napríklad vec C-76/08, Komisia/Malta, bod 59.
([102]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, bod 7.
([103]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, body 28 a 34.
([104]) Pozri analogicky vec C-601/22, WWF Österreich a i., bod 73.
([105]) Vec C-79/03, Komisia/Španielsko, bod 28. Súdny dvor EÚ v tejto veci odsúdil používanie neselektívnych tradičných metód lovu, pretože nebolo možné nájsť žiadnu súvislosť medzi postupom, ktorý bol predmetom výnimky, a stanoveným cieľom: zabránenie závažným škodám na úrode.
([106]) Treba pripomenúť, že v článkoch 278 a 279 ZFEÚ sa stanovuje, že ak Súdny dvor Európskej únie usúdi, že si to okolnosti vyžadujú, môže nariadiť odklad výkonu napadnutého aktu a vo všetkých predložených veciach môže nariadiť nevyhnutné predbežné opatrenia. Napríklad vo veci C-503/06, Komisia/Taliansko, Súdny dvor EÚ nariadil Taliansku odložiť uplatňovanie regionálneho zákona, ktorým sa udeľujú výnimky týkajúce sa lovu.
([107]) Jednotlivé výnimky si možno pozrieť na stránkehttps://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/derogations-and-exceptions-table. Prehľad odchýlok a výnimiek z ochrany druhov v EÚ –https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/overview-of-derogations-and-exceptions-dashboards.

Podpora praktického vykonávania 3: Online IT nástroj znižujúci administratívne zaťaženie a uľahčujúci členským štátom nahlasovanie výnimiek

HaBiDeS+je špecializovaná online IT platforma, ktorú spravuje Európska environmentálna agentúra a ktorú používajú členské štáty (vrátane regiónov a iných miestnych správ) na zaznamenávanie, spravovanie a prenos informácií o výnimkách udelených podľa smernice o vtákoch a smernice o biotopoch. Poskytuje moderný jednotný a centralizovaný systém na nahlasovanie výnimiek vrátane ich právneho základu, cieľov, dotknutých druhov, geografického rozsahu, trvania a súvisiacich podmienok. Systém výnimiek podľa smernice o vtákoch a smernice o biotopoch+ (*Habitats and Birds Directives Derogation System*+– HaBiDeS+) podporuje konzistentné uplatňovanie článku 9 smernice o vtákoch a článku 16 smernice o biotopoch v celej EÚ.

Platforma ponúka štruktúrované nástroje na nahlasovanie, ktoré členským štátom pomáhajú pri predkladaní údajov o výnimkách vrátane preddefinovaných šablón, povinných polí a automatických kontrol, ktoré pomáhajú zabezpečiť úplnosť a zrozumiteľnosť. Platforma HaBiDeS+ umožňuje národným orgánom aktualizovať a opravovať záznamy o výnimkách v priebehu času a uľahčuje Komisii posudzovanie súladu, následné opatrenia a porovnávaciu analýzu. Týmto spôsobom sa znižuje administratívne zaťaženie a roztrieštenosť postupov nahlasovania, čím sa zlepšuje transparentnosť a sledovateľnosť využívania výnimiek na úrovni EÚ.

Viac informácií je k dispozícii na tejto stránke:

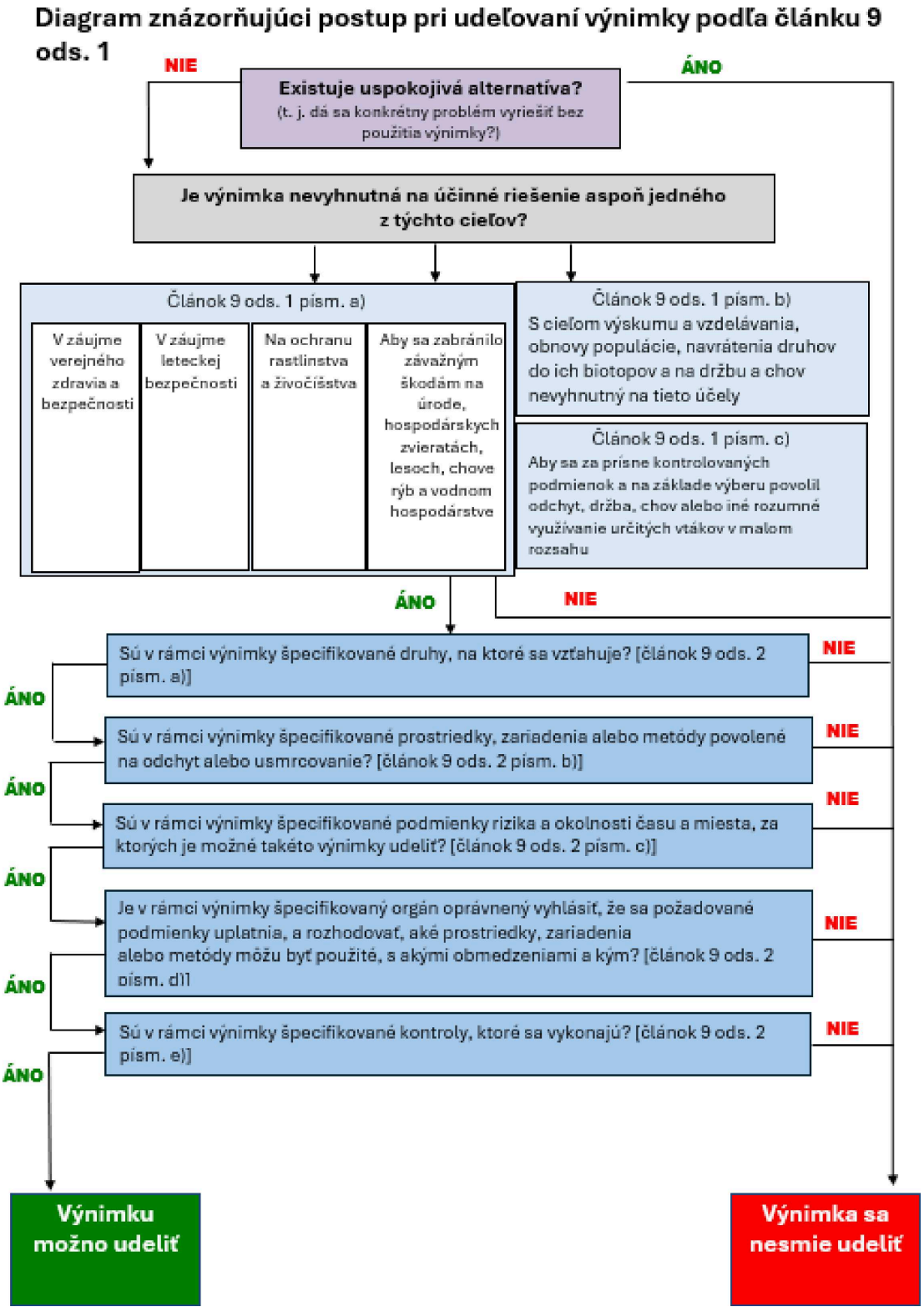
https://circabc.europa.eu/ui/group/173a90fc-40bf-492d-a3a9-df99c4aa8807/library/cfc38522-bd5e-4237-af4b-37928504ee87/details.

4.3. **Podmienky uplatňovania výnimiek podľa článku 9**

111. Platná výnimka sa môže udeliť len vtedy, ak sú splnené tri podmienky uvedené v článku 9 ([108]).

112. V článku 9 ods. 1 sa ako prvá podmienka uvádza, že nesmie existovať iné uspokojivé riešenie konkrétneho problému, ktorý má výnimka riešiť. Po druhé, výnimka musí byť prijatá na základe jedného zo šiestich dôvodov uvedených v článku 9 ods. 1 písm. a) až c) smernice. Napokon, výnimka musí byť v súlade s technickými požiadavkami stanovenými v článku 9 ods. 2.

([108]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, bod 7.

Podmienka č. 1: Neexistuje iné uspokojivé riešenie

113. V článku 9 ods. 1 sa uvádza, že členské štáty môžu udeliť výnimku z požiadaviek stanovených v článkoch 5 až 8, len „ak neexistuje iné uspokojivé riešenie“. To znamená, že výnimka sa nemôže udeliť, ak by sa rovnaký výsledok mohol uspokojivo dosiahnuť iným spôsobom, pri ktorom buď vôbec nedôjde k porušeniu článku 5, alebo vznikne menšia škoda, pokiaľ ide o zákazy a ciele smernice.

114. Na základe judikatúry Súdneho dvora EÚ sa možno domnievať, že sa analýza toho, či„neexistuje iné uspokojivé riešenie“, môže skladať z troch otázok: 1. Aký problém alebo akú konkrétnu situáciu treba riešiť? 2. Existujú aj iné riešenia? 3. Ak áno, vyriešia daný problém alebo konkrétnu situáciu uspokojivým spôsobom ([109])?

115. Posúdenie dostupnosti iných uspokojivých riešení by sa malo vykonať individuálne, na základe najlepších dostupných dôkazov a s prihliadnutím na proporcionalitu vzhľadom na vplyv výnimky a potrebu činnosti. Rozhodnutie o udelení výnimky musí obsahovať„jasné a dostatočné odôvodnenie“, ktoré vedie k záveru, že neexistuje iné uspokojivé riešenie ([110]).

116. Analýza, či„neexistuje žiadna iná uspokojivá alternatíva“, preto predpokladá, že konkrétny problém alebo situácia existujú a je potrebné ich riešiť. Príslušné národné orgány sa vyzývajú, aby vyriešili tento problém alebo situáciu tak, že spomedzi možných alternatív vyberú tie najvhodnejšie, ktorými sa zabezpečí najlepšia ochrana druhu a zároveň sa bude riešiť problém alebo situácia. Aby sa zabezpečila ochrana druhov, alternatívy sa musia posúdiť v porovnaní so zákazmi uvedenými v článku 5. Môže ísť napríklad o alternatívne umiestnenie projektov, rôzne stupne alebo návrhy rozvoja alebo alternatívne činnosti, procesy či metódy.

117. Napríklad pri posudzovaní existencie„iných uspokojivých riešení“opatrení podľa článku 9 ods. 1 písm. a) tretej zarážky, ktorých cieľom je zabrániť závažným škodám na úrode, hospodárskych zvieratách, lesoch, chove rýb a vodnom hospodárstve, by sa mali uprednostniť alebo aspoň dôkladne preskúmať uskutočniteľné a preventívne prostriedky, ktoré nezahŕňajú usmrcovanie a ktoré sú zlučiteľné s článkom 5. Vo väčšine prípadov môžu byť uspokojivou alternatívou k použitiu výnimiek podľa článku 9 ods. 1 písm. a) preventívne opatrenia na zabránenie škodám na úrode alebo hospodárskych zvieratách (napríklad zmeny v poľnohospodárskych postupoch, ako aj podpora zlepšenia podmienok biotopov). Súčasťou uspokojivých alternatív k použitiu regulácie usmrcovaním môžu byť aj iné preventívne opatrenia, ako napríklad šírenie vedecky podložených informácií na účely zníženia konfliktov (napríklad ľudské správanie).

118. Po identifikácii problému alebo konkrétnej situácie, ktoré treba riešiť, a overení, či sú v súlade s dôvodmi uvedenými v článku 9 ods. 1, by sa v posúdení mali zvážiť rôzne riešenia na ich uspokojivé vyriešenie. Súdny dvor EÚ pri rozhodovaní o uspokojivých alternatívach vo veci týkajúcej sa odchytu vtákov rozhodol, že skutočnosť, že iné opatrenie ešte nie je možné realizovať vo veľkom rozsahu, nestačí na to, aby sa dospelo k záveru, že toto iné opatrenie nie je „iným uspokojivým riešením ([111]).

119. Iné riešenie preto nemožno považovať za neuspokojivé iba preto, že by užívateľom výnimky spôsobilo väčšie nepríjemnosti alebo by ich prinútilo k zmene správania ([112]). V tejto súvislosti sa argumenty založené na„hlboko zakorenenej tradícii“alebo„historickej a kultúrnej tradícii“poľovníckych postupov ukázali ako nedostatočné na odôvodnenie potreby výnimky ([113]). Okrem toho použitie konkrétnej metódy lovu nemožno považovať za cieľ sám osebe, pretože metóda lovu je podľa definície metódou na dosiahnutie cieľa. Ak by sa totiž používanie konkrétnej metódy lovu považovalo za cieľ sám osebe, na splnenie kritéria„neexistuje iné uspokojivé riešenie“by stačilo uprednostniť jednu metódu lovu pred inou. Tým by sa narušila funkcia článku 9 prispieť k dosiahnutiu cieľov smernice.

120. Dostupnosť alternatívnych uspokojivých riešení sa líši v závislosti od faktorov, ako je dotknutý druh, sledovaný dôvod výnimky, konkrétna dotknutá oblasť a členský štát, v ktorom sa vyskytuje. Napríklad techniky plašenia môžu predstavovať uspokojivé alternatívne riešenie na zabránenie škodám na úrode spôsobeným určitými druhmi, ale nemusia byť uspokojivé pre iné vytrvalejšie druhy, ktoré by sa po ukončení rušenia jednoducho vrátili.

([109]) Vec C-10/96, Ligue Royale Belge pour la protection des oiseaux. Pozri aj Metodickú príručku o love podľa smernice o vtáctve, bod 3.4.2.

([110]) Vec C-557/15, Komisia/Malta, bod 50.

([111]) Vec C-10/96, *Ligue Royale Belge pour la protection des oiseaux,* bod 22.

([112]) Vec C-900/19, One Voice, body 40 a 41.

([113]) Vec C-79/03, Komisia/Španielsko, bod 27.

121. Pri posudzovaní potenciálneho alternatívneho opatrenia môže byť vhodné zohľadniť aj proporcionalitu iných riešení. Ekonomické náklady technicky uskutočniteľnej možnosti sú relevantné a možno ich zohľadniť. To však nemôže byť jediným rozhodujúcim faktorom pri vylúčení alternatív na dosiahnutie sledovaného cieľa ([114]).

122. Primeranosť iných riešení možno posúdiť na základe úrovne populácií a trendov druhov, ktoré by boli ovplyvnené posudzovaným opatrením ([115]). Súdny dvor EÚ rozhodol, že je potrebné posúdiť vplyv predmetnej činnosti na úroveň populácie a potrebu uvedenej činnosti, ako aj alternatívne riešenia na dosiahnutie sledovaného cieľa ([116]). Napríklad v rámci určovania primeranosti opatrenia môže byť možné vylúčiť iné riešenie, ak by znamenalo značné hospodárske náklady, pričom by prinieslo len malé výhody vzhľadom na ciele smernice, a to najmä v prípade druhov, ktorých populácie sú nad uspokojivou úrovňou. Naopak, ak iné opatrenie spôsobí v porovnaní so zamýšľaným opatrením mierne zvýšenie nákladov, ale je viac v súlade s cieľmi smernice, predstavuje iné uspokojivé riešenie.

123. Štandard dôkazov na splnenie podmienky, že neexistuje iné uspokojivé riešenie, je preto vyšší, ak udelenie výnimky môže mať vplyv na dosiahnutie cieľov smernice.

124. Použitie výnimky môže byť odôvodnené len vtedy, ak sa dostatočne preukáže, že potenciálne alternatívy nie sú uspokojivé, pričom sa zohľadnia už uvedené úvahy, a ak sú splnené aj ostatné podmienky. Ak je však opatrenie čiastočne uspokojivé, hoci problém dostatočne nerieši, ale napriek tomu môže problém obmedziť alebo zmierniť, malo by sa najskôr vykonať toto opatrenie. Ak sa stanoví, že neexistuje iné uspokojivé riešenie, je potrebné rozhodnutie o výnimke podložiť dôkladným odôvodnením založeným na najlepších príslušných vedeckých poznatkoch a uvádzajúcim dôvody, ktoré viedli príslušný orgán k uvedenému záveru ([117]).

Praktické príklady

125. V mnohých prípadoch môžu byť uspokojivou alternatívou k použitiu výnimiek podľa článku 9 opatrenia na zabránenie škodám vrátane zariadení na plašenie voľne žijúcich živočíchov, zmeny riadenia poľnohospodárskych postupov, bezpečné oblasti, ako aj obnovenie dobrých podmienok biotopov alebo populácií koristi príslušných druhov alebo kombinácia opatrení. Napríklad v oblasti leteckej bezpečnosti sa vo veľkej miere využíva údržba vegetácie, aby sa letiská stali neatraktívnymi pre voľne žijúce živočíchy, a techniky na ich odplašenie, pričom niekedy môže byť na účinné zabránenie škodám potrebná kombinácia rôznych opatrení.

126. V niektorých prípadoch nemusí byť možné úplne zabrániť zakázaným škodám, čo znamená, že by sa malo zvoliť riešenie s najmenším vplyvom vzhľadom na zákazy uvedené v článku 5 a ciele smernice. Mohlo by to zahŕňať použitie techník plašenia doplnených o obmedzenú reguláciu usmrcovaním, aby bolo plašenie účinnejšie, na rozdiel od úplného vylúčenia možnosti plašenia.

127. Problémy, ktoré si môžu vyžadovať uplatnenie výnimiek, sú často dôsledkom zhoršenia stavu biotopov a zníženej dostupnosti potravy. Napríklad vplyv predácie niektorých krkavcovitých alebo dravcov na vtákoch hniezdiacich na zemi, ako je jarabica poľná (*Perdix perdix*), je čiastočne spôsobený stratou dobrých biotopov na hniezdenie a výchovu mláďat, ktoré poskytujú úkryt a potravu. Preto by sa dlhodobé riešenia založené na ekosystémoch, ako je obnova dobrého stavu biotopov druhov, a to tak tých, ktoré sú príčinou konfliktov, ako aj tých, ktoré trpia ich vplyvom, mali realizovať súčasne s krátkodobými riešeniami, ktoré by prípadne zahŕňali výnimku zameranú na riešenie akýchkoľvek okamžitých problémov.

([114]) Pozri analogicky vec C-601/22, WWF Österreich, bod 82.
([115]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, body 54 – 56.
([116]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, bod 56.
([117]) Vec C-900/19, One Voice, bod 32.

128. Pokiaľ ide o iné uspokojivé riešenia na účely výskumu, pri každom rozhodnutí o udelení výnimky by sa malo uvádzať, že neexistujú iné vedecké výskumné metódy bežne používané v ornitologickej oblasti ([118])a rozhodnutie by malo obsahovať presné a dostatočné odôvodnenie, pokiaľ ide o takúto neexistenciu.

Podmienka č. 2: Preukázanie jedného zo šiestich dôvodov uvedených v článku 9 ods. 1 písm. a) až c)

129. Pred tým, ako sa budeme venovať jednotlivým dôvodom, ktoré musia existovať na to, aby bolo možné udeliť výnimku z povinností ochrany druhov vyplývajúcich zo smernice o vtákoch, je vhodné poznamenať, že tento zoznam je vyčerpávajúci. V dôsledku toho sa výnimky môžu udeliť len vtedy, ak sledujú niektorú z položiek uvedených v článku 9 ods. 1 písm. a) a b) alebo sa vykonávajú v súlade so špecifikáciami článku 9 ods. 1 písm. c). Dôvod výnimky podľa písmena c)„aby sa za prísne kontrolovaných podmienok a na základe výberu povolil odchyt, držba, chov alebo iné rozumné využívanie určitých vtákov v malom rozsahu“sa tu nerozoberá, pretože je už opísaný v Metodickej príručke o love podľa smernice o vtáctve ([119]).

Článok 9 od. 1 písm. a) prvá zarážka: v záujme**verejného zdravia a bezpečnosti**.

130. Tento dôvod zahŕňa také okolnosti, ako je ochrana verejnosti pred chorobami a prevencia nehôd. Tento dôvod výnimky sa týka situácií, v ktorých opatrenia prijaté na predchádzanie rizikám týkajúcim sa zdravia a bezpečnosti ľudí sú v rozpore s potrebou ochrany druhov vtákov a prevažujú nad ňou.

131. Použitie pojmu„verejný“naznačuje, že len verejné záujmy, ktoré presadzujú buď verejné, alebo súkromné subjekty, môžu byť vyvážené cieľmi smernice týkajúcimi sa ochrany. Preto sa projekty, ktoré sú výlučne v záujme podnikov alebo jednotlivcov, zvyčajne nepovažujú za projekty vo verejnom záujme, pokiaľ zároveň neslúžia aj širšiemu účelu. Súdny dvor EÚ potvrdil, že táto položka sa môže vzťahovať na predchádzanie požiarom, povodniam a chorobám ([120]). Ďalším praktickým príkladom môže byť predchádzanie kontaminácii zásobníka pitnej vody alebo zariadenia na skladovanie potravín vtáčími výkalmi.

132. Takéto výnimky sa môžu udeliť len v súvislosti s osobitnými situáciami, v ktorých záujem verejného zdravia a bezpečnosti prevažuje nad záujmom ochrany vtáctva ([121]). Preto sa musí preukázať súvislosť medzi činnosťou povolenou na základe výnimky a identifikovanou obavou o verejné zdravie a bezpečnosť. To si vyžaduje, aby bol systém výnimiek dostatočne vymedzený a aby sa špecifikovali podmienky rizika a časové a miestne okolnosti, za ktorých sa môžu udeliť výnimky ([122]). Napríklad pokiaľ ide o kontamináciu vtáčími exkrementmi, samotná prítomnosť exkrementov alebo hniezda na udelenie výnimky nestačí. Musí sa preukázať, že umiestnenie alebo počet hniezd sú také, že predstavujú skutočné zdravotné riziko.

133. Podľa článku 16f smernice (EÚ) 2023/2413 (smernica o energii z obnoviteľných zdrojov III) ([123])sa na účely článku 9 ods. 1 písm. a) smernice o vtákoch pri zvažovaní zákonných záujmov v konkrétnom prípade predpokladá, že plánovanie, výstavba a prevádzka zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov, ich pripojenie do sústavy, samotná súvisiaca sústava a uskladňovacie zariadenia slúžia verejnému zdraviu a bezpečnosti ([124]). Tento predpoklad možno spochybniť a podlieha individuálnemu posúdeniu. Členské štáty môžu za riadne odôvodnených a osobitných okolností obmedziť uplatňovanie tohto článku na určité časti svojho územia, na určité druhy technológie alebo na projekty s určitými technickými charakteristikami podľa priorít stanovených vo svojich integrovaných národných energetických a klimatických plánoch predložených podľa článkov 3 a 14 nariadenia (EÚ) 2018/1999.

([118]) Pozri vec C-23/23, Komisia/Malta, bod 69.
([119]) Metodická príručka o love podľa smernice o vtáctve, oddiel 3.5, s. 58,https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/4b5dffd4-369c-4c4b-a249-625adc2a7545.
([120]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, bod 27.
([121]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, bod 27.
([122]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, bod 28.
([123]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/2413z 18. októbra 2023, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2018/2001, nariadenie (EÚ) 2018/1999 a smernica 98/70/ES, pokiaľ ide o podporu energie z obnoviteľných zdrojov, a ktorou sa zrušuje smernica Rady (EÚ) 2015/652 (Ú. v. EÚ L, 2023/2413, 31.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj).
([124]) Článok 16f smernice (EÚ) 2023/2413.

134. V článku 15 ods. 3 nariadenia (EÚ) 2024/1735 (akt o emisne neutrálnom priemysle) ([125])sa stanovuje, že strategické projekty v oblasti emisnej neutrálnosti ([126])a projekty výroby emisne neutrálnych technológií v určených akceleračných údoliach emisne neutrálneho priemyslu ([127])sú vo verejnom záujme a môžu sa považovať za projekty, ktoré sú v záujme verejného zdravia a bezpečnosti, ak sú splnené všetky podmienky stanovené v smernici o vtákoch ([128]).

135. Okrem toho podľa článku 10 ods. 2 nariadenia (EÚ) 2024/1252 (akt o kritických surovinách) ([129])sa strategické projekty prispievajúce k bezpečnosti dodávok strategických surovín považujú za projekty slúžiace verejnému zdraviu a bezpečnosti za predpokladu, že sú splnené všetky podmienky stanovené v smernici o vtákoch. V dôsledku toho, rovnako ako vo všetkých prípadoch pri udeľovaní výnimiek podľa článku 9, je stále potrebné preukázať, že sú splnené ostatné podmienky podľa článku 9 smernice o vtákoch, konkrétne neexistencia alternatívnych uspokojivých riešení a technické požiadavky stanovené v článku 9 ods. 2.

Článok 9 ods. 1 písm. a) druhá zarážka: v záujme**leteckej bezpečnosti**.

136. Ťažké druhy vtákov a/alebo druhy vtákov zhlukujúce sa do kŕdľa predstavujú veľkú hrozbu pre bezpečnosť posádky lietadla, cestujúcich a lietadla. Zrážky s takýmito druhmi vtákov môžu mať za následok meškanie, poškodenie lietadla, a dokonca haváriu, ktorá si vyžiada ľudské životy a bude mať ďalekosiahle finančné dôsledky pre letecký priemysel. Zrážky sú pre zasiahnuté vtáky vždy smrteľné, čo má za následok problémy s ochranou prírody, ak ide o jedince vzácnych alebo ohrozených druhov. Na mnohých aerodrómoch a letiskách sa prijímajú riadiace opatrenia, aby sa predchádzalo zrážkam vtákov s lietadlami ([130]). Takéto riešenia zahŕňajú správu biotopov s cieľom znížiť atraktívnosť lokality pre vtáky a kŕdle vtákov a rôzne techniky plašenia, ako sú kanóny, ktoré vydávajú hlasné zvuky. Takéto opatrenia môžu byť v rozpore s článkom 5 smernice, najmä s písmenom d), v ktorom sa zakazuje značené rušenie. V mnohých prípadoch sú k dispozícii iné uspokojivé riešenia, ktoré sú účinnejšie a trvácnejšie ako usmrcovanie. V prípade potreby by sa mala zvážiť napríklad aj obnova biotopov ďaleko od letiska s cieľom odkloniť vtáky, čím by sa predišlo potrebe výnimky.

Článok 9 ods. 1 písm. a) tretia zarážka: aby sa zabránilo**závažným škodám na úrode, hospodárskych zvieratách, lesoch, chove rýb a vodnom hospodárstve.**

137. Tento dôvod okrem iného zohľadňuje určité hospodárske záujmy súvisiace s týmito oblasťami. Má kvalitatívny charakter, preto sa môže uplatniť len v prípade„závažnej“škody. Menšia škoda alebo hrozba menšej škody sa teda nemôžu považovať za dostatočné na udelenie výnimky podľa tejto položky ([131]).

138. Tento dôvod má preventívny charakter, čo znamená, že sa môže uplatniť skôr, než dôjde k závažnej škode. V tomto ohľade sa členské štáty môžu spoliehať na existenciu opakujúcich sa škôd v minulosti a na následnú pravdepodobnosť, že v prípade neexistencie opatrení byopäť došlo k závažným škodám spojeným s identifikovanými populáciami vtákov ([132]). Použitie tohto dôvodu musí byť podložené dôkazmi a musí ho byť

([125]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1735z 13. júna 2024o zriadení rámca opatrení na posilnenie európskeho ekosystému výroby emisne neutrálnych technológií a o zmene nariadenia (EÚ) 2018/1724 (Ú. v. EÚ L, 2024/1735, 28.6.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1735/oj).

([126]) Článok 15 ods. 3 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1735 z 13. júna 2024o zriadení rámca opatrení na posilnenie európskeho ekosystému výroby emisne neutrálnych technológií.

([127]) Článok 18 ods. 4 nariadenia (EÚ) 2024/1735 o zriadení rámca opatrení na posilnenie európskeho ekosystému výroby emisne neutrálnych technológií.

([128]) Projekty v oblasti emisne neutrálneho priemyslu, na ktoré sa vzťahuje nariadenie (EÚ) 2024/1735, nie sú vyňaté z povinností podľa článku 9 smernice o vtákoch, ktorej podmienky sa naďalej bežne uplatňujú.

([129]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1252z 11. apríla 2024, ktorým sa stanovuje rámec na zaistenie bezpečných a udržateľných dodávok kritických surovín a ktorým sa menia nariadenia (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1724 a (EÚ) 2019/1020 (Ú. v. EÚ L, 2024/1252, 3.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1252/oj).

([130]) V záujme zachovania bezpečnosti letectva sa v nariadení Komisie (EÚ) č. 139/2014z 12. februára 2014, ktorým sa stanovujú požiadavky a administratívne postupy týkajúce sa letísk, stanovujú normy bezpečnosti letectva vrátane noriem pre riadenie rizík súvisiacich s voľne žijúcimi živočíchmi.

([131]) Vec C-247/85, Komisia/Belgicko, bod 56.

([132]) Pozri analogicky vec C-601/22, WWF Österreich, bod 70. Hoci sa táto vec týka výnimiek na usmrcovanie vlkov, v rozsudku sa vykladá význam spojenia„vážne poškodenie“, ktorý možno analogicky uplatniť na článok 9 smernice o vtákoch.

aspoň z veľkej časti možné pripísať druhu, na ktorý sa výnimka vzťahuje ([133]). V tomto ohľade sa prípadné budúce nepriame škody, ktoré predstavujú abstraktné riziká a sú len čiastočne spôsobené chránenými druhmi, nemôžu v tomto kontexte považovať za„vážne poškodenie“ ([134]).

139. Zoznam foriem škôd, na ktoré sa vzťahuje tento dôvod výnimky, je úplný. Medzi niektoré odvetvové príklady, ktoré môžu viesť k výnimke v rámci tejto položky, patria:

— závažné škody na úrode, napríklad spôsobené vtákmi hľadajúcimi potravu tým, že zničili a spotrebovali semená, porast alebo konečný výrobok,

— závažné lokálne škody na lesoch, napríklad v dôsledku zakrpateného rastu stromov spôsobeného nadmerným množstvom exkrementov z hustých kolónií volaviek alebo kormoránov,

— závažné škody na hospodárskych zvieratách, napríklad v dôsledku ich ulovenia alebo poškodenia dravcami alebo vranami alebo v dôsledku zvýšeného rizika prenosu chorôb,

— závažné škody na rybárstve, napríklad v dôsledku predácie rýb vo voľnej prírode aj v akvakultúre,

— závažné škody na vodných útvaroch, napríklad v dôsledku znečistenia vodných nádrží alebo poškodenia zavlažovacích kanálov.

140. Posúdenie toho, či je takáto škoda závažná, bude závisieť najmä od ekonomických nákladov, rozsahu a vplyvu na zainteresované strany alebo komunity. Škoda sa musí posudzovať aj s ohľadom na schopnosť zainteresovanej strany znášať takúto škodu. Napríklad závažnosť škôd spôsobených husami na úrode na jednom poli sa bude líšiť medzi drobným poľnohospodárom a poľnohospodárom, ktorý prevádzkuje väčší podnik. Závažnosť škôd by sa mala takisto posudzovať v rovnakom meradle, v akom sa prijímajú výnimky (t. j. na úrovni farmy v prípade opatrení pre jednu farmu alebo na regionálnej a národnej úrovni alebo na úrovni migračnej trasy v prípade existencie regionálnych a národných plánov riadenia alebo plánov riadenia migračných rás).

141. Ako sa uvádza v prechádzajúcom texte, výnimky musia byť dostatočne vymedzené a musia riešiť špecifické situácie. Pri navrhovaní stratégií preventívnej kontroly by sa preto malo v prvom rade postupovať tak, aby boli opatrenia časovo ohraničené a lokalizované na miesto, kde pravdepodobne dôjde alebo dochádza k závažnej škode. Rozšírené druhy, ktoré môžu spôsobovať škody na veľkých plochách, ako napríklad holub hrivnák (*Columba palumbus*), kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo*) alebo niektoré druhy husí, však môžu byť dôvodom na výnimky, ktoré sa vzťahujú na širšiu oblasť. Tým nie je dotknutá všeobecná požiadavka zabezpečiť, aby bol geografický rozsah výnimky vymedzený čo najjasnejšie. Rovnako musia byť tieto výnimky konkrétne, pokiaľ ide o počty, časový harmonogram a metódy, a musia vysvetľovať, čo sa nimi má riešiť.

142. Mohli by sa využívať koordinované výnimky, ako napríklad„výnimky pre migračné trasy“, v rámci ktorých by sa v jednej krajine udeľovali výnimky pre druhy (ako je napríklad bernikla bielolíca alebo kormorán veľký) s cieľom zabrániť škodám v inej krajine. Tento prístup by sa mal uplatňovať buď v rámci medzinárodného plánu riadenia vypracovaného na základe medzinárodného dohovoru alebo dohody, ktorých je EÚ zmluvnou stranou, alebo v podobnom rámci schválenom všetkými dotknutými členskými štátmi. Okrem toho by sa tento prístup mohol použiť, ak: 1. je preukázaná súvislosť medzi závažnou škodou/rizikom v oblasti v jednom členskom štáte a vtákmi, na ktoré sa vzťahuje výnimka, v inom členskom štáte; 2. sú splnené všetky ostatné platné podmienky podľa článku 9; 3. je preukázané, že výnimka uplatňovaná v členskom štáte, v ktorom došlo k závažnej škode/riziku, nie je dostatočná na zabránenie tejto závažnej škode/riziku; a 4. výnimky sa udeľujú len na žiadosť členského štátu, v ktorom došlo k závažnej škode/riziku, a po konzultácii s ním. Možný príklad uplatnenia výnimky z dôvodu „závažných škôd“spôsobených kormoránmi je uvedený v prílohe II k tomuto usmerňovaciemu dokumentu.

([133]) Pozri analogicky vec C-601/22, WWF Österreich, bod 71.
([134]) Pozri analogicky vec C-601/22, WWF Österreich, body 72 – 74.

Článok 9 ods. 1 písm. a) štvrtá zarážka:**na ochranu rastlinstva a živočíšstva.**

143. Tento dôvod sa vzťahuje na snahy o ochranu druhov alebo biotopov a rieši situácie, v ktorých je potrebné porušiť zákazy uvedené v článku 5 s cieľom chrániť iné rastlinstvo alebo živočíšstvo. Druhy živočíšstva alebo rastlinstva nie sú špecifikované, ale zdá sa, že sa líšia od rastlinstva a živočíšstva hospodárskeho záujmu, na ktoré sa vzťahujú ostatné ustanovenia článku 9 ods. 1 písm. a). Opodstatnenie použitia tohto dôvodu je pravdepodobne najsilnejšie v prípadoch, ktoré sa týkajú úsilia o ochranu vzácnych alebo ohrozených druhov, ale neobmedzuje sa len na takéto druhy. Okrem toho sa zdá, že v tomto prípade nie je pred uplatnením výnimky potrebné preukázať pravdepodobnosť závažného účinku.

144. Určenie toho, či je vhodné uplatniť výnimku na ochranu rastlinstva a živočíšstva, sa musí posudzovať individuálne, pričom sa musí udržiavať rovnováha medzi stavom ochrany a potrebami príslušných druhov. Pri určovaní toho, či je vhodné udeliť výnimku podľa článku 9 ods. 1 písm. a) štvrtej zarážky, bude potrebné zohľadniť rôzne faktory, ale vo všetkých prípadoch musia takéto výnimky slúžiť účelu ochrany. Dôležitý bude stav ochrany, vzácnosť alebo zraniteľnosť druhov rastlín alebo živočíchov. Rovnako bude dôležitá aj skutočnosť, že rastlinstvo alebo živočíšstvo, ktoré si vyžaduje ochranu, je zriedkavejšie alebo má horší stav ochrany ako druh vtáka, pre ktorý sa požaduje výnimka. Ďalším faktorom je stav ochrany druhov rastlín alebo živočíchov chránených v EÚ alebo vnútroštátnymi právnymi predpismi. Odôvodnenie uplatnenia článku 9 ods. 1 písm. a) štvrtej zarážky bude silnejšie v prípadoch, ktoré sa budú týkať tých druhov rastlín a živočíchov, ktoré sú chránené na úrovni EÚ (ako sú druhy uvedené v prílohe IV a prílohe V k smernici o biotopoch), alebo druhov chránených vnútroštátnymi právnymi predpismi.

145. Vtáky môžu ovplyvňovať rastlinstvo a živočíšstvo predáciou, spásaním, pošliapaním, hromadením trusu atď. Tento dôvod výnimky sa preto môže vzťahovať na predátorov, ako sú napríklad dravce, ktoré lovia chránené druhy. Keďže plodivosť dravcov je nízka, je obzvlášť dôležité zabezpečiť, aby sa zvážili všetky ostatné možné riešenia s cieľom predísť ďalšiemu úhynu alebo odstráneniu z hniezdnej populácie. Orgány musia preukázať, že jedinec (-ce), na ktorého (-é) by sa výnimka vzťahovala, je (sú) priamo zodpovedný (-é) za problém ochrany, ktorý má výnimka riešiť, a vylúčiť iné faktory, ako sú choroby, nedostatočná dostupnosť potravy a nedostatok úkrytov.

146. Dôležitým aspektom, ktorý treba zvážiť, je miera, do akej možno predáciu priamo pripísať širšej dynamike, ako je strata, zhoršenie alebo zmena biotopu. Napríklad predácia dravcov je hlavnou príčinou úhynu škrečka poľného (*Cricetus cricetus*), najmä počas rozmnožovania a po hibernácii. Úbytok spôsobený predáciou je však priamym dôsledkom antropogénnej straty a fragmentácie biotopov škrečka. V Alsasku vo Francúzsku sa škrečky zvyčajne zahrabávajú do pšeničných alebo lucernových polí, ktoré im poskytujú potravu a úkryt pred predátormi. Premena týchto polí na monokultúry kukurice vedie k dlhým obdobiam s holou pôdou, čo spôsobuje, že škrečky sú zraniteľné voči dravcom ([135]). V takýchto prípadoch sa kontrola dravcov prostredníctvom výnimiek môže vykonávať len vtedy, keď súčasne prebiehajú opatrenia na obnovu biotopov druhov alebo sa prijali opatrenia na reguláciu škodlivých ľudských činností. Tieto opatrenia by sa mali uprednostniť pred usmrcovaním a odstraňovaním chránených jedincov dravcov ako samostatné opatrenie. Toto je podporené v článku 9 ods. 1, v ktorom sa vyžaduje, aby neexistovalo iné uspokojivé riešenie (pozri predchádzajúci text).

Článok 9 ods. 1 písm. b): s cieľom**výskumu a vzdelávania, obnovy populácie, navrátenia druhov do ich biotopov a na držbu a chov nevyhnutný na tieto účely**.

147. Výnimky udelené v rámci tejto položky zahŕňajú odchyt na krúžkovanie alebo umiestnenie štítkov, aby bolo možné satelitné sledovanie na účely štúdia migračných modelov a identifikácie miest migračných zastávok. Odchyt vtákov môže byť potrebný aj na účely výskumu chorôb, ako je napríklad aviárna influenza.

148. Pojem„výskum“uvedený v článku 9 ods. 1 písm. b) sa musí chápať ako„vedecký výskum“. To znamená, že v rámci výskumu, ktorý je predmetom výnimky, sa musia dodržiavať určité metodické kroky. Napríklad výskumný projekt musí mať svoj cieľ vyjadrený otázkou, ktorá je predmetom výskumu, a musí byť navrhnutý tak, aby priniesol pokroksmerom k odpovedi na túto otázku ([136]). Výraz„s cieľom“totiž naznačuje, že návrh a realizácia výskumného

([135]) https://www.grand-hamster-alsace.eu/the-great-hamster/?lang=en.
([136]) Návrhy generálnej advokátky Ćapeta vo veci C-23/23, Komisia/Malta, bod 60.

programu musia byť vhodné a primerané vo vzťahu k jeho stanovenému vedeckému cieľu ([137]). To si preto vyžaduje súvislosť medzi činnosťou povolenou prostredníctvom výnimky a výskumom, ktorý je potrebný na zodpovedanie otázky. Napríklad neprimerane veľká vzorka spôsobujúca rušenie, ktoré mimoriadne zasahuje do súkromia druhov, za obmedzené množstvo nových vedeckých údajov alebo údajov, ktoré neprevažujú nad nadradeným významom ochrany voľne žijúcich druhov vtákov, by sa nepovažovala za primeranú. Očakáva sa, že aj koncepcia výskumu sa bude riadiť vedeckými a etickými normami a zvyčajne by ho mala vykonať, navrhnúť alebo aspoň preskúmať a schváliť nezávislá vedecká inštitúcia. Napríklad krúžkovanie vtákov by mali vykonávať len nezávislí a odborne vzdelaní ornitológovia.

Podpora praktického vykonávania 4. Flexibilita pri uplatňovaní článku 9 prostredníctvom koordinovaného prístupu k migračným trasám

S cieľom pomôcť členským štátom účinne a koordinovane riešiť problémy súvisiace s hospodárskymi škodami spôsobenými určitými druhmi možno v prípade potreby uplatniť výnimky pre migračné trasy podľa smernice o vtákoch. Tento prístup umožňuje členskému štátu udeliť výnimky pre určité druhy, najmä migrujúce (ako je napríklad bernikla bielolíca alebo kormorán veľký), aby sa zabránilo závažným škodám v inom členskom štáte. Tento prístup by sa však mal uskutočniť v rámci medzinárodného dohovoru alebo dohody, ktorých je EÚ zmluvnou stranou, ako je napríklad Dohoda o ochrane africko-euroázijských druhov vodného sťahovavého vtáctva (AEWA) alebo Bernský dohovor, alebo v rámci európskeho či regionálneho akčného plánu pre druhy, na ktorom sa dohodnú všetky dotknuté členské štáty a ktorý bude zahŕňať primerané ochranné opatrenia v súlade s požiadavkami článku 9 a riadne konzultácie s dotknutými členskými štátmi a ich zapojenie (pozri bod 139).

Podmienka č. 3: Uplatňovanie technických požiadaviek stanovených v článku 9 ods. 2

149. Tretia podmienka sa týka splnenia technických požiadaviek uvedených v článku 9 ods. 2. V článku 9 ods. 2 smernice o vtákoch sa stanovujú presné špecifikácie pre výnimky. Tie členským štátom a Komisii umožňujú monitorovať výnimky prijaté podľa odseku 1. Príslušné orgány musia vo svojich rozhodnutiach o výnimke a v správach o výnimke zasielaných Komisii uviesť tieto informácie:

a) druhy, ktoré sú predmetom výnimiek;

b) prostriedky, zariadenia alebo metódy povolené na odchyt alebo usmrcovanie;

c) podmienky rizika a okolnosti času a miesta, za ktorých je možné takéto výnimky udeliť;

d) orgán oprávnený vyhlásiť, že sa požadované podmienky uplatnia, a rozhodovať, aké prostriedky, zariadenia alebo metódy môžu byť použité, s akými obmedzeniami a kým;

e) kontroly, ktoré sa vykonajú.

150. Aby Komisia členským štátom uľahčila dodržiavanie článku 9 ods. 2, previedla technické požiadavky uvedené v článku 9 ods. 2 do formátu na podávanie správ o výnimkách, ktorý využíva digitálny online nástroj nazývaný systém výnimiek podľa smernice o vtákoch a smernice o biotopoch+ (*Habitats and Birds Directives Derogation System* +– HaBiDeS+) ([138]). Členské štáty sa vyzývajú, aby využívali tento nástroj, ktorý zjednodušuje proces dodržiavania tejto podmienky udeľovania výnimiek. Pri využití môže znížiť administratívne zaťaženie spojené s vykonávaním článku 9.

([137]) Návrhy generálnej advokátky Ćapeta vo veci C-23/23, Komisia/Malta, bod 62.
([138]) Pozri príručku podávania správ s využitím nástroja HaBiDeS+https://circabc.europa.eu/ui/group/173a90fc-40bf-492d-a3a9-df99c4aa8807/library/cfc38522-bd5e-4237-af4b-37928504ee87/details.

151. Súdny dvor EÚ rozhodol, že tieto formálne podmienky„majú obmedziť výnimky na to, čo je striktne nevyhnutné, a umožniť Komisii vykonávať nad nimi dohľad“ ([139]). Súdny dvor EÚ samostatne rozhodol, že„vnútroštátna právna úprava uplatniteľná v tejto oblasti [musí] jasne a presne stanoviť kritériá udelenia výnimky a orgány poverené ich uplatňovaním zaviazať, aby tieto kritériá zohľadňovali“ ([140]). Úplná a presná špecifikácia podľa článku 9 ods. 2 písm. a) až e) je potrebná na to, aby si Komisia mohla splniť svoju povinnosť podľa článku 9 ods. 4 a zabezpečiť, aby dôsledky výnimiek neboli nezlučiteľné so smernicou.

152. Presnejšie povedané, členské štáty by na dosiahnutie súladu s článkom 9 ods. 2 mali v súvislosti s informáciami požadovanými v jednotlivých pododsekoch dodržiavať toto:

— článok 9 ods. 2 písm. a)„druhy, ktoré sú predmetom výnimiek“

Členské štáty musia vydávať a nahlasovať výnimky pre každý druh tak, že uvedú jeho vedecké meno, a nie tak, že ich uvedú zoskupené na vyššej taxonomickej úrovni alebo na základe nejasne definovanej kategorizácie, ako„vtáky“„všetky druhy“„vrany“. Napríklad výnimka udelená majiteľovi rybníka, ktorý ho využíva na komerčné účely, na usmrtenie určitého počtu volaviek popolavých (*Ardea cinerea*) a určitého počtu kormoránov veľkých (*Phalacrocorax carbo*) by sa mala nahlásiť ako dve rôzne výnimky. Odchylne sa môže postupovať v určitých prípadoch, keď je pre okolnosti súvisiace so zvažovanou výnimkou ťažké získať všetky potrebné informácie, napríklad keď sa nedá predvídať zoznam druhov, na ktoré sa má výnimka zamerať, ako je to napríklad v prípade bezpečnosti leteckej dopravy, alebo keď je to odôvodnené okolnosťami, ale napriek tomu sa výnimka neskôr nahlási zodpovedajúcim spôsobom.

Pre každý druh by sa mal určiť a v správe uviesť počet jedincov, na ktoré sa zamerali a ktoré boli skutočne usmrtené alebo rušené, alebo počet hniezd, na ktoré sa zamerali a ktoré boli skutočne zničené/poškodené. Ak nie je možné určiť presný počet, mal by sa uviesť odhad alebo rozsah hodnôt. Niekedy sa to robí obmedzením počtu povolení a/alebo stanovením národných alebo regionálnych kvót, ktoré musia byť v súlade s článkom 9 a so všeobecnými cieľmi smernice o vtákoch.

— článok 9 ods. 2 písm. b)„prostriedky, zariadenia alebo metódy povolené na odchyt alebo usmrcovanie“

Musia sa nahlasovať, aby sa posúdil ich vplyv na druh. Správy by mali zahŕňať podrobnosti o metódach, ako napríklad typ a veľkosť.

— článok 9 ods. 2 písm. c)„podmienky rizika a okolnosti času a miesta, za ktorých je možné takéto výnimky udeliť“

Výnimky musia byť časovo obmedzené a musia sa uplatňovať lokálne, musia byť zamerané na čas, keď sa očakáva, že sa problém vyskytne, a miesto, kde sa to očakáva. Takéto podrobnosti by mali byť vymedzené čo najpresnejšie, ako je to prakticky možné a potrebné na určenie rozsahu výnimky.

— článok 9 ods. 2 písm. d)„orgán oprávnený vyhlásiť, že sa požadované podmienky uplatnia, a rozhodovať, aké prostriedky, zariadenia alebo metódy môžu byť použité, s akými obmedzeniami a kým“

Príslušný orgán, ktorý udelil výnimku, musí byť jasne identifikovaný tak, že sa uvedie jeho celý názov na národnej, regionálnej alebo miestnej úrovni, pričom v prípade potreby musí byť uvedené, komu sa výnimka udeľuje.

— článok 9 ods. 2 písm. e)„kontroly, ktoré sa vykonajú“

Príslušné orgány musia dohliadať na ich správne vykonávanie a monitorovať ho, overovať, či bol dosiahnutý ich cieľ, a podložiť to vedeckými dôkazmi a v prípade potreby prijať nápravné opatrenia na zabránenie ohrozenia alebo poškodenia druhov.

([139]) Vec C-118/94, Associazione Italiana per il WWF, bod 21.
([140]) Vec C-557/15, Komisia/Malta, bod 47.

4.4. **Úloha článku 9 pri zabezpečovaní dosiahnutia cieľov smernice o vtákoch**

153. Opatrenia prijaté podľa ustanovení smernice o vtákoch musia prispievať k dosiahnutiu všeobecných cieľov smernice, ktorými sú zachovanie populácií druhov vtákov na uspokojivej úrovni alebo ich prispôsobenie tejto úrovni. V dôsledku toho výnimky udelené podľa článku 9 musia byť v súlade s cieľmi smernice, a to zachovať populácie druhov vtákov na uspokojivej úrovni alebo ich tejto úrovni prispôsobiť ([141]). Jasne to vyplýva z odôvodnenia 9 smernice, v ktorom sa zdôrazňuje potreba„obmedziť všetky výnimky len na druhy, ktorých biologický stav to umožňuje“. Táto požiadavka sa zvyčajne zabezpečuje prostredníctvom posúdenia proporcionality pri uplatnení podmienky, že neexistuje iné uspokojivé riešenie, ako je vysvetlené v oddiele 4.3 ([142]).

154. V dôsledku toho musia členské štáty monitorovať využívanie výnimiek na národnej úrovni, aby sa zabezpečilo, že ich kumulatívne vplyvy sú v súlade s cieľmi smernice. To členským štátom a následne Komisii umožní monitorovať vplyvy výnimiek na početnosť populácií druhov vtákov a v prípade potreby aj cezhraničné vplyvy výnimiek na cezhraničné populácie vtákov. To si môže vyžadovať, aby regionálne alebo miestne orgány posúdili účinky výnimiek presahujúce ich vlastnú jurisdikciu, najmä ak sa výnimky prijímajú na úrovni migračných trás a v decentralizovaných členských štátoch. Vzhľadom na uvedené skutočnosti a so zreteľom na článok 9 ods. 2 písm. e) sa k monitorovaniu vo veľkom meradle a miestnemu monitorovaniu môže v závislosti od štruktúry národného systému pristupovať odlišne, ale v oboch prípadoch sa musí stanoviť konkrétny celkový systém. Príslušné národné orgány musia zabezpečiť, aby boli pred udelením výnimky splnené všetky podmienky systému výnimiek, a monitorovať vplyv výnimiek po ich udelení ([143]). Táto analýza by mala zahŕňať jednotlivé výnimky, ako aj ich kumulatívne účinky, ak sa v uplatniteľných prípadoch posudzujú v kombinácii s inými výnimkami. Primerané využívanie systému výnimiek si vyžaduje procesný rámec, ktorý zabráni nežiaducim účinkom vzhľadom na ciele smernice o vtákoch a príslušným orgánom umožní overiť, či sú podmienky spájajúce sa s výnimkami splnené ([144]).

155. Pri uzatváraní dohody medzi členskými štátmi o zabraňovaní škodám na základe koordinovaného využívania výnimiek na úrovni migračných trás by sa malo zabezpečiť, aby kumulatívny vplyv výnimiek nemal vplyv na zachovanie druhu na uspokojivej úrovni alebo na jeho prispôsobenie tejto úrovni. To si vyžaduje stanovenie 1. priaznivej referenčnej hodnoty pre príslušnú populáciu a 2. prahovej hodnoty, ktorá je vyššia ako priaznivá referenčná hodnota a pod ktorou by sa mala populácii druhu venovať väčšia pozornosť. Pri kumulatívnych účinkoch výnimiek sa musia zohľadňovať aj ďalšie tlaky, ktoré ovplyvňujú populácie vtákov a ich areál výskytu, ako je lov, nezákonné usmrcovanie a invázne druhy. Členské štáty sú povinné zohľadniť aj rôzne kritériá týkajúce sa najmä situácie v súvislosti s reprodukciou a celkovou ročnou úmrtnosťou druhov z prirodzených dôvodov ([145]).

156. Takéto podmienky by sa mali kontrolovať v prípade každej jednotlivej jednotky riadenia populácie druhu, napríklad na základe modelu, ktorý bol v rámci dohody AEWA prijatý pre berniklu bielolícu ([146])alebo hus divú (*Anser anser*).

157. Jedným z prístupov môže byť stanovenie maximálneho počtu vtákov, ktoré sa môžu usmrtiť alebo odstrániť na úrovni migračnej trasy počas určitého obdobia, aby sa zabezpečilo, že populácia zostane na uspokojivej úrovni. Táto maximálna úroveň nesmie byť cieľovou hodnotou, ale stropom, ktorý sa nesmie prekročiť kolektívnym uplatnením výnimiek. Tento prístup sa môže uplatniť buď v rámci medzinárodného plánu riadenia vypracovaného na základe medzinárodných dohovorov alebo dohôd, ktorých je EÚ zmluvnou stranou, alebo v podobnom rámci schválenom všetkými dotknutými členskými štátmi. Príslušné orgány v dotknutých členských štátoch by museli koordinovať svoje kroky, aby sa zabránilo prekročeniu tohto stropu.

([141]) Vec C-76/08, Komisia/Malta, bod 59.
([142]) Vec C-784/23, Voore Mets a Lemeks Põlva, body 54 – 56.
([143]) Ustanovenia článku 9 ods. 2 písm. e), v ktorých sa stanovujú záväzné kontrolné opatrenia, by sa mali transponovať do vnútroštátneho právneho poriadku, vec C-192/11, Komisia/Poľsko, body 65 a 67.
([144]) Vec C-60/05, WWF Italia a i., bod 44.
([145]) Vec C-60/05, WWF Italia a i., bod 25.
([146]) Pozri napríklad programy adaptívneho riadenia migračných trás bernikly bielolícej:https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/documents/AEWA_EGM_IWG_9_6_Status_RBG_AFMP.pdf.

4.5. **Článok 9 ods. 3 a 4**

158. V článku 9 ods. 3 sa od členských štátov vyžaduje, aby Komisii každoročne zaslali správu o vykonávaní článku 9 ods. 1 a 2. Podľa článku 9 ods. 4 je Komisia povinná použiť dostupné informácie vrátane informácií oznámených podľa článku 9 ods. 3 na zabezpečenie toho, aby boli dôsledky výnimiek v súlade so smernicou. Komisia je povinná prijať na tento účel primerané kroky.

159. V článku 9 ods. 4 sa stanovuje úloha dohľadu Komisie, ktorá má zabezpečiť, aby kumulatívne účinky výnimiek udelených členskými štátmi boli v súlade s článkom 9 ods. 1 a 2, ako aj so všeobecnými cieľmi smernice v oblasti ochrany prírody. Ako je vysvetlené v predchádzajúcom texte, aj keď sú výnimky v jednotlivých prípadoch opodstatnené, nesmú viesť k situácii, keď populácie vtákov klesajú alebo nedosahujú uspokojivú úroveň. Na tento účel je potrebné, aby členské štáty v súlade s článkom 9 ods. 3 každoročne podávali Komisii správu o vykonávaní článku 9 ods. 1 a 2. Špecifikácie požadované podľa článku 9 ods. 2 budú v tejto súvislosti obzvlášť dôležité pre posúdenie dôsledkov, ktoré by výnimka mala pre dotknuté druhy.

160. V článku 9 ods. 3 a 4 sa preto stanovuje rámec na monitorovanie súladu výnimiek udelených v členských štátoch s požiadavkami stanovenými v článku 9 a so všeobecnými cieľmi smernice.

161. Cieľom povinností podávať správy ([147]), ktoré sú podrobne uvedené v súčasnom formáte nahlasovania výnimiek, je zlepšiť účinnosť podávania správ na všetkých úrovniach riadenia vrátane regionálnej a národnej úrovne a úrovne EÚ ([148]). Komisia a členské štáty EÚ v súčasnosti používajú nový formát podávania správ a nástroj HaBiDeS + ([149])s cieľom znížiť administratívne zaťaženie spojené s podávaním správ.

162. Komisia posúdi informácie, ktoré členské štáty uviedli vo svojich oficiálnych správach, a na základe tohto posúdenia im pravidelne poskytuje spätnú väzbu. V tejto spätnej väzbe môže poukázať na problémy s dodržiavaním výnimiek udelených členským štátom a môže napríklad navrhnúť zníženie počtu vtákov, ktoré možno odchytiť, alebo prehodnotenie alternatívnych riešení. Komisia môže členské štáty takisto upozorniť na problémy vyplývajúce z neúplných informácií v správach o výnimkách. Členské štáty sa vyzývajú, aby upravili svoj systém výnimiek tak, aby sa zabezpečil súlad so smernicou o vtákoch, najmä aby sa zabezpečilo plnenie jej cieľov.

163. Všetky údaje o výnimkách, ktoré členské štáty každoročne nahlasujú, sú k dispozícii na webovej stránke Európskej environmentálnej agentúry ([150]). Tri interaktívne prehliadače údajov uľahčujú prístup k informáciám, ktoré predložili členské štáty, pomocou filtrov, napríklad podľa druhu a poddruhu (ako sú rôzne druhy kormoránov), krajiny, roku a dôvodu udelenia výnimky. Cieľom týchto digitálnych nástrojov spolu s IT nástrojom na podávanie správ je znížiť administratívne zaťaženie orgánov a poskytovať transparentné a spoľahlivé informácie o výnimkách.

([147]) Povinnosti podávania správ požadované podľa článku 9 ods. 3 sú opísané v Metodickej príručke o love, oddiely 3.7.1 až 3.7.8.

([148]) Patria sem aj všetky povinnosti podávania správ podľa článku 9 Dohovoru o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovíšť (Bernský dohovor). Podľa súčasnej dohody medzi Európskou komisiou a sekretariátom Bernského dohovoru Európska únia zostaví zoznam všetkých výnimiek, ktoré členské štáty EÚ nahlásili za dané nahlasovacie obdobie, a postúpi ho sekretariátu Bernského dohovoru.

([149]) K nástroju HaBiDeS+ je možné získať prístup online na stránke:https://webforms.eionet.europa.eu/.

([150]) Pozri interaktívne prehliadače údajov nahttps://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/nature-protection-and-restoration/species-protection-and-conservation?activeAccordion=fa9bdf76-5165-4f3a-a940-e059381a7972.

PRÍLOHA I

Uplatňovanie výnimiek podľa článku 9 smernice o vtákoch v súvislosti s berniklou bielolícou

1. **Kontext**

V tejto prílohe sa opisuje používanie výnimiek v kontexte konfliktov medzi berniklou bielolícou (*Branta leucopsis*) a ľudskou činnosťou. Tento druh sa ako veľký a hojne sa vyskytujúci pasúci sa vodný vták, ktorý sa vyskytuje vo vysokých hustotách, dostáva do konfliktu s poľnohospodárskou činnosťou, pretože poškodzuje miestne plodiny a predstavuje konkurenciu v súperení o trávu a tým ju ovplyvňuje. Riešenie takýchto konfliktov má za sebou dlhú históriu, v ktorej sa využívala široká škála rôznych opatrení, ktoré sú zhrnuté ďalej v texte.

Najprv sa rozoberá právny štatút a populácie bernikiel bielolících. Potom sa v tejto prílohe uvádzajú typy opatrení pre bernikly bielolíce, ktoré si vyžadujú uplatnenie výnimiek podľa článku 9 smernice o vtákoch, a sú v nej zhrnuté hlavné konflikty, ku ktorým dochádza. Je v nej pre tieto druhy takisto predstavený prístup výnimiek pre migračné trasy v rámci Medzinárodného plánu riadenia populácií jedného druhu (*International Single Species Management Plan*–ISSMP) ([1])pre tento druh, ktorý prijali zmluvné strany Dohody o ochrane africko-euroázijských druhov vodného sťahovavého vtáctva (AEWA) v roku 2019.

Množstvo relevantných informácií o berniklách bielolících vrátane informácií o ich areáli výskytu, ekológii, stave ochrany, podrobných údajov o počte a trendoch populácie možno nájsť v týchto zdrojoch, ktoré tu nie sú uvedené duplicitne:

— Medzinárodný plán riadenia populácií jedného druhu pod záštitou AEWA (AEWA International Single Species Management Plan,ISSMP) pre berniklu bielolícu a

— webové stránky týkajúce sa týchto druhov prepojené s Európskou platformou pre riadenie populácií húsi (ďalej len „EGMP“) fungujúcou pod záštitou AEWA ([2]), ktoré obsahujú mnoho relevantných údajov a informácií o týchto populáciách. Platforma EGMP má pracovné skupiny pre populáciu bernikly bielolícej v Grónsku aj v Rusku.

Ďalšie zdroje informácií sú uvedené v oddiele 8.

2. **Stav právnej ochrany bernikly bielolícej**

Tak ako na všetky voľne žijúce druhy vtákov prirodzene sa vyskytujúcich na európskom území členských štátov sa aj na berniklu bielolícu vzťahuje všeobecný systém ochrany stanovený v smernici o vtákoch. Jej úmyselný odchyt alebo usmrcovanie, značné rušenie najmä počas obdobia hniezdenia a výchovy mláďat, ničenie jej hniezd alebo zber jej vajec môžu členské štáty povoliť len v súlade so systémom výnimiek stanoveným v smernici (článok 9).

Bernikla bielolíca je uvedená v prílohe I k smernici, ktorá si vyžaduje klasifikáciu osobitne chránených území. Nie je uvedená v prílohe II, čo znamená, že lov v súlade s článkom 7 nie je možný. Regulovaný lov prostredníctvom výnimky udelenej podľa článku 9 smernice však môže slúžiť ako legitímny nástroj riadenia na zabraňovanie závažným škodám na úrode.

Bernikla bielolíca je uvedená v dodatku II k Bernskému dohovoru, v ktorom sa okrem iného požaduje zákaz úmyselného usmrcovania (článok 6) (okrem prípadov, keď sa uplatňuje výnimka podľa článku 9 uvedeného dohovoru).

Každá populácia má v rámci akčného plánu AEWA iný štatút (príloha 3, tabuľka 1) s vymedzenými požiadavkami na ochranu.

([1]) Jensen, G. H., Madsen, J., Nagy, S. a Lewis M. (eds.),*AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose* (Branta leucopsis*) – Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population* [Medzinárodný plán riadenia populácií jedného druhu pod záštitou AEWA pre berniklu bielolícu (*Branta leucopsis*) – populácia v Rusku/Nemecku a Holandsku, populácia vo východnom Grónsku/v Škótsku a Írsku, populácia na Svalbarde/v juhozápadnom Škótsku], AEWA Technical Series, č. 70, Bonn, Nemecko, 2018,https://www.unep-aewa.org/publication/international-single-species-management-plan-barnacle-goose-russiagermany-netherlands.

([2]) https://egmp.aewa.info/.

Tabuľka 1

Právny štatút populácií bernikly bielolícej podľa medzinárodných dohôd a smernice EÚ o vtákoch.

Populácia	Smernica o vtákoch	Bernský dohovor	AEWA ([1])
Východné Grónsko/Škótsko a Írsko	príloha I	dodatok II	B1
Svalbard/juhozápadné Škótsko	príloha I	dodatok II	A3a
Rusko/Nemecko a Holandsko	príloha I	dodatok II	C
Usadené nemigrujúce populácie	príloha I	dodatok II	nezahrnuté

([1]) Štatút podľa AEWA: populácie sú zoradené podľa stupňa ohrozenia: A (vysoké riziko), B (stredné riziko), C (priaznivé riziko), ako je vymedzené v tabuľke 1 akčného plánu AEWA.

3. **Populácie a trendy**

V EÚ sa vyskytujú štyri biogeografické populácie (tabuľka 2), z ktorých tri majú historický základ ([3])a jedna je nemigrujúca. Za posledné dve desaťročia ich počet výrazne vzrástol ([4]). Tri populácie (vo východnom Grónsku/v Škótsku a Írsku; na Svalbarde/v juhozápadnom Škótsku a v Rusku/Nemecku a Holandsku) sú uvedené v zozname AEWA, zatiaľ čo všetky štyri – vrátane nesťahovavých vtákov – majú štatút v súvislosti s prílohou I k smernici o vtákoch, a preto sú predmetom zvláštnych ochranných opatrení týkajúcich sa ich biotopu v každom ročnom období, ako aj všeobecných požiadaviek uvedených v článku 3.

Tabuľka 2

Biogeografické populácie bernikly bielolícej vyskytujúce sa v EÚ

Populácia	Štatút	Štáty výskytu (EÚ tučným písmom)
Východné Grónsko/Škótsko a Írsko	migrujúce	Hn: Grónsko, Island, Spojené kráľovstvo Nehn: Island,**Írsko**, Spojené kráľovstvo
Svalbard/juhozápadné Škótsko	migrujúce	Hn: Nórsko (Svalbard) Nehn: Nórsko (pevnina) a Spojené kráľovstvo
Rusko/Nemecko a Holandsko	migrujúce (JR1 a 2)	Hn: JR1 Rusko, JR2 –**Fínsko, Švédsko, Estónsko, Dánsko,**JR3**, Nemecko, Holandsko**
	nemigrujúce (JR3)	Nehn:**Fínsko, Švédsko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Dánsko, Nemecko, Holandsko, Belgicko**
Usadené nemigrujúce populácie ([1])	nemigrujúce	**Belgicko, Francúzsko, Česko**, Švajčiarsko, Spojené kráľovstvo, Nórsko

([1]) Informácie o rozšírení a početnosti v hniezdnom období sa uvádzajú na stránke*European Breeding Bird Atlas 2*(Európsky atlas hniezdneho rozšírenia vtáctva 2). Nemigrujúce vtáky žijúce v baltskom regióne sú segmentom (jednotka riadenia 2 – ďalej) ruskej populácie na účely modelovania a riadenia (pozriISSMP).

Hn = hniezdiace
Nehn = nehniezdiace

([3]) Scott, D. A. a Rose, D. A.,*Atlas of Anatidae populations in Africa and western Eurasia*(Atlas populácií Anatidae v Afrike a západnej Eurázii), Wetlands International Publication, č. 41, Wageningen, Holandsko, 1996.

([4]) Feige, N., van der Jeugd, H. P., van der Graaf, A. J., Larsson, K., Leito, A. a Stahl, J., Newly established breeding sites of the Barnacle Goose Branta leucopsis in North-western Europe – an overview of breeding habitats and colony development (Novovzniknuté hniezdiská bernikly bielolícej Branta leucopsis v severozápadnej Európe – prehľad hniezdnych biotopov a vývoja kolónie), Vogelwelt, roč. 129, 2008, s. 244 – 252.

Vďaka úspešnému dlhodobému úsiliu o ochranu, ktoré vyplýva najmä zo záväzkov stanovených v smernici o vtákoch a smernici o biotopoch, sa početnosť všetkých štyroch populácií bernikly bielolícej výrazne zvýšila a stav ich populácie v EÚ je bezpečný (priaznivý).

Na účely Európskej platformy pre riadenie populácií husí (EGMP – oddiel 3.1, dodatok 1) fungujúcej pod záštitou AEWA sa v prípade populácie v Rusku/Nemecku a Holandsku rozlišujú tri jednotky riadenia (JR):

JR1 sťahovavé vtáky, ktoré migrujú dlhé vzdialenosti a hniezdia v arktickom Rusku

JR2 vtáky hniezdiace v Pobaltí

JR3 nemigrujúce vtáky hniezdiace v krajinách Severného mora

Veľkosť populácie bernikly bielolícej v Rusku/Nemecku a Holandsku sa zvýšila zo102 000 jedincov v 90. rokoch 20. storočia na približne 1,6 milióna jedincov do januára 2024. Na platforme EGMP sa konštatuje, že„po tom, ako sa počet ustálil na úrovni približne 1,4 milióna jedincov, sa zdá, že veľkosť populácie sťahovavých vtákov sa v posledných dvoch sezónach [2022 a 2023] opäť zvýšila, a to napriek správam o stratách spôsobených výskytom aviárnej influenzy“ ([5]).

Pri takejto veľkosti populácie uvádza Medzinárodná únia na ochranu prírody (IUCN) stav ochrany tohto druhu ako „najmenej ohrozený“. Z troch populácií zaradených do zoznamu AEWA je v súčasnosti najväčšia populácia v Rusku/Nemecku a Holandsku. Najnovšie odhady veľkosti populácie a trendy sú uvedené na platforme EGMP.

Popri historickom náraste početnosti populácie a vzhľadom na to, že sa tento druh vyskytuje vo vysokých hustotách v európskych nehniezdnych oblastiach ([6]), boli v posledných rokoch zaznamenané aj zvýšené škody v poľnohospodárstve (hoci v niektorých oblastiach sa takéto konflikty vyskytovali už dávno pred prijatím smernice o vtákoch).

4. **Povaha konfliktov týkajúcich sa bernikiel bielolících v EÚ**

Nárast počtu a rozšírenia bernikly bielolícej viedol k rastúcim konfliktom v ich medzinárodnom areáli výskytu. Patria medzi ne:

— konflikty s poľnohospodárstvom, škody na úrode a takisto na jar, keď môže dôjsť k ostrému súpereniu o trávu pri pasení sa hospodárskych zvierat na začiatku sezóny ([7])najmä v severných zemepisných šírkach a/alebo v migračných oblastiach a zimoviskách,

— riziká potenciálnych zrážok v situáciách, keď niekedy nad letiskami alebo v ich blízkosti prelietava veľmi veľké množstvo bernikiel ([8]), a

— vplyvy na inú biodiverzitu a/alebo funkcie ekosystému ([9]).

5. **Článok 9 smernice o vtákoch a jeho uplatňovanie na berniklu bielolícu**

Bernikla bielolíca je rovnako ako všetky voľne žijúce vtáky prirodzene sa vyskytujúce na území EÚ chránená na základe smernice o vtákoch. Keďže tento druh nie je lovný (nie je uvedený v prílohe II), výnimka z požiadaviek na ochranu uvedených v článku 5 je možná len vtedy, ak sú splnené požiadavky článku 9:

— neexistuje iné uspokojivé riešenie,

— uplatňuje sa jeden z dôvodov uvedených v článku 9 ods. 1 písm. a), b) alebo c) a

— sú splnené technické požiadavky stanovené v článku 9 ods. 2.

([5]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.

([6]) Podrobnosti sú uvedené v Medzinárodnom pláne riadenia populácií jedného druhu pod záštitou AEWA: Jensen, G. H., Madsen, J., Nagy, S. a Lewis M. (eds.),*AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (*Branta leucopsis) – *Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population*[Medzinárodný plán riadenia populácií jedného druhu pod záštitou AEWA pre berniklu bielolícu (*Branta leucopsis*) – populácia v Rusku/Nemecku a Holandsku, populácia vo východnom Grónsku/v Škótsku a Írsku, populácia na Svalbarde/v juhozápadnom Škótsku], AEWA Technical Series, č. 70, Bonn, Nemecko, 2018.

([7]) Podrobnosti sú uvedené v Medzinárodnom pláne riadenia populácií jedného druhu pod záštitou AEWA.

([8]) Bradbeer, D. R., Rosenquist, C., Christensen, T. K. a Fox, A. D.,*Crowded skies: conflicts between expanding goose populations and aviation safety*(Preplnená obloha: konflikty medzi rozširujúcou sa populáciou husí a bezpečnosťou letectva),*Ambio*, roč. 46 (dodatok 2), 2017, s. 290 – 300.

([9]) Buij, R., Melman, T. C. P., Loonen, M. J. J. E. a Fox, A. D.,*Balancing ecosystem function, services and disservices resulting from expanding goose populations*(Vyváženie funkcií ekosystému, služieb a nevýhod vyplývajúcich z rozširovania populácie husí),*Ambio*, roč. 46 (dodatok 2), 2017, s. 301 – 318.

V tomto oddiele sa vysvetľuje, ako sa uplatňujú tri podmienky pre výnimky v prípade bernikiel bielolících a najčastejšie používané typy výnimiek.

Členské štáty nemusia pred uplatnením výnimiek konzultovať s Komisiou. Ako minimálny nástroj koordinácie a mechanizmus spätnej väzby však zasielajú Európskej komisii výročnú správu o všetkých výnimkách vydaných podľa článku 9. V správach sú výnimky odôvodnené na základe požiadaviek smernice. V praxi to znamená, že používanie výnimiek nesmie viesť k situácii, keď sa populácia a areál výskytu bernikly bielolícej zníži do takej miery, že sa stane neživotaschopnou alebo sa nezachová na uspokojivej úrovni.

Podmienka č. 1: Absencia uspokojivej alternatívy

V článku 9 ods. 1 sa uvádza, že členské štáty môžu udeliť výnimku z požiadaviek stanovených v článkoch 5 až 8, len„ak neexistuje iné uspokojivé riešenie“.

Na zmiernenie škôd spôsobených berniklami bielolícimi je k dispozícii množstvo opatrení alebo nástrojov riadenia, ktoré nezahŕňajú usmrcovanie. Zvyčajne medzi ne patrí plašenie husí z potenciálne citlivých poľnohospodárskych polí pomocou rôznych zvukových a vizuálnych odplašovačov ([10]). Takéto opatrenia sú dobre známe a používajú sa dlhodobo. Medzi ďalšie široko využívané metódy na riešenie konfliktov husí s poľnohospodárstvom patria:

— poskytnutie finančných stimulov alebo kompenzácií na podporu miest na uchýlenie sa bernikiel bielolících a iných husí na poľnohospodárskej pôde a na kompenzáciu ušlého zisku a

— strategické priestorové prístupy k vytváraniu útočísk ([11])[niekedy nazývané„go“a„no go“oblasti (oblasti s povoleným a so zakázaným vstupom)], do ktorých sa husi odplašené z okolitej citlivej poľnohospodárskej pôdy môžu uchýliť.

Úplný prehľad opatrení na riadenie populácií husí, ktoré používajú štáty výskytu v EÚ a mimo EÚ vypracovala platforma EGMP fungujúca pod záštitou AEWA ([12]).

Pokiaľ ide o iné uspokojivé riešenia, treba použiť plašenie a iné prístupy na zníženie konfliktov. Ak sa ukážu ako neúčinné, môžu sa udeliť výnimky na reguláciu usmrcovaním. Primeranosť rôznych alternatív sa môže zohľadniť na základe ich vplyvu na druh a nevyhnutnosti zásahu potrebného na zabránenie škodám. Dôležitým faktorom by bola úroveň populácie druhu a rozsah škôd, ktoré husi spôsobujú, v porovnaní s nákladmi na dostupné možnosti a ich uskutočniteľnosťou.

Podmienka č. 2: Preukázanie jedného zo šiestich dôvodov uvedených v článku 9 ods. 1 písm. a) až c)

Členské štáty ako dôvod na vydanie výnimiek pre bernikly bielolíce najčastejšie uvádzajú„aby sa zabránilo závažným škodám na úrode, hospodárskych zvieratách, lesoch, chove rýb a vodnom hospodárstve“[článok 9 ods. 1 písm. a)].

Všeobecný pojem„závažná škoda“spôsobená berniklami bielolícimi je relatívny a ako taký sa musí posudzovať individuálne, v mieste, kde dôjde ku konfliktu, a v čase, keď k nemu dôjde. Napríklad intenzívne spásanie trávnych porastov nemusí mať poľnohospodársky význam na jeseň, keď je trávy ešte dostatok, alebo v polovici zimy, keď sa hospodárske zvieratá kŕmia v maštaliach. Môže však mať veľký význam na jar, keď je v poľnohospodárstve potrebné využiť prvý nový a výživný porast trávy.

([10]) Napr. Robai, C. I., Nyaga, J. M., Karuri, H., Elmberg, J. a Månsson, J.,*Reducing the number of grazing geese on agricultural fields – effectiveness of different scaring techniques*(Zníženie počtu husí pasúcich sa na poľnohospodárskych poliach – účinnosť rôznych techník plašenia),*Crop Protection*, roč. 177, 2024, s. 106552.

([11]) Vytváranie útočísk pre bernikly bielolíce a iné druhy husí má dlhú históriu [napr. Owen, M., Black, J. M., Agger, M. K. a Campbell, C. R. G.,*The use of the Solway Firth, Britain, by barnacle geese*Branta leucopsis*Bechst. in relation to refuge establishment and increases in numbers*(Využívanie zálivu Solway Firth vo Veľkej Británii berniklami bielolícimi*Branta leucopsis*Bechst. v súvislosti s vytváraním útočísk a so zvyšovaním ich počtu), Biological Conservation, roč. 39, č. 1, 1987, s. 63 – 81]. Ich účinnosť je však v konečnom dôsledku obmedzená v situáciách, keď sa počet husí, ktoré sa niekde musia uchýliť, neustále zvyšuje.

([12]) Tombre I. M., Brunner, A., D'Hondt, B., Düttmann, H., Enzerink, R., Fox, A., Feige, N., Heldbjerg, H., Herraro B., Huysentruyt, F., Kostiushyn, V., Månsson, J., McKenzie, R., Mensink, G. Meyers, E., Midtgaard, L., Nilsson, L., Nolet, B., Petrovych, O., Post, K., Scallan, D., Teräväinen, M., Uldal, C., Westebring, M. a Høj Jensen, G.,*An overview of the management measures for geese in Range States of the European Goose Management Platform*(Prehľad opatrení na riadenie populácií husí v štátoch výskytu v rámci Európskej platformy pre riadenie populácie husí),publikácia AEWA EGMP č. 10, Bonn, Nemecko, 2019, 41 s.

Skúsenosti s riešením konfliktov medzi husami a poľnohospodárstvom sa v Európe získavajú už dlho ([13]). Ukázalo sa, že konflikty s poľnohospodárstvom majú priestorový aj časový prvok, teda je podstatné, kde a kedy k paseniu dochádza. Závažnosť škody by sa preto mala určiť na základe faktorov, ako je počet prítomných jedincov, a riziko pre poľnohospodársku pôdu na základe faktorov, ako je ročné obdobie a lokalita. O presných faktoroch, ktoré sa majú zohľadniť pri určovaní závažnosti škody, rozhodujú členské štáty.

Podmienka č. 3: Technické požiadavky stanovené v článku 9 ods. 2

V súlade s článkom 9 ods. 2 musia byť prostriedky, zariadenia a metódy na odchyt alebo usmrcovanie špecifikované vo výnimke. Príslušný orgán je oprávnený vyhlásiť, že požadované podmienky sú splnené, a rozhodovať, aké prostriedky, zariadenia alebo metódy môžu byť použité, s akými obmedzeniami a kým. V súvislosti s obmedzeniami výnimiek sú možné rôzne osobitné opatrenia a časové a miestne okolnosti. Počet usmrtených alebo odplašených vtákov (čo je dôležité najmä počas obdobia hniezdenia) by sa však mal v čo najväčšej možnej miere uvádzať a monitorovať počas trvania výnimky. Ak nie je možné uviesť presné počty, možno v rámci výnimky uviesť rozsahy usmrtených/odplašených jedincov. V každom prípade musia tieto údaje zostať v súlade s hlavným cieľom smernice o vtákoch, ktorým je ochrana vtáctva.

V prípade výnimiek podľa článku 9 ods. 1 písm. c) je takisto dôležité venovať pozornosť osobitným podmienkam uvedeným v tomto písmene. To si vyžaduje vypracovanie osobitných ochranných opatrení, aby sa zabránilo nepriaznivým účinkom na iné ohrozené druhy, najmä na osobitne chránených územiach. Keďže v článku 9 ods. 2 písm. e) sa vyžaduje opis kontrol, ktoré sa vykonajú, rozsiahle kontroly a miestne kontroly sa pravdepodobne musia posudzovať odlišne. V oboch prípadoch je však potrebné stanoviť konkrétny systém.

6. **Prípadové štúdie**

6.1. *Riadenie zamerané na populáciu a dohoda AEWA*

V roku 2019 prijali zmluvné strany dohody AEWA Medzinárodný plán riadenia populácií jedného druhu (*International Single Species Management Plan*– ISSMP) a následne pokračovali vo vývoji platformy EGMP, ktorá predstavuje štruktúrovaný medzinárodný prostriedok na výmenu najlepších postupov v súvislosti s ochranou tohto druhu a ďalších druhov husí, najmä pokiaľ ide o riešenie konfliktov.

Základom prístupu presadzovaného v rámci platformy EGMP je úzka spolupráca medzi štátmi, v ktorých sa tento druh vyskytuje, pričom sa berie do úvahy migračná povaha mnohých populácií husí a prínos spoločného využívania špecifických aj strategických riešení spoločných problémov. Pre berniklu bielolícu predstavuje medzinárodné fórum na koordináciu opatrení uvedených v prijatom pláne ISSMP vrátane prístupov k výnimkám.

Medzinárodná pracovná skupina pre európske riadenie populácií husí vypracovala odporúčania pre riadenie týkajúce sa výhod koordinácie výnimiek. V rámci tohto procesu sa stanovili priaznivé referenčné hodnoty pre veľkosť populácie, areál výskytu a rozlohu biotopu. V rámci procesu EGMP sa každoročne posudzujú najnovšie medzinárodné údaje o počte, miere prežitia a produktivite každej populácie a podávajú sa o nich správy. Pre každú zo štyroch populácií bola stanovená bezpečnostná prahová hodnota 200 % (t. j. dvojnásobok) priaznivej referenčnej populácie.

V rámci EGMP sa každé tri roky posudzuje, či je veľkosť populácie a jej jednotiek riadenia pod prahovou hodnotou 200 % a či sa približuje k priaznivej referenčnej populácii (100 %).

Najnovšie informácie o stave populácie a odporúčaniach pre riadenie sú uvedené v písomnom brífingu z 10. zasadnutia Medzinárodnej pracovnej skupiny pre riadenie európskych populácií husí, ktoré sa uskutočnilo v roku 2025 ([14]).

Najnovšie trendy populácie v prípade troch jednotiek riadenia (JR) populácie v Rusku/Nemecku a Holandsku sú uvedené na obrázku 2.

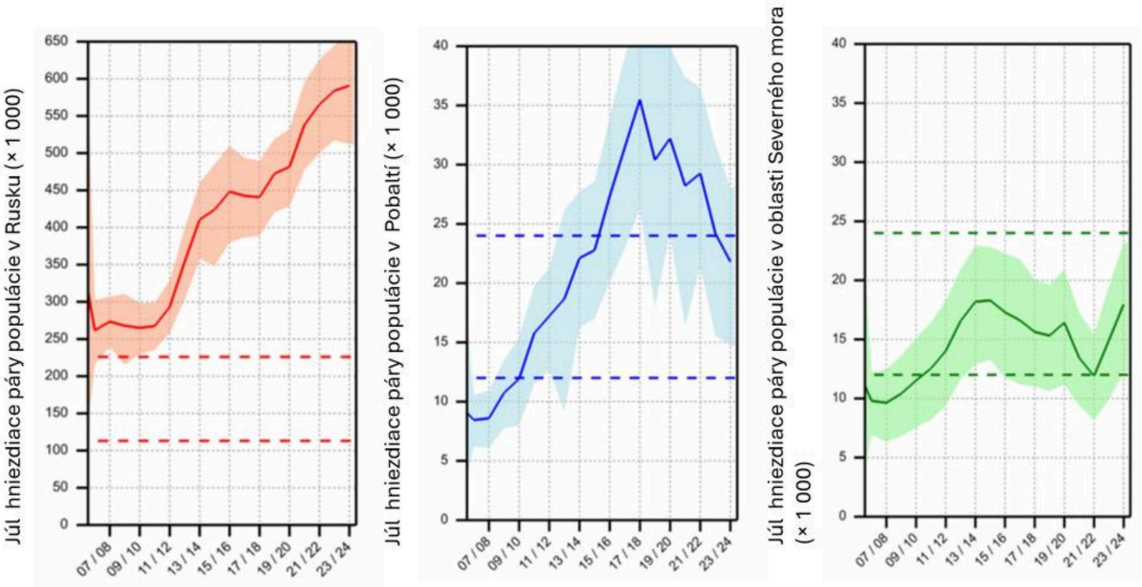
([13]) Roomen, M. van a Madsen, J.,*Waterfowl and agriculture: review and future perspective of crop damage in Europe*(Vodné vtáctvo a poľnohospodárstvo: prehľad a perspektíva škôd na plodinách v Európe), Zborník z medzinárodného seminára zvolaného ministerstvom poľnohospodárstva, ochrany prírody a rybolovu a IWRB, IWRB Special Publication, č. 21, Slimbridge, Spojené kráľovstvo, 1992.

([14]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.

Obrázok 2

Trendy v prípade troch jednotiek riadenia (JR) populácie bernikly bielolícej v Rusku/Nemecku a Holandsku: vľavo (červená) je JR1; uprostred (modrá) je JR2; vpravo (zelená) JR3 ([15])

Spodná bodkovaná čiara v každom grafe je hodnota priaznivej referenčnej populácie, horná bodkovaná čiara je bezpečnostná prahová hodnota 200 % priaznivej referenčnej populácie. Trendy sú priemerné hodnoty založené na integrovanom populačnom modeli (plná farebná čiara) s 95 % intervalmi spoľahlivosti v prípade počtu hniezdiacich párov v júli pre každú JR.

Podľa informácií uvedených v písomnom brífingu„počty v ruskej jednotke riadenia 1 (JR1) sú výrazne nad úrovňou priaznivej referenčnej populácie a úrovňou prahovej hodnoty 200 % priaznivej referenčnej populácie.

Naopak v baltskej jednotke riadenia 2 (JR2) došlo k poklesu, pričom veľkosť populácie klesla v roku 2024 pod prahovú hodnotu 200 % priaznivej referenčnej populácie. Tento vývoj vyvolal potrebu koordinovaného riadenia odlovu, ak sa očakáva, že významné úrovne výnimiek ovplyvnia miestne hniezdiace populácie v Dánsku, vo Fínsku alebo Švédsku.

V JR3 v Severnom mori sa počet hniezdiacich párov v poslednom čase zvýšil a v súčasnosti je vyšší ako priaznivá referenčná populácia. Počty sú však stále pod prahovou hodnotou 200 %, čo si vyžaduje koordinované riadenie výnimky medzi Nemeckom a Holandskom.“

Ak je úroveň populácie oveľa vyššia ako 200 %, ako je to v prípade JR1, koordinácia úrovne odlovu prostredníctvom výnimiek medzi príslušnými členskými štátmi sa nevyžaduje. Koordinácia odlovu sa stáva potrebnou, ak je úroveň populácie pod prahovou hodnotou 200 % a blíži sa k priaznivej referenčnej populácii. To platí pre JR2 a JR3. Úrovne ich populácií vyvolali potrebu koordinovaného riadenia odlovu, ak sa očakáva, že významné uplatňovanie výnimiek bude mať vplyv na miestne hniezdiace populácie.

V JR3 v Severnom mori sa počet hniezdiacich párov v poslednom čase zvýšil a v súčasnosti je vyšší ako priaznivá referenčná populácia. Počty sú však stále pod hranicou 200 %, čo si vyžaduje koordinované riadenie výnimiek medzi Nemeckom a Holandskom. Holandsko a Nemecko sa dohodli, že ak sa budú v Nemecku plánovať významné výnimky, obidve krajiny budú koordinovať svoje kroky ([16]). Inak by sa koordinácia mala uskutočňovať predovšetkým v rámci Holandska, kde sa národná priaznivá referenčná populácia v súčasnosti rozšírila v jednotlivých provinciách a regionálne Rady pre voľne žijúce živočíchy zavádzajú koordinovaný proces. V reakcii na úrovne populácií, ktoré sa blížia k provinčným úrovniam priaznivej referenčnej populácie, sa v niektorých provinciách Holandska už pozastavili alebo výrazne znížili výnimky. Holandsko a Nemecko na základe rozhodnutia Medzinárodnej pracovnej skupiny pre európske riadenie populácií husí 9 predložili správu o koordinácii odlovu v týchto dvoch krajinách.

([15]) Stav populácie a odporúčania Medzinárodnej pracovnej skupiny pre európske riadenie populácií husí 10 –https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.

([16]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/documents/AEWA_EGM_IWG_10_14_Rev.1.pdf.

6.2. *Skúsenosti a riešenia vo Fínsku*

Na jar a na jeseň sa na poliach Severnej Karélie a juhovýchodného Fínska zastavuje a kŕmi približne800 000alebo viac bernikiel bielolících hniezdiacich v Rusku (z jednotky riadenia 1 podľa dohody AEWA). Každý rok môže v týchto oblastiach dôjsť ku škode na viac ako10 000hektárov poľnohospodárskej pôdy.

Hoci Fínsko vynakladá500 000 EUR na zabránenie škodám spôsobeným husami na jar vrátane najímania pastierov husí, škody aj tak dosahujú hodnotu 3 – 4 milióny EUR.

Fínsko testovalo sirény, plynové balóny, šarkany v podobe sokolov, ľudské postavy, vybuchujúce plynové delá, laserové delá, ručné lasery, pastierov husí a drony. Podľa Fínska však žiadny z týchto pokusov nepriniesol trvalé výsledky, vďaka ktorým by sa výrazne znížili škody na úrode. Vo viacerých rozhodnutiach vnútroštátnych súdov sa uviedli právne obmedzenia používania niektorých z týchto metód na jar, najmä pokiaľ ide o ich potenciálny vplyv na iné hniezdiace druhy vtákov. Všeobecné obdobie hniezdenia a výchovy mláďat vo Fínsku trvá od apríla do júla.

Pokiaľ ide o jesenné povolenia na výnimku, Správny súd pre východné Fínsko v roku 2023 uviedol, že používanie slepých nábojov možno považovať za uspokojivú alternatívu k odstrelu, aby sa zabránilo závažným škodám na úrode spôsobeným berniklami bielolícimi. V štúdii sa následne ([17])dospelo k záveru, že slepé náboje a odstrel sú rovnako účinné metódy plašenia, hoci v niektorých prípadoch má odstrel silnejší účinok.

Fínsko nedávno skúmalo kooperatívnejší prístup prostredníctvom„polí určených na uchýlenie sa“, kde sú husi tolerované, v kombinácii s poľami, na ktoré nesmú ísť (tzv. no-go polia) a z ktorých sú aktívne vypudzované. Zistilo sa, že husi na viacerých úrovniach individuálne uprednostňujú polia určené na uchýlenie sa pred bežnými poľami alebo poľami, z ktorých sú vypudzované. Zriadenie funkčného poľa určeného na to, aby sa tam husi uchýlili, si vyžaduje dôkladné plánovanie, znalosti o správaní husí a informácie o histórii poľnohospodárskych škôd a uvedomenie si toho, že samotný stav ochrany oblasti nie ja zárukou úspechu.

Takisto sa zistilo, že funkčné a atraktívne polia určené na to, aby sa tam husi uchýlili, s najväčšou pravdepodobnosťou fungujú lepšie v oblastiach, ktoré husi dlhodobo uprednostňujú a v ktorých dlhodobo spôsobujú poľnohospodárske škody. Tieto prvé výsledky naznačujú, že prostredníctvom tohto systému zónovania vyvinutého v spolupráci s miestnymi poľnohospodármi sa môžu obmedziť konflikty tým, že sa husi sústredia na vybrané oblasti a zároveň sa tým ochráni úroda v iných oblastiach. Tento fínsky prípad poukazuje na potenciál spoločne navrhnutých miestnych prístupov na dosiahnutie lepšej rovnováhy medzi záujmami ochrany prírody a poľnohospodárstva.

Dlhoročné skúsenosti vo Fínsku však ukázali, že zabránenie závažným škodám na úrode si môže vyžadovať aj dodatočné opatrenia zahŕňajúce preventívny lov. Ak neexistujú alternatívne riešenia, preventívny lov by bol odôvodnený na zabránenie vážnym škodám na úrode, ak sú splnené podmienky článku 9.

6.3. *Riadenie populácií bernikiel bielolících žijúcich v Holandsku* ([18])

V Holandsku sa bernikly bielolíce ako hniezdiaci druh usadili v roku 1982. Do roku 2012 sa národná populácia (súčasť jednotky riadenia 3 podľa dohody AEWA – pozri predchádzajúci text) rozrástla na odhadovaných13 800 hniezdiacich párov, čím sa zvýšil konflikt s poľnohospodárstvom. Oblasť severnej delty je tradičnou baštou holandskej populácie, kde žije približne polovica vtákov.

Množstvo škôd spôsobených berniklou bielolícou na úrode a trávnych porastoch sa v oblasti severnej delty zvýšilo. Kompenzácie poľnohospodárom za úrodu, ktorá bola posúdená ako poškodená husami, poskytuje holandský Fond pre faunu (predtým Fond pre zver), ktorý kompenzuje straty na výnosoch plodín na ornej pôde, prvé kosenie trávy na siláž, konkurenciu pri pasení hospodárskych zvierat a účinky kaluží počas daždivého počasia. Kompenzácie sa vyplácajú až po tom, ako sa poľnohospodári pokúsia odplašiť husi zo svojej pôdy.

([17]) Seltmann, M. W., Ylitalo, A. K., Piironen, A., Store, R., Heikkinen, J., Heim, W., Piha, M., Seimola, T., Laaksonen, T. a Forsman, J. T., *Arctic migrating barnacle geese utilize accommodation fields in a new agricultural staging area*(Arktické migrujúce bernikly bielolíce využívajú polia určené na uchýlenie sa v novej poľnohospodárskej oblasti), Journal of Applied Ecology, roč. 62, č. 2, 2025, s. 317 – 328.

([18]) Van der Jeugd, H. P. a Kwak, A.,*Management of a Dutch resident barnacle goose*Branta leucopsis*population: How can results from counts, ringing and hunting bag statistics be reconciled?*(Riadenie populácií bernikiel bielolícich*Branta leucopsis*žijúcich v Holandsku: ako možno zosúladiť výsledky sčítania, krúžkovania a štatistiky úlovkov?),*Ambio*, roč. 46 (dodatok 2), 2017, s. 251 – 261.

Od roku 2005 sa na základe licencie povoľuje v rámci výnimky odstrel bernikiel bielolících v oblasti delty ako krajné opatrenie na odplašenie husí od citlivých plodín a na zníženie veľkosti miestnej populácie. Počet vtákov zastrelených v oblasti severnej delty na základe výnimky sa zvýšil z hodnoty 377 v roku 2005 na5 324v roku 2014.

Vplyv odstrelu na základe výnimky sa monitoroval sčítaním vtákov a hniezd v lete a posúdením miery prežitia meranej krúžkovaním a opakovaným pozorovaním. Veľkosť populácie sa v období od roku 2007 do roku 2014 takmer zdvojnásobila na počet približne28 000jedincov, a to aj napriek každoročnému odstraňovaniu 15 – 25 % husí a miere prežitia dospelých a mladých jedincov 79 % a 67 % (porov. prirodzenú mieru prežitia 96 % pre obidve vekové kategórie).

Odstrel môže byť menej účinný z dôvodu neúmerne vysokého počtu nedospelých jedincov po hniezdení a jedincov z iných populácií v zime. Nedospelé husi majú vyšší prirodzený úhyn, najmä počas prvej zimy, takže mnohé zastrelené husi by pravdepodobne aj tak prirodzene uhynuli. Okrem toho je usmrcovanie husí z iných populácií neúčinné, ak je cieľom kontrola miestnych vtákov spôsobujúcich škody.

Na dosiahnutie optimálneho adaptívneho riadenia je rozhodujúce zapojenie zainteresovaných strán.

7. **Podávanie správ o výnimkách**

Transparentné podávanie správ o výnimkách a koordinovanom odstrele je nevyhnutné na vybudovanie dôvery medzi zainteresovanými stranami a na zabezpečenie dodržiavania medzinárodných dohôd. Komisia preto vytvorila online prehliadače údajov o výnimkách ([19]). Obsahujú podrobné informácie o ročných výnimkách predložených členskými štátmi, ako aj štatistické údaje o úplnosti uvedených správ:

— prehľad odchýlok a výnimiek z ochrany druhov v EÚ,

— jednotlivé výnimky a podrobné informácie o nicha

— úplnosť údajov v národných správach o výnimkách a odchýlkach.

8. **Ďalšie informácie**

Mnohé informácie o ochranných opatreniach stanovených v smernici o vtákoch sú k dispozícii na webovom sídle Komisie: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive_sk.

Medzi ďalšie zdroje užitočných informácií patria:

— *International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (Russia/Germany & Netherlands Population East Greenland/Scotland & Ireland Population Svalbard/South-west Scotland Population)*[Medzinárodný plán riadenia populácií jedného druhu pre berniklu bielolícu (populácia v Rusku/Nemecku a Holandsku, populácia vo východnom Grónsku/v Škótsku a Írsku, populácia na Svalbarde/v juhozápadnom Škótsku)], prijaté na 7. zasadnutí zmluvných strán dohody AEWA,

— Európska platforma pre riadenie populácie husí– obsahuje úplný archív dokumentov súvisiacich s medzinárodnými diskusiami a rozhodnutiami o programoch adaptívneho riadenia migračných trás (AFMP) pre tri populácie bernikly bielolícej (pozri dodatok 1 uvedený ďalej). Obsahuje aj dlhý zoznam relevantných recenzovaných publikáciína tomto odkazea

— *Goose management: from local to flyway scale*(Riadenie populácií husí: z miestnej úrovne na úroveň migračných trás)– špeciálne vydanie časopisu*Ambio*, ktoré obsahuje veľké množstvo príspevkov o konfliktoch a riešeniach v oblasti riadenia populácií husí.

([19]) Tabuľka výnimiek a odchýlok | Európska environmentálna agentúra.

PRÍLOHA II

Uplatňovanie výnimiek podľa článku 9 smernice o vtákoch v súvislosti s kormoránom veľkým

1. **Kontext**

V EÚ sa vyskytujú tri druhy kormoránov čeľade*Phalacrocoracidae*: kormorán chochlatý (*Gulosus aristotelis*, predtým*Phalacrocorax aristotelis*), kormorán malý (*Microcarbo pygmaeus*, predtým*Phalacrocorax pygmaeus*) a kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo*). Prvé dva druhy sú vzhľadom na svoj nepriaznivý stav ochrany uvedené v prílohe I k smernici o vtákoch. Kormorán veľký – často nazývaný jednoducho kormorán – je rozšírenejší a od roku 1997 už nie je zaradený do prílohy I k smernici o vtákoch ([1]), čo znamená, že pre tento druh neexistuje povinnosť klasifikovať osobitne chránené územia.

Tak ako na všetky voľne žijúce druhy vtákov prirodzene sa vyskytujúcich na európskom území členských štátov sa aj na kormorána veľkého (*Phalacrocorax carbo*) vzťahuje všeobecný režim ochrany stanovený v článkoch 5, 6 a 8 smernice o vtákoch. V posledných desaťročiach sa početnosť kormorána veľkého v Európe v dôsledku kombinovaného účinku ochranných opatrení stanovených v smernici o vtákoch, rozšírenia akvakultúry a ďalších faktorov zvýšila ([2]). Kormorán veľký ako spoločenský druh, ktorý hniezdi v kolóniách v blízkosti svojich hlavných zdrojov potravy, začal spôsobovať konflikty s komerčným a rekreačným rybolovom, ako aj s akvakultúrou, a to v dôsledku vplyvov na ryby a konkurencie v boji o ne, ale môže takisto negatívne ovplyvňovať druhy rýb, ktoré sú predmetom osobitného záujmu ochrany, a spôsobovať konflikty s iným komerčným alebo rekreačným využívaním vodných útvarov.

Komisia s cieľom podporiť členské štáty pri riešení konfliktov medzi kormoránom veľkým a rybárstvom prijala množstvo iniciatív:

— V roku 2011 spustila Komisia na žiadosť Európskeho parlamentu Platformu EÚ pre kormorána vychádzajúcu najmä z predchádzajúceho projektu INTERCAFE financovaného z prostriedkov EÚ (2004 – 2008), v rámci ktorého sa v úzkej spolupráci s kľúčovými zainteresovanými stranami podrobne skúmali rôzne konflikty spôsobené kormoránom veľkým. V rámci výskumnej siete projektu INTERCAFE bola vypracovaná séria správ o konfliktoch medzi kormoránom a rybárstvom, ktoré boli podložené rozsiahlymi prípadovými štúdiami zameranými na biotopy/rybárstvo. Súčasťou prípadových štúdií bol„súbor nástrojov“na riadenie populácií kormoránov, ktorý má pomôcť predchádzať problémom s kormoránmi v európskom rybnom hospodárstve a obmedzovať ich a ktorý môžu využívať orgány a zainteresované strany. Všetky dokumenty sú k dispozícii na adrese:https://www.ceh.ac.uk/our-science/projects/intercafe-information.

— Platforma EÚ pre kormorána vypracovala sériu súhrnných dokumentov o rozšírení, areáli výskytu, ekológii, stave a trendoch populácie kormorána veľkého, jeho interakciách s rybami, rybárstvom a akvakultúrou a o riešení konfliktov medzi kormoránom a rybárstvom. Dokumenty boli aktualizované v roku 2024 a sú k dispozícii nawebovom sídle Komisie venovanom smernici o vtákoch ([3]). Zatiaľ čo niektoré prvky sú stručne zhrnuté ďalej v texte, dokumenty na webovom sídle predstavujú vyčerpávajúce zdroje, ktoré možno použiť pri riešení konfliktov.

— Komisia v roku 2013 uverejnila usmerňovací dokument s názvom*Great cormorant – Applying derogations under Article 9 of the Birds Directive*(Kormorán veľký – Uplatňovanie výnimiek podľa článku 9 smernice o vtákoch) ([4]), ktorý vychádza zo všetkých zhromaždených informácií a získaných skúseností a z rozsudkov Súdneho dvora Európskej únie o uplatňovaní článku 9 smernice o vtákoch.

Touto prílohou sa nahrádza a aktualizuje predchádzajúce usmernenie uverejnené v roku 2013 a táto príloha tvorí súčasť usmernenia k všeobecnému systému ochrany druhov vtákov podľa smernice o vtákoch. Konkrétne sa zaoberá používaním výnimiek na riešenie konfliktov medzi kormoránom veľkým a ľudskými činnosťami. Poskytuje stručný prehľad o početnosti a trendoch populácie tohto druhu, o jeho právnom štatúte a povahe dotknutých konfliktov, ako aj o možných riešeniach. Ďalej sa v ňom uvádzajú kroky na uplatňovanie ustanovení o výnimkách podľa článku 9 smernice o vtákoch.

([1]) Smernica Komisie 97/49/ESz 29. júla 1997, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 79/409/EHS o ochrane voľne žijúceho vtáctva (Ú.v. ES L 223, 13.8.1997, s. 9, ELI:http://data.europa.eu/eli/dir/1997/49/oj).

([2]) https://circabc.europa.eu/ui/group/e21159fc-a026-4045-a47f-9ff1a319e1c5/library/b32b1896-aa4b-492b-af20-28f43cfe5bd4/details.

([3]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive_sk.

([4]) Európska komisia: Generálne riaditeľstvo pre životné prostredie a skupina N2K EZHZ,*Great cormorant – Applying derogations under article 9 of the birds directive 2009/147/EC*(Kormorán veľký – Uplatňovanie výnimiek podľa článku 9 smernice 2009/147/ES o vtákoch), Úrad pre publikácie, 2013,https://data.europa.eu/doi/10.2779/56719.

2. **Kormorán veľký v EÚ**

V Európe boli opísané dva poddruhy kormorána veľkého.*Phalacrocorax carbo carbo*(atlantický poddruh) žije pozdĺž pobrežia Atlantického oceánu a hniezdi takmer výlučne na skalnatých pobrežiach Islandu, Nórska, Spojeného kráľovstva, Írska a západného Francúzska. V posledných rokoch sa čoraz väčšie počty vtákov presúvajú do vnútrozemia, kde zimujú a hľadajú potravu v sladkovodných biotopoch a trávia tam dlhší čas a potom sa vracajú hniezdiť na pobrežie.

Phalacrocorax carbo sinensis(kontinentálny poddruh) sa vyskytuje od západnej Európy cez celú Áziu až po Čínu a Indiu. Na hniezdenie a hľadanie potravy vždy využíval vnútrozemské aj pobrežné lokality. Vyskytuje sa v širokej škále rôznych mokraďových biotopov od pobrežných mokradí, vnútrozemských jazier a veľkých nížinných riečnych systémov až po rybníky a farmy, umelé štrkoviská a otvorené nádrže.

V posledných desaťročiach došlo k výraznému nárastu počtu poddruhu*P. carbo sinensis*, zatiaľ čo populácia*P. carbo carbo*rástla pomalším tempom (a na niektorých miestach dokonca klesla).

Skutočnosť, že niektoré atlantické poddruhy trávia čoraz viac času vo vnútrozemí a že počty kontinentálnych poddruhov stúpajú, znamená, že sa vo vnútrozemí v súčasnosti vyskytuje viac vtákov oboch poddruhov. Na týchto miestach sa obidva druhy často dostávali do vzájomného kontaktu, čo niekedy viedlo k ich kríženiu.

Kormorány majú zložité migračné modely. Na rozdiel od mnohých iných sťahovavých vtákov neletia všetky v rovnakom čase alebo do rovnakých oblastí. Ich migračné zvyky do určitej miery závisia od zemepisnej polohy hniezdnej kolónie. Mnohé vtáky zo severných krajín a strednej Európy sa v zime sťahujú na juh. Vzdialenosti sa však medzi jedincami z tej istej kolónie veľmi líšia a závisia aj od náročnosti zimy. Zatiaľ čo niektoré vtáky migrujú len 100 kilometrov na juh, iné letia cez Stredozemné more až na pobrežie severnej Afriky.

Podľa posledného celoeurópskeho sčítania hniezdnych kolónií v Európe v roku 2012, ktoré koordinovala výskumná skupina pre kormorány IUCN/Wetlands International Cormorant Research Group a ktoré bolo financované v rámci projektu EÚ CorMan ([5]), hniezdna populácia kontinentálneho poddruhu*P. carbo sinensis*v západnej časti Palearktídy (zahŕňajúcej Európu západne od Uralu, časti Blízkeho východu a severnej Afriky) sa odhaduje na370 000hniezdiacich párov. Z nich sa však len214 800hniezdiacich párov vyskytlo v EÚ28 ([6])(väčšina hniezdila v krajinách pri Baltskom mori), pričom väčšina ostatných hniezdila v Rusku a na Ukrajine. Vyskytlo sa aj16 000hniezdiacich párov atlantického poddruhu*P. carbo carbo*(len v troch členských štátoch EÚ28: vo Francúzsku, v Írsku a v Spojenom kráľovstve).

Podľa správ špecifikovaných v článku 12 smernice o vtákoch (za obdobie 2013 – 2018) ([7])sa hniezdna populácia poddruhu*P. carbo sinensis*v EÚ28 odhaduje na220 000až272 000hniezdnych párov. Trend tohto poddruhu sa vo väčšine členských štátov, v ktorých hniezdi, považuje za stabilný alebo za pozitívny z krátkodobého a dlhodobého hľadiska.

Nárast počtu jedincov poddruhu*P. carbo sinensis*je pravdepodobne spôsobený kombináciou viacerých faktorov vrátane ich právnej ochrany pred prenasledovaním v minulosti, ochrany ich kľúčových hniezdisk, zníženia používania 1,1,1-trichlór-2,2-bis(4-chlórfenyl)etánu (DDT) a iných bioakumulatívnych pesticídov, miernejších zím a ľahšieho prístupu k potravným biotopom ([8]).

Hniezdna populácia poddruhu*P. carbo carbo*v EÚ28 sa odhaduje na13 910hniezdnych párov, pričom vo Francúzsku a v Spojenom kráľovstve je ich krátkodobý trend negatívny a v Írsku pozitívny. Pri najnovšom (2015 – 2021) veľkom medzinárodnom sčítaní morských vtákov v Spojenom kráľovstve a Írsku bol zaznamenaný maximálny celkový počet13 330hniezdiacich párov, čo naznačuje malý nárast v oboch krajinách.

Členské štáty v súčasnosti predkladajú svoje nové správy podľa článku 12 na obdobie 2019 – 2024. Podľa predbežného posúdenia predložených údajov sa hniezdna populácia poddruhu*P. carbo sinensis*odhaduje na287 000až323 000párov.

([5]) http://cormorants.freehostia.com.
([6]) Pred vystúpením Spojeného kráľovstva z Európskej únie.
([7]) Európska komisia (2020), Webový nástroj podľa článku 12 (2013 – 2018): Stav a trendy populácie na úrovni EÚ a členských štátov [online],https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/.
([8]) Christof Herrmann, Thomas Bregnballe, Kjell Larsson, Meelis Leivits, Pekka Rusanen,*Population development of Baltic Bird Species: Great Cormorant (*Phalacrocorax carbo sinensis) [Vývoj populácie baltských druhov vtákov: kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo sinensis*)] (2018).

3. **Stav právnej ochrany kormorána veľkého**

Na kormorána veľkého sa vzťahuje všeobecný systém ochrany podľa smernice o vtákoch (článok 5). Úmyselný odchyt a usmrcovanie kormoránov veľkých, značné rušenie najmä počas obdobia reprodukcie, ničenie ich hniezd alebo zber ich vajec sú zakázané a členské štáty ich môžu povoliť len v súlade so systémom výnimiek stanoveným v článku 9 smernice. Kormorán veľký nie je uvedený v prílohe I (druhy, ktoré sú predmetom osobitných ochranných opatrení) ani v prílohe II (druhy, ktoré sa môžu loviť) k smernici.

Pokiaľ ide o medzinárodné dohody, kormorán veľký je uvedený v dodatku III k Bernskému dohovoru – Chránené druhy živočíchov. Ako taký nie je prísne chráneným druhom, čo umožňuje regulovať jeho využívanie. Na tento druh sa vzťahuje aj Dohoda o ochrane africko-euroázijských druhov vodného sťahovavého vtáctva (AEWA). Je zaradený do stĺpca C kategórie 1 tabuľky 1 prílohy 3 k dohode, čo znamená, že jeho populácia dosahuje počet viac než približne100 000jedincov, a preto by preňho mohla mať medzinárodná spolupráca významný prínos.

4. **Článok 9 smernice o vtákoch a jeho uplatňovanie na kormorána veľkého**

Kormorán veľký je rovnako ako všetky voľne žijúce vtáky prirodzene sa vyskytujúce na území EÚ chránený podľa smernice o vtákoch a jeho ochrana sa riadi článkami 5, 6 a 8. Článok 9 umožňuje členským štátom udeliť výnimku (t. j. odchýliť sa) zo zákazov uvedených v článku 5, ak sú splnené tri podmienky:

— neexistuje iné uspokojivé riešenie,

— uplatňuje sa jeden z dôvodov uvedených v článku 9 ods. 1 písm. a), b) alebo c) a

— sú splnené technické požiadavky stanovené v článku 9 ods. 2.

Členské štáty nemusia pred uplatnením výnimiek konzultovať s Komisiou. Ako minimálny nástroj koordinácie a mechanizmus spätnej väzby však zasielajú Európskej komisii výročnú správu o všetkých výnimkách vydaných podľa článku 9. V správach sú výnimky odôvodnené na základe požiadaviek smernice. V praxi to znamená, že používanie výnimiek nesmie viesť k situácii, keď sa populácia a areál výskytu kormorána veľkého zníži do takej miery, že sa tento druh stane neživotaschopným alebo sa nezachová na uspokojivej úrovni.

Členské štáty v plnej miere využívajú ustanovenia o výnimkách na riešenie konfliktov medzi kormoránmi a rybárstvom. Spôsoby, akým sa to uskutočňuje, sa veľmi líšia, a to tak z hľadiska metód, ako aj miest, kde sa uplatňujú výnimky ako spôsob riešenia konfliktov. Niektoré členské štáty využívajú výnimky vo veľkej miere vrátane opatrení uplatňovaných v hniezdnych kolóniách, zatiaľ čo iné členské štáty výnimky nevyužívajú ([9]).

Väčšina výnimiek je schválená tak, aby umožňovala úmyselné usmrcovanie alebo odchyt akýmkoľvek spôsobom [zakázaným podľa článku 5 písm. a)]. Strieľanie kormoránov zvyčajne predstavuje pomocný prostriedok na odplašenie s cieľom posilniť iné plašiace prostriedky, dočasne znížiť počet jednotlivých vtákov, ktoré hľadajú potravu na konkrétnom mieste, a upraviť úrovne ich populácie v súlade s požiadavkami článku 9. V praxi je však usmrcovanie vtákov problematické, pretože uhynuté vtáky veľmi často nahradia iné. To platí najmä pre lokality na migračných trasách kormoránov, najmä na jeseň a v zime. Môže to tak byť aj v iných obdobiach roka, ak sa kormorány voľne pohybujú medzi lokalitami.

Výnimky sa vo veľkej miere využívajú aj na povolenie úmyselného ničenia alebo poškodzovania ich hniezd a vajec alebo odstraňovania ich hniezd [čo je zakázané podľa článku 5 písm. b)]. Ničením hniezd alebo vajec sa môže podariť znížiť produkciu vtáctva, takže na konci hniezdnej sezóny by malo byť menej vtákov, ktoré vyleteli z hniezda, menej starších vtákov, ktoré v zime navštevujú rybolovné oblasti, a následne menej dospelých vtákov, ktoré budú hniezdiť. Kormorány sú však vo svojom hniezdnom správaní flexibilné a ich populácie sú pomerne odolné voči úhynu. Napríklad kormorány môžu obnovovať svoje hniezda a klásť vajíčka znova.

V tomto oddiele sa vysvetľuje, ako možno uplatniť tri podmienky pre výnimky v prípade kormorána veľkého. Uvádza sa tu rozsah a typy výnimiek, ktoré členské štáty využívajú najčastejšie.

([9]) https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/overview-of-derogations-and-exceptions-dashboards.

Podmienka č. 1: Absencia uspokojivej alternatívy

V článku 9 ods. 1 sa uvádza, že členské štáty môžu udeliť výnimku z požiadaviek stanovených v článkoch 5 až 8, len„ak neexistuje iné uspokojivé riešenie“. To znamená, že posudzované opatrenie sa nemôže odvolávať na dôvody výnimky podľa článku 9, ak by sa jeho deklarovaný cieľ mohol dosiahnuť iným„uspokojivým“spôsobom, ktorý je buď a) zákonný podľa smernice o vtákoch (aj keď si môže vyžadovať vlastnú výnimku), alebo b) menej škodlivý vzhľadom na zákazy uvedené v článku 5 a ciele smernice.

Existuje množstvo alternatívnych riešení alebo nástrojov, ktorými sa dá zabrániť konfliktom medzi kormoránom veľkým a rybárstvom a druhmi rýb na miestnej úrovni alebo ich obmedziť. Tieto metódy, ktorými sa predchádza potrebe výnimiek, by sa mali uprednostňovať, pokiaľ nie je možné toto riešenie vylúčiť na základe predchádzajúcich skúseností alebo pokiaľ by jeho realizácia nebola neprimeraná prínosom z hľadiska ochrany prírody, ktoré by priniesla. Hľadanie alternatív by sa preto malo obmedziť na tie, pri ktorých sa na základe najlepších dostupných vedeckých poznatkov odôvodnene očakáva, že budú v danej situácii účinné.

Niektoré príklady preventívnych opatrení:

— **Odplašenie kormoránov**z rybolovných oblastí. Tento prístup spočíva v dostatočnom odplašení kormoránov pomocou zvukových alebo vizuálnych plašiacich prostriedkov, aby sa na hľadanie potravy presunuli na iné miesto. Účinnosť techník plašenia závisí od toho, či sú plašiace prostriedky dostatočne desivé na to, aby kormorány prinútili presunúť sa na iné miesto, a od toho, či je k dispozícii„lepšie“alternatívne miesto, na ktoré sa môžu presunúť. Hlavnou nevýhodou je, že kormorány si nakoniec (a často pomerne rýchlo) uvedomia, že im v skutočnosti nič nehrozí, zvyknú si na zvuky, pohľady alebo pachy a začnú ich ignorovať. Existujú však dobré dôkazy o tom, že vtáky neustále plaší prítomnosť človeka, ak vnímajú, že človek sa spája s nebezpečenstvom. Metódy plašenia sú najúčinnejšie na malých vodných útvaroch, čo znamená, že ako preventívne opatrenie nemusia byť dostatočne účinné alebo primerané v prípade tých väčších. Rovnako sa môže posilniť plašiaci účinok opatrení, ktoré nezahŕňajú usmrcovanie, ich kombináciou s obmedzenou reguláciou usmrcovaním, pre ktorú je potrebné získať výnimky.

— **Ochrana rýb pomocou zariadení na zabránenie prístupu,**aby sa k nim kormorány nedostali. Tieto techniky sa spoliehajú na siete a nadúrovňové drôty, aby sa kormorány nedostali k rybám. Najlepšie fungujú, keď sú ryby sústredené v relatívne malých oblastiach. Tieto techniky sú ideálne pre rybníky na pevnine alebo chovy rýb v prietokových kanáloch, kde je možné ohrady so sieťami upevniť natrvalo. Na iných miestach, ako sú klietky na chov rýb v otvorených vodných útvaroch, sa môžu siete proti predátorom zavesiť v závesoch alebo ako kompletné ohrady pod vodou, aby sa vtáky, ktoré sa potápajú, nedostali k zásobám rýb v sieťovom vaku klietky. Na takýchto miestach je možné využiť skutočnosť, že kormorány potrebujú na vzlet a pristátie zvyčajne pomerne veľké vzdialenosti. Umiestnením drôtov, lán alebo sieťových zábran na vodnej hladine možno kormoránom sťažiť, alebo dokonca znemožniť pristávanie na vodnej hladine alebo vzlietanie z nej. Vo väčších vodných útvaroch je úplné zabránenie prístupu ťažšie a môže byť aj nepraktické.

— **Techniky riadenia populácií rýb**na zníženie dostupnosti rýb pre kormorány. Tieto nástroje sa opierajú o skutočnosť, že kormorány sa pri výbere miesta na hľadanie potravy musia rozhodovať. Ak chcú splniť svoje denné potreby týkajúce sa potravy, musia zvážiť viacero otázok. Patrí medzi ne napríklad to, či vták chudne, alebo priberá (telesný stav vtáka); environmentálne podmienky (v chladnejších/vlhkejších obdobiach potrebujú viac potravy/energie); fáza ročného cyklu (obdobie migrácie, obdobie hniezdenia, zimovanie); veľkosť kŕdľa a jeho vek a vzdialenosti medzi miestami na nocovanie alebo kolóniami a miestami na hľadanie potravy. Výber miesta na hľadanie potravy závisí aj od dostupnosti, počtu a kvality vhodných potenciálnych miest na získavanie potravy. Kvalitné miesto na hľadanie potravy je miesto, ktoré ponúka bezrizikový, nerušený prístup a potravu s dobrými zásobami relatívne ľahko uloviteľných rýb. Cieľom techník riadenia populácií rýb je zmeniť kvalitu možností hľadania potravy, ktoré majú kormorány k dispozícii, tak, aby sa vtákom chytali ryby ťažšie. Základný princíp spočíva v tom, že ak je uloviť ryby ťažké, vtáky sa môžu rozhodnúť hľadať si potravu v iných vodách, kde je loviť ľahšie. Napríklad tam, kde majú správcovia rybárstva kontrolu nad režimami riadenia populácií rýb, existuje viacero možností, prostredníctvom ktorých by sa mohli znížiť straty rýb a klesla by atraktivita lokalít pre kormorány hľadajúce potravu. Niektoré príklady opatrení sú:

  — *Odloženie zarybňovania počas najväčšieho výskytu kormoránov*

    Toto opatrenie môže byť účinné tam, kde početnosť kormoránov vykazuje jasné sezónne maximá (napr. v období zimovania alebo migrácie). Znížením dostupnosti rýb v čase najväčšieho tlaku kormoránov sa rybie farmy a miesta zarybňovania stávajú menej atraktívnymi oblasťami na hľadanie potravy. Dôkazy z viacerých členských štátov ukazujú, že keď sa zníži účinnosť hľadania potravy, kormorány sa môžu presunúť na alternatívne miesta. Tento prístup si však vyžaduje flexibilitu v harmonogramoch zarybňovania a nemusí byť uskutočniteľný pre všetky druhy rybárstva.

— *Zarybňovanie v častých intervaloch a na viacerých miestach*

Ak sa zarybňovanie vykonáva rozptýlene a v rôznych časových odstupoch, príležitosti získavania potravy sú pre kormorány menej predvídateľné a menej výhodné. Vypúšťaním menších množstiev rýb na viacerých miestach sa znižuje miestna hustota koristi, v dôsledku čoho sa zase znižuje motivácia kormoránov zhromažďovať sa. Toto opatrenie sa všeobecne považuje za osvedčený postup v rozsiahlych rybolovných oblastiach a riekach, najmä v kombinácii so zložitosťou biotopu, ktorá obmedzuje viditeľnosť rýb.

— *Zarybňovanie väčšími rybami, ktoré sú menej náchylné na predáciu*

Kormorány uprednostňujú menšie, ľahšie uloviteľné ryby. Zarybnením väčšími veľkostnými triedami sa môžu výrazne znížiť okamžité straty spôsobené predáciou, najmä v stojatých vodách a rybníkoch. Hoci sa v dôsledku toho môžu zvýšiť náklady na zarybnenie, často sa to považuje za nákladovo efektívne z dlhodobého hľadiska, ak je tlak predátorov vysoký.

— **Techniky zmeny biotopov**na zníženie dostupnosti rýb pre kormorány, ako napríklad odstránenie potenciálnych hrád/bidiel/konárov a štruktúr na nocovanie v blízkosti citlivých vôd (napr. odumretých stromov alebo umelých štruktúr) s cieľom odradiť kormorány od toho, aby sa zdržiavali v blízkosti populácií rýb, alebo vytvorenie úkrytov pre ryby inštaláciou ponorených štruktúr, vegetácie alebo umelých úkrytov, kde sa ryby môžu ukryť, znižujú úspešnosť kormoránov pri hľadaní potravy a pomáhajú rybám vyhnúť sa predácii. Aj zvýšenie zložitosti biotopov (napr. rozšírené neresiská, hlbšie okraje) poskytuje rybám viac miest na únik pred kormoránmi. Tieto nástroje sú rozšírením už opísaných techník riadenia populácií rýb. Ich cieľom je znížiť atraktívnosť lokalít pre kormorány na nocovanie, hniezdenie alebo hľadanie potravy. Hoci sa prostredníctvom nich nikdy nepodarí úplne zabrániť kormoránom v nocovaní, hniezdení alebo hľadaní potravy, na úrovni konkrétnej lokality sa vďaka nim môže znížiť alebo eliminovať výskyt kormoránov a zabrániť, aby danú oblasť osídlili. Ak sa kormoránom zabráni vytvoriť si miesto na nocovanie, môže sa zabrániť tomu, aby ich do oblasti prilákala prítomnosť iných vtákov, alebo sa môže zabrániť následným pokusom o hniezdenie.

— **Finančné stimuly na**podporu miest na uchýlenie sa kormoránov na vodných útvaroch alebo kompenzácie na vyrovnanie hospodárskych strát (pozri prípadovú štúdiu 1).

Ak by sa však aj po zavedení preventívnych opatrení stále nedosiahol súlad s ustanoveniami článku 5 smernice o vtákoch, ako napríklad v prípade kombinácie metód, ktoré nezahŕňajú a ktoré zahŕňajú usmrcovanie, bolo by potrebné uplatniť výnimku.

Podmienka č. 2: Dôvod udelenia výnimky

Zo správy o výnimkách, ktorú členské štáty každoročne predkladajú Európskej komisii, vyplýva, že najčastejšími dôvodmi, ktoré členské štáty uvádzajú na udelenie výnimiek v prípade kormorána veľkého, je zabrániť závažným škodám na chove rýb (vrátane akvakultúry), lesoch a vodnom hospodárstve a chrániť rastlinstvo a živočíšstvo [článok 9 ods. 1 písm. a)].

a) Výnimky na zabránenie závažným škodám na chove rýb

Nárast počtu kormoránov veľkých viedol k zvýšeniu počtu hlásených konfliktov s rybolovom a akvakultúrou, najmä preto, že mnohé vodné útvary, na ktorých kormorány zvyknú hľadať potravu, sú zároveň miestami priameho záujmu ľudí – napríklad ako miesta komerčného rybolovu, (extenzívneho či intenzívneho) chovu rýb, ako aj rekreačného rybolovu (v prirodzených, poloprirodzených alebo umelých vodných biotopoch). Rybolov sa vykonáva v sladkých vodách (vrátane rybničných sústav a prírodných jazier), v brakických vodách (pobrežných mokradiach) a morských oblastiach (pobrežných oblastiach). Predácia kormoránov je však často len jedným z mnohých stresových faktorov, ktoré v súčasnosti ovplyvňujú populácie rýb v uvedených oblastiach.

V smernici o vtákoch sa nerozlišujú rôzne kategórie rybárstva, napr. komerčný alebo rekreačný rybolov. V tomto kontexte však pojem„rybárstvo“zahŕňa:

— odvetvie lovu, spracovania a predaja rýb alebo miesto, kde sa to vykonáva,

— miesto, kde sa chovajú ryby na účel predaja (akvakultúra),

— rekreačný rybolov.

Pojem rekreačný rybolov sa vzťahuje nielen na rekreačné rybolovné oblasti, ale aj na kluby rybárov a komerčný spôsob športového rybolovu.

Konflikty medzi kormoránmi a komerčným rybolovom sú takisto veľmi zložité a dynamické. Načasovanie a rozsah takýchto konfliktov sa nesmierne líšia, pretože počty a rozšírenie kormoránov sú v Európe veľmi rozdielne a tieto vtáky sa sezónne presúvajú na veľké vzdialenosti medzi oblasťami hniezdenia a zimovania. Konflikty sa teda vyskytujú v rôznych obdobiach roka, na rôznych miestach a v rôznom geografickom rozsahu a môžu sa týkať hniezdiacich, zimujúcich alebo migrujúcich vtákov.

Okrem zložitých modelov pohybu kormorána budú konflikty ovplyvnené aj rovnako zložitou dynamikou populácie rýb (napr. úhyn závislý od hustoty) a sezónnymi a ročnými výkyvmi vonkajších faktorov, ako sú poveternostné podmienky (najmä tuhosť zimy) a účinky znečistenia vody, ale aj dostupnosť kompenzačných mechanizmov.

Táto prirodzená zložitosť znamená, že každá situácia je iná a posudzovanie konfliktov si vyžaduje individuálny prístup zohľadňujúci celú škálu faktorov a že riešenie konfliktov by malo byť adaptívne. Pri určovaní účinnosti riadiacich opatrení zohráva rozhodujúcu úlohu aj ich načasovanie v rámci roka.

Treba zdôrazniť, že na to, aby členský štát mohol udeliť výnimku, je potrebné určiť, či sa pravdepodobná škoda považuje za „závažnú“alebo nie. Cieľom tohto ustanovenia smernice nie je zabrániť hrozbe menších škôd. Aby sa škoda považovala za „závažnú“, musí sa očakávať, že bude mať značný hospodársky vplyv na rybolov a/alebo na rekreačné záujmy súvisiace s rybolovom.

Druhy škôd

Škody na chove rýb môžu viesť k priamej alebo nepriamej hospodárskej strate, strate hodnoty majetku alebo k strate výrobného materiálu. Mohlo by to priniesť aj dodatočné náklady (napr. na výmenu poškodeného vybavenia a opätovné zarybnenie). V prípade záujmov rekreačného rybolovu by to mohlo viesť k hospodárskym stratám, a nie len nepriaznivo ovplyvniť rekreačné záujmy ako také, pokiaľ to nemá hospodárske dôsledky (napr. znížený predaj licencií na rybolov).

Predvídateľnosť a riziko

Ak škoda ešte**nevznikla**, na predvídanie toho, či existuje vysoká pravdepodobnosť vzniku škody, by sa mali využiť skúsenosti z minulosti. Okrem toho by sa situácia mala týkať závažnej škody na hospodárskom záujme, ktorá presahuje rámec obyčajnej nepríjemnosti alebo bežného obchodného rizika.

Dôkazy

Z uvedeného vyplýva, že škoda na majetku (ktorá už vznikla alebo sa očakáva, že vznikne) musí byť vecne preukázaná. Vzhľadom na ťažkosti s kvantifikáciou veľkosti populácie rýb a na to, že kormorány môžu svojou predáciou rýchlo vyčerpať populáciu rýb (čo môže zabrániť vykonaniu podrobných štúdií pred prijatím opatrení), môže byť potrebné zaujať rýchly a pragmatický prístup k určeniu, či je škoda závažná, napríklad prostredníctvom hodnotenia nezávislými expertmi, pri ktorom sa využijú všetky dostupné dôkazy a vedecké poznatky. Ak sa však na odôvodnenie výnimky použije odborný posudok, takýto posudok si stále vyžaduje vedecky podložené odôvodnenie na podporu svojho záveru, ako aj uistenie, že experti nie sú v konflikte záujmov. Hospodárska škoda sa často určuje na základe vynásobenia odhadovaného denného počtu vtákov vyskytujúcich sa na rybníkoch priemerným denným množstvom zjedených rýb na jedného vtáka. V relevantných prípadoch, napríklad ak to nie je zrejmé z výskytu v oblasti, by ornitológovia alebo iní kvalifikovaní experti na voľne žijúce živočíchy mali vykonávať monitorovanie s cieľom odhadnúť denné počty. Náklady na šírenie chorôb, ľudské úsilie a náklady na muníciu do zbraní používaných na odplašenie vtákov od rybníka by sa nemali započítavať.

Zabránenie škodám

Treba pripomenúť, že výnimky vydané podľa článku 9 ods. 1 písm. a) smernice o vtákoch sú určené na zabránenie závažným škodám, čo znamená, že nie je potrebné čakať na vznik škody alebo ju preukázať. Napriek tomu bude potrebné preukázať, že škoda pravdepodobne vznikne. Musí existovať pravdepodobnosť, že škoda vznikne na danom mieste a že bude dostatočne závažná. Predchádzajúce prípady škôd možno použiť na preukázanie toho, že existuje pravdepodobnosť, že k závažnej škode dôjde znova, alebo v prípade neexistencie predchádzajúcich prípadov postačí preukázať, že existuje vysoká pravdepodobnosť vzniku závažnej škody.

Ak má škoda malý hospodársky vplyv, či už priamy, alebo nepriamy, alebo ho nemá, stále sa môžu vydať výnimky na zabránenie škodám na chove rýb, a to z dôvodu„ochrany rastlinstva a živočíšstva“(pozri rámček 1 ďalej). Miera škody sa teda môže týkať aj ekologického významu dotknutých druhov (napr. vzácnych alebo ohrozených druhov), ako aj akéhokoľvek vplyvu na chov rýb.

Rámček 1: Praktické posúdenie, či je škoda„závažná“

Napriek tomu, že biológia a ekológia kormoránov sú predmetom rozsiahleho vedeckého výskumu, praktické pochopenie interakcií medzi kormoránmi, rybami a rybárstvom zostáva zložité. Straty možno kvantifikovať na miestach, kde sa chovajú ryby, ale spoľahlivé posúdenie je zvyčajne oveľa ťažšie v prípade extenzívneho rybárstva a v iných vodných útvaroch.

Niektoré štúdie preukázali, že kormorány môžu mať výrazný negatívny vplyv na populácie rýb a rybolov, čo vedie k zníženiu početnosti rýb a objemu biomasy. Iné výskumy však takisto naznačili, že samotný výskyt kormoránov v lokalite nemusí nevyhnutne znamenať, že dochádza k závažným škodám.

Okrem toho nie je možné stanoviť žiadne pevné, štandardizované prahové hodnoty, pokiaľ ide o početnosť populácie alebo podiely či miery odstránených populácií rýb, ktoré by mohli slúžiť ako referenčná hodnota na posúdenie výskytu „závažných škôd“.

Na odôvodnenie výnimiek je však vždy potrebné objektívne posúdenie založené na faktoch týkajúcich sa skutočného výskytu kormorána a jeho potenciálnych vplyvov, pričom sa zohľadnia iné faktory ovplyvňujúce populácie rýb.

*Podrobnejšie informácie o dôkazoch o škodách sú k dispozícii v dokumente s názvom*Interactions between cormorants, fish and fisheries*(Interakcie medzi kormoránmi, rybami a rybolovom), ktorý obsahuje aj odkazy na prípadové štúdie zamerané na konflikty s rybolovom v prípade rôznych odvetví rybárstva a vodných biotopov,https://circabc.europa.eu/ui/group/e21159fc-a026-4045-a47f-9ff1a319e1c5/library/ab7d8f27-fb1c-4117-8f66-36246abad59c/details.*

b) Výnimky na zabránenie závažným škodám na lesoch

Ku škodám na vegetácii a stromoch dochádza spravidla vtedy, keď sa v oblasti nachádza veľká kolónia alebo trvalé veľké nocovisko kormoránov, čo vedie k hromadeniu kyslého guána. Uplatňuje sa rovnaký pojem„závažná škoda“, ako je vysvetlené v predchádzajúcom texte v oddiele o zabraňovaní závažným škodám na chove rýb. Závažnosť škody sa môže prejaviť napríklad vtedy, keď je ohrozené využívanie stromov na komerčné účely. Pri určovaní závažnosti škody by sa však mala zohľadniť aj veľkosť postihnutej oblasti.

Ak škoda nemá žiadny hospodársky vplyv, či už priamy (drevo sa nedá predať), alebo nepriamy (ovplyvňuje estetiku lesa a tým znižuje mieru cestovného ruchu), stále sa môžu vydať výnimky na zabránenie škodám na lesoch a vegetácii, a to z dôvodu„ochrany rastlinstva a živočíšstva“(pozri ďalej).

c) Výnimky na zabránenie závažným škodám na vodnom hospodárstve

Tento dôvod výnimky by sa mal použiť len vtedy, keď kormorány spôsobujú závažné škody na komerčnom účele vodného útvaru, ktorý je iný ako rybolov. Mohlo by sa to týkať napríklad určitých oblastí využívaných na voľnočasové aktivity, ktoré môžu byť ekonomicky postihnuté závažnými škodami spôsobenými kormoránmi, napr. závažnou stratou kvality vodného útvaru alebo poklesom jeho použiteľnosti pre cestovný ruch v dôsledku znečistenia guánom kormoránov. Ak predmet výnimky súvisí s rybolovnými činnosťami, mal by sa nahlásiť ako„škoda na chove rýb“, a nie ako„škoda na vodnom hospodárstve“.

Uplatňuje sa rovnaký pojem„závažná škoda“, ako je opísané v predchádzajúcom texte v oddiele o zabraňovaní závažným škodám na chove rýb. Napríklad turisti, ktorých lákajú prírodné krásy pobrežných oblastí, môžu prestať považovať tieto oblasti za atraktívne, keď sa v nich usadia kormorány, a to aj pre silný zápach nesúci sa z nocovísk. V miestnom meradle môže pokles hodnoty nehnuteľností a zníženie miery cestovného ruchu a rekreácie spôsobiť hospodárske straty obyvateľom a podnikom v oblasti, ktoré sú závislé od príjmov z cestovného ruchu.

Ak by koncentrácia kormoránov mohla ovplyvniť kvalitu pitnej vody v určitých nádržiach, ako dôvod výnimky by sa mal použiť článok 9 ods. 1 písm. a) prvá zarážka (v záujme verejného zdravia a bezpečnosti).

d) Výnimky na ochranu rastlinstva a živočíšstva

Štvrtý dôvod na udelenie výnimiek podľa článku 9 ods. 1 písm. a) sa týka ochrany rastlinstva a živočíšstva. Dôvody na uplatnenie tejto výnimky budú pravdepodobne najsilnejšie v prípadoch, ktoré sú spojené so zachovaním populácií vzácnych alebo ohrozených druhov, ale neobmedzujú sa len na takéto druhy.

Sú napríklad hlásené prípady predácie kormoránov na populáciách úhora európskeho (*Anguilla Anguilla*), lososa atlantického (*Salmo salar*), pstruha mramorovaného (*Salmo marmoratus*), lipňa tymiánového (*Thymallus thymallus*) (pozri rámček 2 ďalej), ako aj na iných druhoch rýb, ktoré sú chránené (na úrovni EÚ alebo na národnej úrovni). Každý prípad by sa mal dôkladne zvážiť a rozhodnutie by sa malo prijať na základe odporúčania príslušných orgánov. Rozhodnutia by mali byť založené na najlepších dostupných vedeckých informáciách o dlhodobom vplyve na dotknutú (-é) populáciu (-ie).

Rámček 2: Výskumný projekt„ProtectFish“

V roku 2024 sa začal nový projekt financovaný z prostriedkov EÚ v rámci programu Horizont Európa – výskum a inovácie s názvom ProtectFish, ktorého cieľom je analyzovať populáciu kormorána veľkého a jeho vplyv na populácie druhov riečnych rýb uvedených v smernici o biotopoch. V rámci projektu, ktorý sa osobitne zameriava na populácie lipňa tymiánového, sa uskutočnia rôzne typy terénnych pokusov, preskúmajú sa existujúce výsledky a zorganizujú sa konzultácie/semináre/rozhovory s cieľom vyhodnotiť a konsolidovať existujúce poznatky o úlohe predácie na chránených riečnych rybách.

Úloha predácie a kontroly predácie sa bude merať na úsekoch riek, na ktorých budú hliadkovať stovky dobrovoľníkov. Na kratších úsekoch riek sa bude skúmať vplyv fyzických štruktúr, ako sú siete a prírodné štruktúry, na prežitie rýb. Údaje z elektrického rybolovu sa budú používať v kombinácii s kamerami na snímanie voľne žijúcich živočíchov s cieľom monitorovať a počítať dravce a korisť a následne posúdiť vplyv predácie na ryby chránené EÚ.

Konzorcium, ktoré projekt realizuje, pozostáva z univerzít, výskumných ústavov a organizácií z Belgicka, Česka, Dánska, Nemecka, Poľska, Rakúska, zo Švédska a z Talianska. Koordinuje ho Dánska technická univerzita.

Ďalšie informácie sú k dispozícii na adrese: https://protectfish.eu/.

Podmienka č. 3: Technické požiadavky stanovené v článku 9 ods. 2

V súlade s článkom 9 ods. 2 musia byť prostriedky, zariadenia a metódy na odchyt alebo usmrcovanie špecifikované vo výnimke. Príslušný orgán je oprávnený vyhlásiť, že požadované podmienky sú splnené, a rozhodovať, aké prostriedky, zariadenia alebo metódy môžu byť použité, s akými obmedzeniami a kým. V súvislosti s obmedzeniami výnimiek sú preto možné rôzne osobitné opatrenia a časové a miestne okolnosti. Napriek tomu by sa mal uviesť počet vtákov, ktoré budú usmrtené alebo odplašené (táto situácia je obzvlášť dôležitá počas obdobia hniezdenia), a potom by sa mal vo všetkých prípadoch monitorovať počas celého trvania výnimky. Niekedy sa to robí obmedzením počtu povolení a/alebo zavedením národných alebo regionálnych kvót. V každom prípade musia tieto údaje zostať v súlade s hlavným cieľom smernice o vtákoch, t. j. s ochranou vtáctva.

Preto treba mať na pamäti, že systém výnimiek nemožno použiť na zníženie populácie ako cieľ sám osebe, ale na splnenie jednej z výnimiek uvedených v článku 9 ods. 1, t. j. buď na zabránenie závažným škodám, alebo na ochranu rastlinstva a živočíšstva. Nemôže sa zameriavať na odstránenie každého jedinca v oblasti, ale na zníženie ich počtu v súlade s úrovňou škôd, ktoré sa majú zmierniť, alebo s cieľmi ochrany rastlinstva a živočíšstva. To však nevylučuje opatrenia zamerané na odstránenie alebo zabránenie vzniku hniezdnych kolónií alebo nocovísk v určitých častiach väčšieho územia, pretože to nevylučuje výskyt jednotlivých vtákov.

Počas obdobia hniezdenia sú zásahy týkajúce sa vajec (napr. olejovanie vajec alebo ich výmena za atrapy) hlavnou metódou kontroly reprodukcie kormoránov veľkých. Hoci túto metódu v súčasnosti využíva viacero krajín okolo Baltského mora, v mnohých iných krajinách to tak nie je. Strelné zbrane na usmrcovanie alebo plašenie vtákov a plašiace zariadenia (plynové alebo iné zbrane) sú hlavnými metódami používanými počas obdobia migrácie alebo zimovania.

Pri splnení formálnych podmienok uvedených v článku 9 ods. 2 je možné udeliť všeobecné povolenia, t. j. povolenia, ktoré sa neudeľujú konkrétnym osobám, ale skôr všeobecnej kategórii oprávnených osôb, ako sú vlastníci pôdy a ich zástupcovia. Ako sa však uvádza v Metodickej príručke o love, na rozdiel od článku 9 ods. 1 písm. c), v ktorom sa požaduje, aby sa výnimky udeľovali za„prísne kontrolovaných podmienok“, znenie článku 9 ods. 2 nevylučuje takéto všeobecné povolenia na výnimky na základe článku 9 ods. 1 písm. a). Ako sa špecifikuje aj v Metodickej príručke o love podľa smernice o vtáctve, v tejto súvislosti a samozrejme za predpokladu, že výnimka sa vzťahuje na všetky aspekty uvedené v článku 9 ods. 2, sa očakáva, že dôvody oprávňujúce udelenie výnimiek širokej kategórii osôb by mali byť v rámci výnimky jasne špecifikované.

Napokon, hoci sa výnimky majú uplatňovať na úrovni členských štátov, koordinácia medzi členskými štátmi by mohla byť užitočná (pozri rámček 3).

Rámček 3: Využívanie výnimiek pre migračné trasy s cieľom zabrániť závažným škodám na území iného členského štátu

Je možné použiť koordinovanú kontrolu populácie vrátane uplatňovania„výnimiek pre migračné trasy“, v rámci ktorých by sa v jednej krajine udelili výnimky pre druhy, ako je kormorán veľký, aby sa zabránilo závažným škodám v inej krajine.

Tento prístup sa môže uplatniť buď v rámci medzinárodného plánu riadenia vypracovaného na základe medzinárodného dohovoru alebo dohody, ktorých je EÚ zmluvnou stranou, alebo v podobnom rámci schválenom všetkými dotknutými členskými štátmi.

Na zavedenie koordinovaného prístupu je však nevyhnutné, aby boli k dispozícii presné a aktuálne informácie na určenie priaznivých referenčných hodnôt pre populáciu kormorána veľkého (veľkosť populácie, areál výskytu a rozloha biotopu). Po druhé, mal by sa zaviesť spoľahlivý koordinovaný systém monitorovania, ktorý by pravidelne poskytoval údaje o početnosti, miere prežitia a produktivite.

Následne sa musí dosiahnuť dohoda o priaznivej referenčnej populácii v prípade migračných trás a stanoviť bezpečnostná prahová hodnota, aby sa zabezpečil prístup predbežnej opatrnosti. Na základe tejto dohody by sa mohla stanoviť referenčná úroveň pre každú krajinu osobitne. Mala by sa dosiahnuť dohoda o otázkach, ako je geografický rozsah v prípade uvedenej koordinácie a hodnotenia plánov riadenia s cieľom posúdiť stav populácie a koordinácia a hodnotenie prístupov riadenia.

Preto je takisto veľmi dôležité pravidelne vyhodnocovať situáciu a tým nielen monitorovať početnosť, mieru prežitia a produktivitu druhov, ale aj monitorovať rybolov vrátane posúdenia škôd. Je to nevyhnutné na zabezpečenie splnenia všetkých uplatniteľných podmienok podľa článku 9 a na vyhodnotenie účinnosti opatrení, informovanie o prebiehajúcich rozhodnutiach o riadení a prípadné prispôsobenie stratégií.

5. **Prípadové štúdie**

5.1. *Riešenie konfliktov s kormoránom veľkým na rybníkoch s chovom kapra v Chorvátsku*

V Chorvátsku sa nachádza 15 rybníkov s extenzívnym chovom kapra, ktoré majú rozlohu približne12 000hektárov. Všetky sú dôležitými lokalitami na hniezdenie a migráciu vodných vtákov a sú zahrnuté do siete Natura 2000. Hoci kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo sinensis*) nie je cieľovým druhom pre klasifikáciu osobitne chráneného územia, pravidelne sa vyskytuje a hľadá potravu na rybníkoch s chovom kapra. Aj keď ako hniezdiaci vták nie je taký početný, dochádza tu k značnému tlaku zimujúcich vtákov, medzi ktoré patria najmä kormorány prilietajúce z iných častí Európy (každú zimu do Chorvátska migruje až20 000vtákov).

Kormorán veľký bol v Chorvátsku do roku 1995 prísne chráneným druhom a niekoľko rybích fariem postavilo štát pred súd so žiadosťou o finančnú náhradu škody. Štát prehral všetky súdne spory a bol nútený dlhé roky vyplácať vysoké sumy.

Po rokoch spoločného úsilia ornitológov, zástupcov z oblasti ochrany prírody a z odvetvia rybárstva štát súhlasil s tým, že rybím farmám ponúkne ročné stimulačné platby za„udržiavanie ekosystémov rybníkov s chovom kapra“(namiesto vyplácania náhrad za spôsobené škody). Toto opatrenie, ktoré sa uplatňuje od roku 2008 a je všeobecne prijímané, trvá dodnes.

Ministerstvo poľnohospodárstva poskytlo rybím farmám v rokoch 2014 až 2016 podľa prioritného akčného rámca Chorvátska na roky 2021 – 2027 štátnu podporu„na udržiavanie ekosystémov rybníkov s chovom kapra“v celkovej výške 3,5 milióna EUR. Od roku 2018 sa táto podpora zmenila na náhradu„škôd spôsobených rôznymi druhmi vtákov a iných živočíchov na rybníkoch s chovom kapra“s pridelenými finančnými prostriedkami v celkovej výške 8,7 milióna EUR na roky 2018 až 2020. Náhrady sa vyplácali zo štátneho rozpočtu na základe ročných nariadení ministerstva poľnohospodárstva a prideľovali sa na hektár produkčnej plochy rybníkov. V prípade osobitne chránených rybníkov, na ktorých nie je povolený lov, sa podpora zvýšila o 30 % v roku 2020 a o 50 % od roku 2021. Podpora pokračuje dodnes a v septembri 2024 bola prémia zvýšená na 902,18 EUR na hektár produkčnej oblasti.

V roku 2024 bolo aktivované nové opatrenie v rámci Operačného programu pre rybolov a akvakultúru Chorvátskej republiky na programové obdobie 2021 – 2027 s názvom„Opatrenie II.10. Akvakultúra, ktorá poskytuje služby v oblasti ochrany životného prostredia“. Týmto opatrením sa zabezpečuje kompenzácia dodatočných nákladov a/alebo ušlých príjmov vyplývajúcich z uplatňovania metód v akvakultúre, ktoré sú v súlade so špecifickými potrebami životného prostredia a podliehajú osobitným požiadavkám na riadenie vyplývajúcim z toho, že oblasti boli označené za súčasti sústavy Natura 2000. Ako už bolo spomenuté, všetky rybníky s extenzívnym chovom kapra sú súčasťou sústavy Natura 2000 a musia sa v nich vykonávať ochranné opatrenia vymedzené v nariadení o cieľoch ochrany a opatreniach pre osobitne chránené územia.

Hoci rybníky s chovom kapra neboli určené osobitne pre kormorána, keďže nie je uvedený v prílohe I k smernici o vtákoch, vtáky sú neoddeliteľnou súčasťou riadenia lokality Natura 2000, pretože sa nachádzajú v blízkych kolóniách s inými druhmi vtákov živiacich sa rybami, pre ktoré bola lokalita klasifikovaná. Vtáky rybníky takisto spoločne využívajú ako zimné potravné biotopy. Akýkoľvek lov alebo plašenie kormoránov by preto malo priamy negatívny vplyv aj na ostatné druhy vtákov.

Opatrenie je otvorené na obdobie od1. augusta 2024do31. decembra 2029 ([11]) (posledný rok oprávnenosti je rok 2028). Kritériá pre opatrenie II.10 zahŕňajú bodové hodnotenie na základe štatútu ochrany rybníka (osobitná rezervácia, prírodný park), plochy rybníka (> 1 000 ha; 400 – 1 000 ha; < 400 ha) a typu rybej farmy (mikropodniky, malé, stredné a veľké podniky) ([12]). Prémia je stanovená na hodnotu 356 EUR/ha ([13]) registrovanej produkčnej oblasti rybníka, ale„nesmie presiahnuť 35 % ročných príjmov z predaja produktov akvakultúry používateľa dosiahnutých v referenčnom kalendárnom roku“. Táto prémia vychádzala z výpočtov„Projektu integrácie Chorvátska do sústavy Natura 2000 EÚ“, ktorý využíval koncept implicitných nákladov porovnaním príjmov a nákladov bežných rybníkov s rybníkmi s extenzívnym chovom. Kompenzácia sa vypláca vo výške 70 % z rozpočtu EÚ a vo výške 30 % zo štátneho rozpočtu.

Na záver možno konštatovať, že po niekoľkých desaťročiach pokusov o riešenie problému kormoránov v Chorvátsku odstraňovaním alebo plašením vtákov živiacich sa rybami a náhradou spôsobených škôd sa situácia zlepšila, keď sa úsilie presmerovalo na poskytovanie stimulov na zachovanie hodnoty biodiverzity rybníkov s extenzívnym chovom kapra a na akceptovanie výskytu najmä druhov vtákov, ktoré sa živia rybami, vrátane kormorána. Výzvy, ktoré treba v budúcnosti riešiť, súvisia so zabezpečením hospodárskej životaschopnosti rybníkov s extenzívnym chovom kapra a s rozvojom ďalších diverzifikovaných služieb založených na prírodných hodnotách.

5.2. *Riadenie populácií kormoránov v Dánsku*

Súčasný dánsky plán riadenia pre konflikt medzi kormoránom veľkým a rybolovom bol uverejnený v marci 2022 a vychádza zo zásady miestneho riešenia konfliktu stanovenej v predchádzajúcom pláne, ktorý platil v rokoch 2016 až 2020. Cieľom plánu je nájsť rovnováhu medzi zachovaním životaschopných populácií týchto druhov a riešením problémov odvetvia rybolovu.

Populácia kormorána v Dánsku začala rásť v 80. rokoch 20. storočia vďaka lepšej ochrane v Dánsku a vo zvyšku Európy. V rokoch 1993 až 2006 zostala populácia relatívne stabilná na úrovni približne39 000párov. V roku 2013 ich počet klesol na približne25 000, ale potom sa zvýšil a stabilizoval. V roku 2020 sa dánska populácia odhadovala na takmer32 000párov.

Zásada, z ktorej vychádza plán riadenia pre tento konflikt, spočíva v tom, že problémy, ktoré predstavuje kormorán, sa musia riešiť na miestnej úrovni. V prípade kormorána by sa hľadanie potravy malo obmedziť v oblastiach, ktoré sú dôležité pre populácie rýb a v ktorých sa vyskytujú zraniteľné druhy rýb. Dánsko určilo niekoľko prioritných oblastí, v ktorých sa sústreďuje väčšina úsilia súvisiaceho s riadením hniezdnych kolónií.

Pred použitím prostriedkov regulácie usmrcovaním sa musia najprv vyskúšať iné riešenia, ako je plašenie vtákov alebo použitie technických plašiacich prostriedkov, a musia sa použiť v rozsahu, v akom je to prakticky a ekonomicky možné, aby sa zabránilo škodám. Ak tieto opatrenia nie sú uspokojivé, môžu sa prijať regulačné opatrenia, ktoré zahŕňajú odstrel, olejovanie vajec alebo ničenie hniezd a vajec. Tieto opatrenia sa môžu vykonávať len na základe predchádzajúceho povolenia. Prax dokazuje, že v prípade kormorána veľkého je účinnejšie, keď sa použijú techniky plašenia doplnené obmedzenou reguláciou usmrcovaním.

Okrem regulačného povolenia vydaného dánskou Agentúrou pre prírodu je na odstrel potrebná aj platná poľovnícka licencia a povolenie od vlastníka pozemku. Regulácia usmrcovaním sa môže vykonávať v období od 1. augusta do 31. marca (a od 1. apríla do 1. mája, aby sa ochránili platesy, lososy a pstruhy migrujúce do mora).

Na zníženie veľkosti existujúcich kolónií alebo na zabránenie založeniu nových kolónií sa môže povoliť olejovanie vajec a/alebo ničenie hniezd a vajec. Toto sa môže vykonávať v kolóniách kormoránov uvedených v pláne riadenia, v kolóniách nachádzajúcich sa v okruhu 30 kilometrov od pobrežných oblastí označených ako dôležité pre rybolov a populácie rýb alebo od potokov a jazier s výskytom siha malého, lipňa tymiánového, lososa, pstruha alebo úhora, alebo v kolóniách nachádzajúcich sa vo vzdialenosti väčšej ako 30 kilometrov od takýchto označených oblastí, ak sa preukáže, že kolónia spôsobuje rozsiahle škody na rybách, rybárstve a rybárskych záujmoch. Na olejovanie vajec, ako aj na ničenie hniezd a vajec je potrebné regulačné povolenie Agentúry pre prírodu a povolenie vlastníka pozemku.

Plán bol vypracovaný na základe dialógu so zriadenou pracovnou skupinou pre kormorána a dokončilo ho ministerstvo životného prostredia. Nie je stanovené žiadne obdobie konca plánu, ale plán sa bude vyhodnocovať a jeho nástroje sa budú aktualizovať, aby odrážali nové poznatky a skúsenosti z tejto oblasti.

Rámček 4: Je opodstatnené považovať kormorána veľkého za závažnú hrozbu pre rôzne populácie rýb v Holandsku?

Mennobart van Eerden a Stef van Rijn preskúmali výsledky dlhodobého monitorovania v Holandsku a svoje pozorovania uverejnili v časopise Ravon 87, december 2022, roč. 24, č. 4, s. 78 – 81,

https://natuurtijdschriften.nl/pub/1019938/RAVON2022024004004.pdf.

Zhrnutie:

Holandsko„nikdy nezasiahlo prijatím opatrení na reguláciu populácie“. Populácia hniezdiacich párov má však tendenciu klesať, najmä na území veľkých jazier v oblasti IJsselmeer (pokles o viac ako 80 %), a to súbežne s výrazným znížením dostupnosti živín. V 70. a 80. rokoch 20. storočia bol tento druh baštou, teraz sa jeho hniezdne kolónie výrazne zmenšili a presunuli sa na menšie vodné útvary vo vnútrozemí. Tieto menšie vodné útvary majú oveľa lepšiu kvalitu vody a populáciu rýb. Z dlhodobých údajov o konzumácii rýb je zrejmé, že kormoránysa živia najmä hojne sa vyskytujúcimi malými rybami (s veľkosťou 7 – 25 cm). Keďže ich potrava (skúmaná na základe otolitov) do značnej miery odráža zloženie podľa druhov rýb, predpokladá sa, že kormorányveľké reagujú na dostupnosť rýb spôsobom zdola nahor. V kombinácii s prirodzeným výlovom vo výške 20 % alebo menej rýb sa na úrovni vodného systému netreba obávať predácie kormoránom veľkým. Lokálne sa to môže diať len v malých alebo husto zarybnených vodných nádržiach, najmä ak chýbajú úkryty pre ryby (odumreté drevo, makrofyty a pod.). Udržiavanie rybích biotopov sa javí ako užitočné opatrenie na zníženie rizika predácie kormoránom veľkým, najmä v blízkosti priehrad, stavidiel alebo rybích priechodov.

6. **Podávanie správ o výnimkách**

Transparentné podávanie správ o výnimkách a koordinovanom odstrele je nevyhnutné na vybudovanie dôvery medzi zainteresovanými stranami a na zabezpečenie dodržiavania medzinárodných dohôd. Komisia preto vytvorila online prehliadače údajov o výnimkách ([10]). Obsahujú podrobné informácie o ročných výnimkách predložených členskými štátmi, ako aj štatistické údaje o úplnosti týchto správ:

— prehľad odchýlok a výnimiek z ochrany druhov v EÚ,

— jednotlivé výnimky a podrobné informácie o nicha

— úplnosť údajov v národných správach o výnimkách a odchýlkach.

([10]) Prehľad odchýlok a výnimiek z ochrany druhov v EÚ | Európska environmentálna agentúra.

7. **Ďalšie informácie**

Dokumenty z projektu INTERCAFE financovaného z prostriedkov EÚ, v rámci ktorého sa v úzkej spolupráci s kľúčovými zainteresovanými stranami podrobne skúmali rôzne konflikty medzi kormoránom veľkým a rybárstvom, sú k dispozícii na adrese:https://www.ceh.ac.uk/our-science/projects/intercafe.

Súhrnné dokumenty o rozšírení, areáli výskytu, ekológii, stave a trendoch populácie kormorána veľkého, jeho interakciách s rybami, rybárstvom a akvakultúrou a o riešení konfliktov medzi kormoránom a rybárstvom sú k dispozícii nawebovom sídle Komisie venovanom smernici o vtákoch:

— *Cormorant ecology FAQ*(Najčastejšie otázky a odpovede týkajúce sa ekológie kormoránov), aby ste lepšie pochopili ich biológiu, ekológiu a správanie,

— *Cormorant numbers and distribution in Europe*(Početnosť a rozšírenie kormoránov v Európe)s vysvetlením monitorovania a zisťovania počtu kormoránov v EÚ,

— *Interactions between cormorants, fish, and fisheries*(Interakcie medzi kormoránmi, rybami a rybárstvom), ktoré sú najčastejším zdrojom konfliktov,

— *Management of cormorant-fishery conflicts*(Riešenie konfliktov medzi kormoránom a rybárstvom)– súhrn informácií o opatreniach riadenia a nástrojoch používaných na zníženie problémov s kormoránmi v oblasti rybárstva,

— *Social, cultural, and legal aspects of cormorant-fishery issues*(Sociálne, kultúrne a právne aspekty problematiky konfliktov medzi kormoránmi a rybárstvom), ako aj ekológia vtákov a rýb,

— rozsiahla bibliografianajdôležitejších publikácií o tejto problematike (viac než5 000publikácií s vyhľadávaním podľa kľúčových slov).